

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν.ΗΜΑΘΙΑΣ

ΤΕΤΡΑΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

ΜΑΪΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2017 - ΕΤΟΣ Ι' - ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 32

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ 5 € | ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 20 € (ΕΝΤΥΠΗ ΜΟΡΦΗ) - 10 € (ΨΗΦΙΑΚΗ ΜΟΡΦΗ)

ΧΡΟΝΙΚΑ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν.ΗΜΑΘΙΑΣ

Ιδιοκτησία

Εταιρεία Μελετών Ιστορίας
και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας

Ιδρυτής - Σύμβουλος Έκδοσης
π. Αθανάσιος Βουδούρης

Εκδότρια

Ολυμπία Μπέτσα
(Πρόεδρος Δ.Σ. Ε.Μ.Ι.Π.Η.)

Διευθύντρια

Αναστασία Ταναμπάση

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση

Νικόλαος Βουδούρης
(τηλ. 6942.982.745)

Γραφεία Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Ολγάνου 22 (Αρχοντικό Μπέκα), Βέροια
Κοινοτικό Κατάστημα, Φυτειά
(Τ.Θ. 149, ΤΚ 59100)

τηλ: 6946.901.531 - 6942.982.745

■ Επιτρέπεται η αναδημοσίευση μέρους ή
ακέραιων κειμένων, αν αναφέρεται η πηγή

■ Τα επώνυμα άρθρα εκφράζουν μόνο την
άποψη του συντάκτη τους

• Όσοι επιθυμούν να γίνουν μέλη της
«Εταιρείας Μελετών Ιστορίας και Πολιτι-
σμού Ν. Ημαθίας» μπορούν να επικοινωνή-
σουν στο τηλέφωνο: **6946.901.531**

• Η αποστολή άρθρων, μελετών, επιστο-
λών, σχολίων, προτάσεων, παρατηρήσεων
κ.α. για δημοσίευση στα «ΧΡΟΝΙΚΑ», γί-
νεται τόσο στην ταχυδρομική διεύθυνση
της Ε.Μ.Ι.Π.Η., όσο και στην ηλεκτρο-
νική διεύθυνση **xronika_emipi@yahoo.gr**
με την ένδειξη: Για τα «Χρονικά» (Τα
άρθρα δεν θα πρέπει να ξεπερνούν τις 10
σελίδες Α4 με μονό διάστιχο και μέγεθος
γραμματοσειράς 12 στ. Δημοσιεύματα ή
άρθρα με επιστημονικό υπόβαθρο θα πρέ-
πει να συνοδεύονται από παραπομπές και
ενδεικτική βιβλιογραφία).

• Η έκδοση των «ΧΡΟΝΙΚΩΝ» στηρίζεται
αποκλειστικά σε συνδρομές μελών και
φίλων της Ε.Μ.Ι.Π.Η., για τον λόγο αυτό,
ζητούμε την οικονομική υποστήριξή σας.
Για την προβολή της επιχείρησής σας μέσα
από τις σελίδες των «ΧΡΟΝΙΚΩΝ», καθώς
και για τις χορηγίες σας υπέρ της έκδοσης
του εντύπου, καλέστε στο **6946.901.531**

• Ο **τραπεζικός λογαριασμός** της Εταιρεί-
ας, όπου ο καθένας μπορεί να καταθέ-
τει τις προσφορές του, είναι: **Eurobank**
0026-0077-12-0200673505

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Ζ' Εβδομάδα Τοπικής Ιστορίας & Πολιτισμού

25 - 30 Σεπτεμβρίου 2017

Δευτέρα 25 Σεπτεμβρίου 2017, 19.00

“Παιδόπολη Καλή Παναγιά - Εκεί που η Ιστορία συνάντησε τα παιδιά”

Παρουσίαση του βιβλίου της Αντωνίας Χαρίση - Χώρος Τεχνών Βέροιας (2ος όροφος)

Τετάρτη 27 Σεπτεμβρίου 2017, 19.00

“Μιλάμε για τη Νάουσα του 20ου αιώνα”

Παρουσίαση Πρακτικών Α' Επιστημονικής Ημερίδας - Καφέ «Σείριος», Νάουσα

Πέμπτη 28 Σεπτεμβρίου 2017, 17.00

“Η χρήση της φωτογραφίας στην έρευνα και τη διδασκαλία της τοπικής ιστορίας”

2η Συνάντηση Έρευνας Τοπικής Ιστορίας - Αρχοντικό Μπέκα, Βέροια

Παρασκευή 29 Σεπτεμβρίου 2017, 19.00

“Μετακινήσεις πληθυσμών στην Ημαθία”

Έναρξη Επιστημονικής Ημερίδας Τοπικής Ιστορίας - Χώρος Τεχνών Βέροιας (2ος όροφος)

Σάββατο 30 Σεπτεμβρίου 2017, 19.00

“Μετακινήσεις πληθυσμών στην Ημαθία”

Συνέχεια - Λήξη Επιστημονικής Ημερίδας Τοπικής Ιστορίας - Χώρος Τεχνών Βέροιας (2ος όροφος)

Παράλληλες Δράσεις

“Childhood Memories” Οι φωτογραφίες αφηγούνται τις μνήμες των παιδιών

Φωτογραφική Έκθεση με αφορμή το βιβλίο της Αντωνίας Χαρίση «Παιδόπολη Καλή Παναγιά - Εκεί που η ιστορία συνάντησε τα παιδιά»

Χώρος Τεχνών Βέροιας (25 Σεπτεμβρίου - 13 Οκτωβρίου 2017)

Φορείς Συνδιοργάνωσης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας
Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος

Είσοδος Ελεύθερη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ - ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ Ζ' Επιστημονικής Ημερίδας Τοπικής Ιστορίας, Μιλάμε για τη Βέροια του 20^{ου} αιώνα - Μετακινήσεις πληθυσμών στην Ημαθία (από τα οθωμανικά χρόνια ως τις ημέρες μας).....4

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

- Μαρία Χειμωνοπούλου, Αρχαιολογικά.....13
- Ολυμπία Μπέτσα, Οι Δρόμοι της πόλης.....18
- π. Αθανάσιος Βουδούρης, Μοναστηριακά Σημειώματα.....23
- Θεοδώρα Μαυρίδου, Τα Ναουσαίικα.....35
- Ιωάννης Μοσχόπουλος, Τα Ρουμλουκιώτικα.....39
- Εμμανουήλ Ξυνάδας, Εκ του Τύπου.....42
- Αναστασία Ταναμπάση, Βιβλιοπαρουσιάσεις.....50
- Φορείς Ιστορίας & Πολιτισμού Ν. Ημαθίας, Πολιτιστικός Σύλλογος Πατρίδας "Ευστάθιος Χωραφάς" (γράφει ο Αντώνης Καγκελίδης)..... 52

ΝΕΑ - ΔΡΑΣΕΙΣ

- Πεπραγμένα.....56
- Κατάλογος Εκδόσεων Ε.Μ.Ι.Π.Η. 58

Τα ΧΡΟΝΙΚΑ θα τα βρείτε...	ΒΕΡΟΙΑ Βιβλιοπωλείο "Επίκαιρο" (Βενιζέλου 36) Βιβλιοπωλείο "Πυρινός" (Βενιζέλου 50) Βιβλιοπωλείο "Ηλιοτρόπιο" (Τρεμπεσίνας 12) Βιβλιοπωλείο "Σχήμα" (Αγγέλων 18) ~W~ Τηλεφωνικά στο 6946.901.531
...και στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.emipi.gr	

Ζ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΗΜΕΡΙΔΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΜΙΛΑΜΕ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΡΟΙΑ ΤΟΥ 20^{ου} ΑΙΩΝΑ

Μετακινήσεις πληθυσμών στην Ημαθία
(από τα οθωμανικά χρόνια ως τις ημέρες μας)

29 Σεπτεμβρίου – 30 Σεπτεμβρίου 2017

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΜΕΡΙΔΑΣ

Παρασκευή 29 Σεπτεμβρίου

19:00 Χαιρετισμοί

Εναρκτήρια Εισήγηση

19:15-19:45 **Ιωάννης Σαράτσης** (Δρ. Μηχανικός Χωροταξίας Πολεοδομίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης, Ε.ΔΙ.Π. Παν. Θεσσαλίας) - *Η Εξέλιξη του αστικού συστήματος της Ημαθίας κατά το 2^ο μισό του 20^{ου} αιώνα*

Α' Συνεδρία

(Πρόεδρος: Ιωάννης Σαράτσης)

19:45-20:05 **Δημήτρης Καρασάββας** (Ερευνητής Τοπικής Ιστορίας) - *Μέτοικοι στη Βέροια*

20:05-20:25 **π. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης** (Δρ. Ιστορίας) - «Ούτε να κατουρήσουμε δεν ξέρουμε πια εμείς οι Αλβανοί. Γαμώ τον κομμουνισμό, γαμώ»: Δημόσιος λόγος, αντανakλάσεις και προσλήψεις του πρώιμου αλβανικού μεταναστευτικού φαινομένου στην Ημαθία της δεκαετίας του 1990

20:25-20:45 **Ολυμπία Μπέτσα** (Φιλολόγος – Ερευνήτρια Τοπικής Ιστορίας) - *Οι πρόσφυγες του πολέμου της Συρίας και η διαμονή τους στα Κέντρα Φιλοξενίας στην Ημαθία*

20:45-21:15 Συζήτηση

Σάββατο 30 Σεπτεμβρίου

Β' Συνεδρία

(Πρόεδρος: Αντωνία Χαρίση – Δρ. Ιστορίας)

9:30-9:50 **Δημήτριος Μπαίτσης** (Ερευνητής Τοπικής Ιστορίας) - Ξενιτιά – Μισεμός: Η μετανάστευση των Ναουσαίων κατά τον 19^ο και αρχές 20^{ου} αιώνα

9:50-10:10 **Γιώργος Λιόλιος** (Δικηγόρος – Συγγραφέας) - Μαύροι και λευκοί δούλοι στην οθωμανική Βέροια: ιστορίες βίαιης και εθελούσιας μετακίνησης

10:10-10:30 **Κώστας Γαλλής** (Φιλολόγος – Μεταπτυχιακός Φοιτητής) - “*Verria... la vieille ville, assez pittoresque...*” - Βέροια... η παλιά πόλη, αρκετά γραφική... Η Βέροια, διαμετακομιστικό κέντρο των στρατευμάτων της Entente, 1916-1918

10:30-10:50 **Τρύφων Τοπαλίδης** (Ερευνητής Τοπικής Ιστορίας) - Άγνωστα τεκμήρια της ιστορίας του προσφυγικού συνοικισμού Πλατύ, 1924-1927

10:50-11:10 **Σπύρος Μιχαλέας** (Υποψ. Διδάκτωρ Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας) - Μετακινήσεις πληθυσμών και υγειονομική περίθαλψη κατά το Μεσοπόλεμο: Η αποκατάσταση των προσφύγων στην περιοχή της Βέροιας

11:10-11:30 Συζήτηση

11:30-12:00 Διάλειμμα

Γ' Συνεδρία

(Πρόεδρος: Ιωάννης Μπέτσας – Επίκ. Καθ. Παν. Δυτ. Μακεδονίας)

12:00-12:20 **Αναστασία Ταναμπάση** (Δρ. Ιστορίας) – Νοέμβριος 1940: Εξορία ή πρώτη γραμμή στο Μέτωπο;

12:20-12:50 **Αλέκος Χατζηκώστας** (Δημοσιογράφος – Συγγραφέας) - Πολιτικοί πρόσφυγες και η διαδικασία επαναπατρισμού τους στη Βέροια. Η δημιουργία και η δράση του παραρτήματος Επαναπατρισθέντων Πολιτικών Προσφύγων (Π.Ε.Ε.Π.Π.)

12:50-13:10 **Ευγενία Καβαλάρη** (Φιλολόγος) - Μετανάστευση – Στέρηση ιθαγένειας: Το παράδειγμα του Αγίου Γεωργίου Δήμου Βέροιας

13:10-13:30 Συζήτηση

13:30-13:45 Εξαγωγή Συμπερασμάτων

Ζ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΗΜΕΡΙΔΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Μετακινήσεις πληθυσμών στην Ημαθία
Από τα Οθωμανικά χρόνια ως τις μέρες μας

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

Α' Συνεδρία

Σαράτσης Γιάννης, Δρ. Μηχανικός Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Ε.ΔΙ.Π Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Η Εξέλιξη του αστικού συστήματος της Ημαθίας κατά το 2^ο μισό του 20^{ου} αιώνα.

Η αστικοποίηση του πληθυσμού σε παγκόσμια κλίμακα είναι μια διαδικασία που συντελείται αδιάλειπτα στην ιστορική διαδρομή των ανθρώπων. Η διαδικασία αυτή, όμως, είναι ιδιαίτερος εμφανής κατά τα τελευταία 100-150 χρόνια με την τάση αστικοποίησης να αυξάνεται σε όλες τις χώρες του κόσμου. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο παγκόσμιος αστικός πληθυσμός έχει ξεπεράσει τον μη αστικό πληθυσμό την τρέχουσα δεκαετία και οι εκτιμήσεις δείχνουν ότι ο αστικός πληθυσμός θα είναι το 70% του παγκόσμιου πληθυσμού μέχρι το 2050. Η διαδικασία της αστικοποίησης έχει τόσο θετικές, όσο και αρνητικές συνέπειες και συνδυάζεται με κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές. Στην Ελλάδα η διαδικασία της αστικοποίησης οδήγησε στην υπερανάπτυξη των δύο μεγάλων μητροπολιτικών κέντρων της χώρας (Αθήνα – Θεσσαλονίκη), ενώ οι ενδιαμέσες πόλεις δεν έχουν αναπτυχθεί το ίδιο έντονα.

Στην περιοχή της Ημαθίας, που έχει ιδιαίτερα παραγωγικά χαρακτηριστικά, υπάρχει μια σχετικά ομαλή συγκέντρωση του πληθυσμού σε 3 αστικά συγκροτήματα, γεγονός ιδιαίτερο για την χώρα, καθώς δεν εμφανίζεται σε άλλες περιπτώσεις ένας νομός να έχει παρόμοια εικόνα. Η εργασία παρουσιάζει και αναλύει τις τάσεις εξέλιξης του πληθυσμού στον Νομό Ημαθίας ειδικότερα κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα. Η ανάλυση βασίζεται στα στοιχεία των απογραφών που έγιναν την περίοδο αυτή και εξετάζει και συγκρίνει την εξέλιξη του αστικού πληθυσμού της Ημαθίας με την αντίστοιχη εξέλιξη στο σύνολο της χώρας (ή/και σε επιμέρους ενότητες). Η σύγκριση αυτή μας επιτρέπει να βγάλουμε συμπεράσματα για την δυναμική του αστικού συστήματος της Ημαθίας την εξεταζόμενη περίοδο και να αναδείξουμε σχετικούς προβληματισμούς για το μέλλον.

Καρασάββας Δημήτρης, δημοσιογράφος – ερευνητής

Μέτοικοι στη Βέροια

Η εξέλιξη του πληθυσμού της Βέροιας, στον 20^ο αιώνα, ακολούθησε την ροή των ιστορικών γεγονότων. Στις αρχές του αιώνα στην πόλη κατοικούν Χριστιανοί, Μουσουλμάνοι και Εβραίοι. Μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους έχουμε την πρώτη εισβολή νέων κατοίκων από την Παλαιά Ελλάδα. Το 1922 με την Μικρασιατική Καταστροφή έρχονται οι πρώτοι Πρόσφυγες, για να αυξηθεί ο αριθμός τους σημαντικά μετά το 1924, με την Συμφωνία της Λωζάνης. Τα χρόνια που ακολουθούν, Μεσοπόλεμος – Ελληνοϊταλικός Πόλεμος – Γερμανική Εισβολή – Κατοχή – Απελευθέρωση, δεν παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές στην σύνθεση του πληθυσμού, εκτός από τον αφανισμό των Εβραίων της πόλης. Στην δεκαετία του '50 αμέσως μετά τον Εμ-

φύλλιο έχουμε και πάλι εισροές νέων κατοίκων κυρίως από περιοχές που επλήγησαν κατά τις στρατιωτικές επιχειρήσεις. Στις δεκαετίες 1960 και 1970 εντός της πόλης παρατηρείται έντονη ανοικοδόμηση γεγονός που προσελκύει πληθυσμούς από την Κ. Δ. Μακεδονία. Από την ίδια περιοχή παρατηρείται νέο κύμα εισροής κατοίκων, ως εργατικό δυναμικό στις τοπικές βιομηχανίες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων, στις δεκαετίες 1970 και 1980. Τις περιόδους 1980 και 1990 ένα έντονο ρεύμα αστυφιλίας προσελκύει κυρίως κατοίκους από τα χωριά της Ημαθίας. Στο τέλος του 20^{ου} αιώνα η Βέροια είναι μία πόλη με ποικίλη κοινωνική διαστρωμάτωση και πληθυσμό με διάφορες καταγωγές.

Βουδούρης Αθανάσιος, Δρ. Ιστορίας

«Ούτε να κατοικήσουμε δεν ξέρουμε πια εμείς οι Αλβανοί. Γαμώ τον κομμουνισμό, γαμώ»: Δημόσιος λόγος, αντανakλάσεις και προσλήψεις του πρώιμου αλβανικού μεταναστευτικού φαινομένου στην Ημαθία της δεκαετίας του 1990.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 η ελληνική κοινωνία βρέθηκε αντιμέτωπη με το πρωτοφανές, για τα μέχρι τότε δεδομένα, φαινόμενο των διευρυμένων μεταναστευτικών ροών από την Αλβανία, μεταλλασσόμενη από μία χώρα με παραδοσιακά χαρακτηριστικά εκροής ανθρώπινου δυναμικού προς διάφορες χώρες του εξωτερικού, σε προσορισμό μαζικής εισροής μεταναστών. Το γεγονός αυτό αναπόφευκτα προκάλεσε μία σειρά πρωτόγνωρων δεδομένων, αντιδράσεων και επιλογών, που καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό τα χαρακτηριστικά της μετάβασης της ελληνικής κοινωνίας από τον 20^ο προς τον 21^ο αιώνα.

Στην επικείμενη ανακοίνωση θα επιχειρήσουμε να εξετάσουμε πτυχές που συνδέονται με την «κοινωνική πρόσληψη και αποδοχή» του πρώιμου αλβανικού μεταναστευτικού φαινομένου στην Ημαθία, με άξονα την έκφραση «δημοσίου λόγου» της εποχής (αναφορικά με το ζήτημα αυτό), όπως αυτός αποτυπώνεται σε διάφορα μέσα μαζικής επικοινωνίας των αρχών της δεκαετίας του 1990 (κυρίως σε εφημερίδες και περιοδικά). Βασικό στόχο της ερευνητικής προσπάθειας αποτελεί η επιδίωξη προσέγγισης της «ετεροπροσδιοριστικής εικόνας» του Αλβανού μετανάστη των πρώτων μεταναστευτικών ετών της δεκαετίας του 1990, υπό το πρίσμα της πρόσληψης, διαχείρισης και προβολής της από διάφορους «εξουσιαστικούς μηχανισμούς» και εκφραστές δημοσίου λόγου αυτής της εποχής.

Μπέτσα Ολυμπία, φιλόλογος, msc στις Πολιτισμικές Σπουδές και Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση

Οι πρόσφυγες του πολέμου της Συρίας και η διαμονή τους στα Κέντρα Φιλοξενίας στην Ημαθία

Η μαζική έλευση των προσφύγων τα τελευταία χρόνια στον ελλαδικό χώρο προκάλεσε την ανάγκη δημιουργίας πολλών Κέντρων Φιλοξενίας προκειμένου να εξασφαλιστούν οι απαραίτητες συνθήκες διαβίωσης. Το εγχείρημα ήταν και εξακολουθεί να είναι δύσκολο, ενώ η αποτελεσματικότητά του υπό αίρεση. Σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων, την οποία κύρωσε η Ελληνική Πολιτεία με νομοθετικό διάταγμα το 1959 (Ν.Δ. 3989/1959, άρθρο Ι.Α. παρ. 1 – 2 – Κύρωση Σύμβασης Γενεύης 1951), το κράτος οφείλει να παρέχει άσυλο στους πρόσφυγες και να φροντίζει τη διαμονή, σίτιση, υγειονομική περίθαλψη και δημόσια υποχρεωτική εκπαίδευσή τους.

Η παρούσα ανακοίνωση πραγματεύεται την προσωρινή εγκατάσταση των προσφύγων στις δύο ανοιχτές Δομές Φιλοξενίας της Ημαθίας (Αλεξάνδρεια και Αγία Βαρβάρα) μέχρι να ολοκληρωθεί η διαδικασία έγκρισης Ευρωπαϊκού ασύλου ή επαναπατρισμού, τους Διεθνείς Οργανισμούς που δραστηριοποιούνται, τις εμπλεκόμενες μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο.) και τις παρεχόμενες υπηρεσίες, καθώς και το πιλοτικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα που εφαρμόστηκε κατά το διδακτικό έτος 2016-2017 από το Υπουργείο Παιδείας (Δομές Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφύγων), αλλά και την άτυπη εκπαίδευση που παρείχαν οι Μ.Κ.Ο. Επίσης, επιχειρείται μια ποσοτική ανάλυση δεδομένων με έμφαση στην κινητικότητα αυτών των πληθυσμών σε χώρες του εξωτερικού για μετεγκατάσταση, επανένωση ή επαναπατρισμό και παράλληλα διαγράφεται το πλαίσιο των σχέσεων που αναπτύχθηκαν ή όχι με την τοπική κοινωνία.

Β' ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Μπάιτσης Δημήτρης, συγγραφέας – τοπικός ερευνητής

ΞΕΝΙΤΙΑ – ΜΙΣΕΜΟΣ - Η μετανάστευση των Ναουσαίων κατά τον 19^ο και αρχές 20^{ου} αιώνα

Ο Ξενιτεμός είναι η μοίρα του Έλληνα από την αρχαιότητα ως τα σήμερα. Τα παιδιά του τόπου μας πήγαν σε όλα τα μέρη της γης για εξεύρεση καλύτερης τύχης. Ο λαός μας ποτέ δεν αγάπησε την ξενιτιά. Πάντα ο νους και η καρδιά του μετανάστη είναι στραμμένος πίσω στα αγαπημένα πρόσωπα, την αγκαλιά της μάνας, στη στοργή της αδερφής, στην τρυφερότητα της αγαπημένης. Κανένας δεν καλοτύχησε κι ας καζάντισαν πολλοί σ' αυτήν. Αυτό άλλωστε φαίνεται και στα δημοτικά τραγούδια που είναι βαριά σα μοιρολόγια. Πολλοί αφήνουν τα κόκαλά τους στα ξένα, οι περισσότεροι απ' αυτούς με την άσβεστη ελπίδα ότι θα ξαναπατήσουν τα άγια χώματα της πατρίδας μας. Πότε θα 'ρθει η ώρα που θα τελειώσει ο μισεμός για να ξανακούσουν το νανούρισμα της μάνας Αράπιτσας, να αντικρίσουν το αγονάτιστο Βέρμιο, να αγναντέψουν απ' το Κιόσκι τον πλούσιο μακεδονικό κάμπο να... να... να...

Πέραν της Ευρώπης μεγάλοι σταθμοί μετανάστευσης ήταν η Αφρική, η Ασία, φθάνοντας ακόμα και στη μακρινή Κίνα. Αργότερα προέκυψε η Αμερική και μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η Αυστραλία, η Γερμανία, το Βέλγιο η... Στην παρούσα εισήγηση εξετάζεται η πορεία των Ναουσαίων οικονομικών μεταναστών μετά από έρευνα σε ανέκδοτα ιδιωτικά αρχεία και σε κατά καιρούς δημοσιεύσεις.

Λιόλιος Γιώργος, δικηγόρος – συγγραφέας

Μαύροι και λευκοί δούλοι στην οθωμανική Βέροια: ιστορίες βίαιης και εθελούσιας μετακίνησης

Η δουλεία, πανάρχαια νομική κατάσταση ή θεσμός, απαντά σε όλες τις ιστορικές περιόδους. Μετά την κάμψη του στη βυζαντινή περίοδο, γνωρίζει νέα άνθηση στον οθωμανικό κόσμο, οπότε Αφρικανοί, Κιρκάσιες γυναίκες, Ρώσοι, Μαγιάροι κ.α οδηγούνται μέσω των δουλεμπορικών οδών στα παλάτια, τα χαρέμια και τα εύπορα σπίτια των Οθωμανών ως δούλοι.

Η εισήγηση πραγματεύεται, μέσα από τα τεκμήρια των ιεροδικαστικών κωδίκων της Βέροιας αλλά και τα περιηγητικά κείμενα, την παρουσία των δούλων στην

οθωμανική Βέροια και επιχειρεί να ανιχνεύσει την προέλευσή τους, την μετακίνησή τους από τις χώρες καταγωγής τους, το νομικό καθεστώς τους αλλά και την αποχώρησή τους κατά την ανταλλαγή των πληθυσμών το 1924.

Γαλλής Κώστας, φιλόλογος – μεταπτυχιακός φοιτητής

“Verria...la vieille ville, assez pittoresque...- Βέροια... η παλιά πόλη, αρκετά γραφική...” Η Βέροια, διαμετακομιστικό κέντρο των στρατευμάτων της Entente, 1916-1918

Η πόλη της Βέροιας, η οποία μόλις είχε ενσωματωθεί στο ελληνικό κράτος, διασταύρωσε τη μοίρα και την πορεία της με τις γενικότερες εθνικές και διεθνικές εξελίξεις της περιόδου του Α' παγκοσμίου πολέμου και κυρίως το κίνημα της «Εθνικής Αμύνης», που ξέσπασε στη Θεσσαλονίκη τον Αύγουστο του 1916 και την αποβίβαση και εγκατάσταση ξένων («συμμαχικών») στρατευμάτων της Entente στο χώρο της Μακεδονίας, από το Σεπτέμβριο του 1915. Όπως προκύπτει από τη σχετική έρευνα, η Βέροια αποτέλεσε για την περίοδο 1916-1918 ένα είδος σημαντικού διαμετακομιστικού κέντρου για τις συμμαχικές δυνάμεις, στο χώρο της οποίας εγκαταστάθηκαν και μετακινήθηκαν πολλές, μεγάλες και διαφορετικές στρατιωτικές μονάδες.

Η κατάληψη της πόλης από τις δυνάμεις της Entente έγινε περίπου στις 10 με 14 Αυγούστου του 1916. Στρατοπεδεύουν δυο ελληνικές μεραρχίες, δυο γαλλικές, μια σερβική, μια ρωσική ταξιαρχία κι ένα γαλλικό σύνταγμα Ινδοκινέζων (Αναμίτες), Μαροκινών κι Αλγερινών, καθώς κι Αλβανικός στρατός. Φαίνεται ότι ο σταθμός της πόλης ήταν κόμβος ανεφοδιασμού. Στρατεύματα και υλικό μεταφέρονταν σιδηροδρομικώς ή οδικώς από τη Θεσσαλονίκη μέσω της Βέροιας προς το μέτωπο της Δυτ. Μακεδονίας. Στην περιοχή του σιδηροδρομικού σταθμού είχε εγκατασταθεί μεγάλο γαλλικό νοσοκομείο εκστρατείας, η μονάδα «Ambulance 10/10». Στα γαλλικά αρχεία καταγράφονται δεκάδες πιστοποιητικά θανάτου στρατιωτών με τόπο θανάτου το νοσοκομείο της Βέροιας. Επίσης είχε διαμορφωθεί κι ένα πρόχειρο αεροδρόμιο, όπως φαίνεται από τις διηγήσεις του Γάλλου στρατηγού Cordonnier. Ο γαλλικός στρατός (L' Armée d' Orient) κατασκευάζει στην περιοχή δρόμους, προχωρεί σε αποξηράνσεις και παροχή καθαρού νερού και συμβάλλει στη βελτίωση των γεωργικών καλλιεργειών. Η αγορά μιας μικρής πόλης ξαφνικά ζωντανεύει. Οι Γάλλοι κυρίως πουλούν σε χαμηλές τιμές προσωπικά αντικείμενα (ρουχισμό, τρόφιμα) κι αγοράζουν υπηρεσίες και οינוπνευματώδη. Το γαλλικό φράγκο αντικαθιστά τη δραχμή στις συναλλαγές, όπως συμβαίνει και στις άλλες περιοχές της «Γαλλοκρατίας». Από την άλλη η εξωτική όψη πολλών στρατιωτών τροφοδοτεί τη λαϊκή φαντασία με υποψίες και φοβίες. Υπάρχουν πολλές καρτ-ποστάλ και φωτογραφίες που διασώζονται με ξένο στρατιωτικό προσωπικό. Οι ξένοι φαίνονται να κυκλοφορούν μέσα στη πόλη, στους στενούς δρόμους και στις παρυφές της. Φωτογραφίζονται οι ίδιοι με φόντο κτήρια, τοπία ή ανθρώπους που τους κάνουν εντύπωση. Έλκονται από το τοπικό χρώμα, το φολκλόρ. Οι περισσότερες φωτογραφίες απεικονίζουν ντόπιους με παραδοσιακές κι όχι αστικές φορεσιές. Η αντίληψη των Γάλλων είναι σαφώς επηρεασμένη από μια οριενταλιστική οπτική της βαλκανικής ενδοχώρας. Αξίζει τέλος να αναφερθούν και οι εντυπώσεις πολλών γάλλων στρατιωτών στα ημερολόγια που κρατούν (carnets – cahiers de guerre). Βρίσκουν την πόλη γραφική, με μικρά δρομάκια, η περιοχή τους θυμίζει γαλλική εξοχή κι επισημαίνουν τα έλη και τη ζέστη του καλοκαιριού. Η παρουσία λοιπόν τέτοιου μεγάλου αριθμού ξένων στρατιωτών στην περιοχή στο διάστημα των δύο τελευταίων ετών του Α' παγκοσμίου πολέμου συνι-

στά ένα είδος αιφνίδιας πληθυσμιακής μετακίνησης, που επηρέασε αναγκαστικά τη κοινωνική, αλλά και πολιτική ζωή της Βέροιας. (Η εισήγηση αποτελεί μέρος διπλωματικής εργασίας)

Τοπαλίδης Τρύφων, ερευνητής τοπικής ιστορίας

Άγνωστα τεκμήρια της ιστορίας του προσφυγικού συνοικισμού Πλατύ, 1924-1927

Ως εισαγωγή, γίνεται επισκόπηση των στατιστικών για τις προσφυγικές ροές στην Ημαθία, πριν και μετά τη μικρασιατική καταστροφή, με αναφορά στους ιδρυθέντες αγροτικούς (συν)οικισμούς των προσφύγων.

Ανάμεσα στην πλημμυρίδα των Μικρασιατών που ξεριζώθηκαν από τις εστίες τους, πρόσφυγες από έξι «ελληνόφωνα» χωριά της περιφέρειας των Φαράσων της Καππαδοκίας, που αριθμούσαν 2.000 περίπου ψυχές, ήρθαν στην Ελλάδα το καλοκαίρι/φθινόπωρο του 1924. Ένα μέρος αυτών, έπειτα από περιπλανήσεις σε διάφορες περιοχές του βορειοελλαδικού χώρου, εγκαταστάθηκε στο Πλατύ – ένα τσιφλίκι άξενο και ελώδες κατά τα 4/5 του.

Η ανακοίνωση επιχειρεί να φωτίσει όψεις της σκληρής πραγματικότητας που δοκίμασαν οι εγκατασταθέντες στο Πλατύ πρόσφυγες, την περίοδο 1924-1927. Άγνωστα τεκμήρια (καρπός έρευνας στην Κεντρική Υπηρεσία των Γενικών Αρχείων του Κράτους, στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη, στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, στο Τμήμα Εποικισμού της Π.Ε. Ημαθίας), αναδεικνύουν πτυχές μιας εύθραυστης προσφυγικής κοινότητας και τις προσπάθειες της αποκατάστασής της από την εποικιστική υπηρεσία. Μαρτυρίες των ίδιων των προσφύγων και δημοσιεύματα εφημερίδων («Μακεδονία», «Μακεδονικά Νέα», «Νέα Αλήθεια», «Το Φως»), συμπληρώνουν κενά και ασυνέχειες της ερευνούμενης περιόδου. Εμβόλιμα, αναφέρονται τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των προσφύγων από μια απογραφή του 1927, όπως αποτυπώνεται σε 185 «Οικογενειακά Δελτία Εποικισμού». Το ενδιαφέρον μας εστιάζεται στη γλώσσα που μιλούσαν και στην επαγγελματική τους δραστηριότητα πριν τον ερχομό τους στην Ελλάδα.

Μιχαλέας Σπύρος, Υπ. Διδάκτωρ Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας

Μετακινήσεις πληθυσμών και υγειονομική περίθαλψη κατά το Μεσοπόλεμο:

Η αποκατάσταση των προσφύγων στην περιοχή της Βέροιας

Η αποκατάσταση των προσφύγων μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή υπήρξε αναμφίβολα η δραματικότερη αλλαγή σε κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό επίπεδο που έπρεπε να αντιμετωπίσει το Ελληνικό Κράτος για πολλά χρόνια μετά το 1922. Ο ξεριζωμός των Ελλήνων από τις εστίες τους και ο αγώνας τους για επιβίωση απασχόλησαν την κοινή γνώμη. Η πλειονότητα των μετακινήσεων προερχόταν από τη Μικρά Ασία, τον Καύκασο και την Ανατολική Θράκη. Με την επιβολή της Συνθήκης της Λωζάνης το ηττημένο και αποδιοργανωμένο ελληνικό κράτος κλήθηκε να υποδεχθεί, να υποστηρίξει και να περιθάλπει τους πρόσφυγες εν μέσω βαθιάς και μακράς πολιτικής και οικονομικής κρίσης. Η διοικητική ανασυγκρότηση των Νέων Χωρών ήταν ένα έργο πολύπλοκο και δυσβάστακτο για τους οικονομικούς πόρους του Ελληνικού Κράτους.

Η παρούσα ανακοίνωση πραγματεύεται την εγκατάσταση και την περίθαλψη των Ελλήνων προσφύγων κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου στην περιοχή της

Βέροιας. Οι πρόσφυγες τοποθετήθηκαν κυρίως στις μουσουλμανικές συνοικίες της πόλης αλλά και σε νεοϊδρυθέντες συνοικισμούς. Μεγάλο τμήμα του προσφυγικού πληθυσμού δήλωνε ότι ασχολείται με τη γεωργία σύμφωνα με τον προσανατολισμό της κρατικής πολιτικής στο θέμα της αποκαταστάσεως η οποία περιλάμβανε την αξιοποίηση των διαθέσιμων γαιών.

Η παιδική εργασία ήταν μάλλον εκτεταμένη, ένα σημαντικό θέμα που θα απασχολήσει την ευρύτερη έρευνά μας.

Το Υπουργείο Περιθάλψεως χρησιμοποίησε τα ελάχιστα νοσοκομεία που διέθετε σε όλη τη χώρα για να μπορέσει να ανταπεξέλθει στις ασθένειες που μάστιζαν τους ταλαιπωρημένους πρόσφυγες. Ωστόσο, οι ανάγκες για την αντιμετώπιση ποικίλων ασθενειών αυξάνονταν και η ίδρυση προσφυγικών νοσοκομείων κρίθηκε ζωτικής σημασίας. Σε σύντομο χρονικό διάστημα λειτούργησαν στην Ελλάδα 35 προσφυγικά νοσοκομεία εκ των οποίων τα 18 βρίσκονταν στη Μακεδονία. Έτσι, το 1924, ιδρύεται το Προσφυγικό Νοσοκομείο Βέροιας το οποίο διέθετε 20 κλίνες και στεγαζόταν σε ένα διώροφο οίκημα της Τράπεζας Ελλάδος στην οδό 16ης Οκτωβρίου 12.

Η μελέτη του νοσολογικού φάσματος παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Συναχότερη νόσος ήταν η ελονοσία, ακολουθούμενη από τις λοιμώξεις κατώτερου αναπνευστικού, τις λοιμώξεις πεπτικού και τη φυματίωση. Ο τόπος καταγωγής, η ηλικία και το φύλο διαδραμάτιζαν σημαντικό ρόλο στην εμφάνιση των ανωτέρω ασθενειών. Το νοσολογικό φάσμα των Ελλήνων προσφύγων κατοπτρίζει τις αντίξοες συνθήκες που κλήθηκε να αντιμετωπίσει αυτή η ετερογενής ομάδα κατά την ένταξή της στον ελλαδικό χώρο. Ποιος όμως ήταν πραγματικά ο ρόλος του νοσοκομείου; Στηριζόμενοι στην προβληματική του Michael Foucault θα διερευνήσουμε την υπόθεση σύμφωνα με την οποία ο ρόλος αυτός συνδεόταν άρρηκτα με τη βιοεξουσία του Κράτους επί των Ελλήνων προσφύγων. Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που διερευνάται στην παρούσα ανακοίνωση είναι η σχέση του τοπικού τύπου με το προσφυγικό ζήτημα. Μελετώντας τον τοπικό τύπο της εποχής και αξιοποιώντας την τρέχουσα βιβλιογραφία θα αναδείξουμε τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι πρόσφυγες στην περιοχή της Βέροιας, όπως αυτές καταγράφονταν, σχεδόν καθημερινά. Σε μια εποχή όπως η σημερινή, όπου οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές ζυμώσεις δημιουργούν εκ νέου κύματα προσφύγων προς την Ελλάδα και αντιστοίχως νέα προβλήματα αποκατάστασης και ενσωμάτωσης, το προσφυγικό ζήτημα που ακολούθησε μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή παραμένει επίκαιρο.

Γ' ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Αναστασία Ταναμπάση, Δρ. Ιστορίας

Νοέμβριος 1940: Εξορία ή πρώτη γραμμή στο Μέτωπο;

Το Νοέμβριο του 1940 το μεταξικό καθεστώς διατάσσει τη σύλληψη και τον εκτοπισμό πολλών μελών των αλλοφώνων κοινοτήτων της χώρας με την κατηγορία της αντεθνικής δράσης. Ανάμεσά τους Βλάχοι της Ημαθίας, κυρίως δάσκαλοι ή μαθητές των ρουμανικών σχολείων, καθώς και ιερείς και ψάλτες των ρουμανικών εκκλησιών. Όλοι τους συγκεντρώνονται αρχικά στο στρατόπεδο της Κορίνθου. Ταυτόχρονα, συγγενικά τους πρόσωπα πολεμούν για την Ελλάδα στην πρώτη γραμμή του αλβανικού μετώπου.

Η παρούσα εισήγηση βασίζεται σε αρχεία των Υπουργείων Εξωτερικών και Παιδείας της Ρουμανίας, καθώς και σε προφορικές μαρτυρίες. Επιχειρείται να σκιαγραφηθεί η πολύμηνη περίοδος εξορίας και να διερευνηθεί σε ποιο βαθμό οι συ-

γκεκριμένες διώξεις συνέβαλαν στη διαμόρφωση πολιτικών επιλογών και αν τελικά αποτέλεσαν τομή στη ζωή των ίδιων των διωκομένων, αλλά και των οικείων τους.

Αλέκος Χατζηκώστας, Δημοσιογράφος – Συγγραφέας

«Πολιτικοί πρόσφυγες και η διαδικασία επαναπατρισμού τους στη Βέροια. Η δημιουργία και η δράση του παραρτήματος Επαναπατρισθέντων Πολιτικών Προσφύγων (Π.Ε.Ε.Π.Π.)»

Με τη λήξη των πολεμικών επιχειρήσεων του Εμφυλίου, εκατοντάδες αγωνιστές του ΔΣΕ από την Ημαθία, μαζί με μέλη των οικογενειών τους, βρέθηκαν στις σοσιαλιστικές χώρες της Ευρώπης. Η μεγάλη πλειοψηφία από αυτούς επαναπατρίστηκαν την περίοδο 1975 – 1985. Ο επαναπατρισμός συνδυάστηκε με τις προσπάθειες τους για να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους στις διαφορετικές πια συνθήκες της χώρας μας, διατηρώντας παράλληλα τους δεσμούς που απόκτησαν κατά τη διάρκεια της υπερωρίας τους. Για το σκοπό αυτό πέρα από τη συμμετοχή των περισσότερων σε τοπικούς φορείς και πολιτικά κόμματα (πρώτιστα στο ΚΚΕ) εκφράστηκε η ανάγκη για τη δημιουργία και σε τοπικό επίπεδο μαζικού φορέα που αφενός θα διεκδικεί λύσεις γι' αυτά και αφετέρου μέσω διαφόρων εκδηλώσεων θα διατηρεί την ιδεολογική – πολιτική και πολιτισμική τους ταυτότητα. Στην παρούσα εισήγηση θα εξεταστούν ζητήματα που αφορούν πλευρές κυρίως του επαναπατρισμού τους και ιδιαίτερα η δράση του τοπικού παραρτήματος της Π.Ε.Ε.Π.Π (Πανελλήνια Ένωση Επαναπατρισθέντων Πολιτικών Προσφύγων). Αξιοποιούνται για το σκοπό το αρχείο της Νομαρχίας (ΓΑΚ Ν. Ημαθίας), αρχειακό υλικό του Δήμου Βέροιας καθώς και αρχειακό υλικό του παραρτήματος της ΠΕΕΠΠ Βέροιας.

Ευγενία Καβαλάρη, φιλόλογος

«Μετανάστευση – Στέρηση ιθαγένειας: Το παράδειγμα του Αγίου Γεωργίου Δήμου Βέροιας»

Η παρούσα εισήγηση επιχειρεί να συμβάλει στη διερεύνηση και αποτίμηση δύο ειδών μετακίνησης πληθυσμών κατά τον 20^ο αιώνα και στην Ημαθία. Της μετανάστευσης και της στέρησης της Ελληνικής ιθαγένειας στους πολιτικούς πρόσφυγες που βρέθηκαν στις σοσιαλιστικές χώρες της Ευρώπης.

Η έρευνα εστιάζει στη χαρακτηριστική περίπτωση του Αγίου Γεωργίου κοινότητας του Δήμου Βέροιας που δύο σημαντικά στοιχεία συνθέτουν την ιστορικοκοινωνική φυσιογνωμία του. Ήταν ιδιαίτερα σημαντική η συμβολή του και η παρουσία του στον αντιστασιακό αγώνα κατά την περίοδο της ναζιστικής κατοχής μέσα από τις οργανώσεις του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ-ΕΠΟΝ. Επιπλέον ήταν και μια κοινότητα που την συνέθεταν πληθυσμιακά σλαβόφωνοι και πρόσφυγες. Η ιδιοτυπία στην προκείμενη περίπτωση έγκειται στην μεταχείριση των σλαβόφωνων πολιτικών προσφύγων στους οποίους επιβλήθηκε από την πλευρά της τότε Ελληνικής κυβέρνησης η στέρηση της Ελληνικής ιθαγένειας και η συνεπαγομένη απαγόρευση του επαναπατρισμού τους. Επίσης σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού για λόγους οικονομικής ανέχειας καταφεύγει ως μετανάστης κυρίως στις χώρες της Δ. Ευρώπης. Με βάση αρχειακό υλικό που βρίσκεται στα ΓΑΚ Ν. Ημαθίας (Αρχείο Νομαρχίας, Αγίου Γεωργίου) η εισήγηση επιχειρεί να μελετήσει τις συνθήκες εμφάνισης της μετανάστευσης και της πολιτικής προσφυγιάς στο συγκεκριμένο τόπο καθώς και να δώσει στοιχεία για την έκταση του φαινομένου και τα κοινωνιολογικά του χαρακτηριστικά.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Μαρία Χειμωνοπούλου, αρχαιολόγος – Δρ. αρχαιολογίας

Προσεγγίζοντας το μέλλον Η κληρονομιά του Θανάση Παπαζώτου

Για το νέο αρχαιολόγο που έρχεται στη Βέροια και ενδιαφέρεται για την βυζαντινή και μεταβυζαντινή τέχνη η πόλη είναι μία αποκάλυψη. Από τα μνημεία της Βέροιας σε εμάς που ήμασταν φοιτητές στη δεκαετία του '90, αυτά που διδάσκονταν ήταν η Παλιά Μητρόπολη στο πλαίσιο της μεσοβυζαντινής αρχιτεκτονικής και η Ανάσταση του Σωτήρος Χριστού του Καλόθετου, όταν σπουδάσαμε τη ζωγραφική στα χρόνια των Παλαιολόγων. Όταν πρωτοδιόριστη ήρθα στη Βέροια το 2006, άρχισα να διαβάζω με προσοχή τα βιβλία του Παπαζώτου η Βέροια και οι ναοί της και οι βυζαντινές εικόνες της Βέροιας, και από τότε δεν σταμάτησα να τα ξαναδιαβάζω και να ανατρέχω σε αυτά.

Τα δημοσιευμένα έργα για τη Βέροια

Η διατριβή του για τους ναούς της Βέροιας αποτελεί Βίβλο για τους μελετητές της πόλης και για εμάς που εργαζόμαστε στην εφορεία αρχαιοτήτων. Βιβλίο μεστό, καταγράφει με συνέπεια τον επιγραφικό πλούτο των βυζαντινών και μεταβυζαντινών χρόνων, παραθέτει όλα τα αποσπάσματα των πηγών που αναφέρονται στη Βέροια, ιδιαίτερα στους βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους λύνοντας οριστικά αυτό το θέμα για τους επόμενους ερευνητές, και πλέκει την εσωτερική ιστορία εξέλιξης της ζωγραφικής στη Βέροια από τα τέλη του 12ου μέχρι και τις πρώτες δεκαετίες του 18^{ου} αι. Στο κομμάτι αυτό αναδεικνύεται πραγματικά η μεγαλοσύνη του, η εξαιρετική αντίληψη περί της τέχνης, το ευαίσθητο μάτι που διακρίνει χέρια ζωγράφων και αναγνωρίζει τα της ψυχής πάθη που υπηρετούν μια τέτοια ζωγραφική. Το βιβλίο του για τις Βυζαντινές εικόνες της Βέροιας αποτελεί για εμάς ουσιαστικά πηγή, γιατί ο Παπαζώτος περιγράφει σε αυτό, με σύντομο τρόπο τα εσωτερικά των εκκλησιών, όπως τα είδε στα μέσα της δεκαετίας του '70, σαν να κάνει μία συνολική κινηματογραφική λήψη του εσωτερικού τους. Προσεγγίζοντας σε αυτό με επαναστατικό τρόπο τη ζωγραφική των εικόνων μέσα από τον αισθητικό κώδικα των ανθρώπων που τις παρήγαγαν, νομίζω ότι παρέδωσε σε εμάς τον βυζαντινό πλούτο αυτής της πόλης όχι μόνο με τον μεγαλύτερο σεβασμό αλλά και με την πιο δυνατή αγάπη, την αγάπη των πρώτων χρόνων και τη σοφία των τελευταίων.

Αντιμετωπίζοντας ακόμη με δέος το έργο του, για το οποίο ο ίδιος πολύ ταπεινά

εύχεται να αποτελεί την επιστημονική αφετηρία συζήτησης για την Βέροια, θα ήθελα να μιλήσω βασιζόμενη σε διαπιστώσεις, επισημάνσεις και εκτιμήσεις, διάσπαρτα διατυπωμένες στα γραφόμενά του, για όσα συνέβησαν μετά το '90.

Επιστημονικές - αρχαιολογικές διαπιστώσεις

Η αρχική του εκτίμηση για την αδιάλειπτη στρωματογραφική συνέχεια των λατρευτικών πυρήνων της Βέροιας, κάτι που είχε αρχίσει να διατυπώνει με αφορμή την ανασκαφή μίας μεσοβυζαντινής βασιλικής στα θεμέλια του ναού της Αγίας Άννας της αγοράς, και επίσης μίας αντίστοιχης στο επίπεδο θεμελίωσης βασιλικής στην Υπαπαντή της Κυριώτισσας, αποτελεί μία βασική διαπίστωση του που επιβεβαιώνεται ανασκαφικά από την δεκαετία του '90 και εξής με τις μεγάλης κλίμακας ανασκαφές των αρχαιολογικών χώρων του Αγίου Παταπίου και του Αγίου Ιωάννου, στην καρδιά της ρωμαϊκής, παλαιοχριστιανικής και σύγχρονης Βέροιας.

Στον αρχαιολογικό χώρο του Αγίου Παταπίου η αποκάλυψη του επισκοπικού εκκλησιαστικού κέντρου, συγκροτούμενου σύμφωνα με τα μέχρι σήμερα ανασκαφικά δεδομένα από μία τρίκλιτη βασιλική με εγκάρσιο κλίτος, ανάλογη με τις μεγάλες βασιλικές που ανεγείρονται στις πόλεις σταθμούς της πορείας και της ζωής του απόστολου Παύλου, όπως οι Φίλιπποι και η Ρώμη, από ένα μνημειακό βαπτιστήριο και ένα επισκοπικό μέγαρο κατεβάζει πολύ το χρονολογικό όριο, που ήταν μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '80 γνωστό για την περιοχή, και οφειλόταν στον τοιχογραφικό διάκοσμο των αρχών του 16^{ου} αι. που κοσμεί το διακονικό του ομώνυμου μεταβυζαντινού ναού. Όσο για τον Άγιο Ιωάννη, το θεωρούμενο μέχρι το 2005 προϋφιστάμενο κτίσμα του 19^{ου} αι. έκρυβε μέσα του δύο προγενέστερα μνημεία, ένα παλαιοχριστιανικό και ένα μάλλον μεσοβυζαντινό, των οποίων η έρευνα μέλλει ακόμη να αρχίσει.

Την αδιάλειπτη βέβαια συνέχεια είχε καταφέρει να συλλάβει όχι μόνον από τις περιορισμένες ανασκαφές των δεκαετιών '70 και '80, αλλά και από την προσεκτική παρατήρηση των θέσεων των εικόνων στα τέμπλα και τα προσκυνητάρια των ναών και τη χρονολόγηση τους, όπου διέκρινε αλληλουχίες φάσεων και ανανεώσεων τους. Η διαστρωμάτωση αυτή που διορατικά σχεδόν είχε διακρίνει από τις θέσεις των εικόνων, επιβεβαιώνεται απόλυτα μέσα από τις σωστικές επεμβάσεις μας στους ναούς της πόλης. Όταν τον Δεκέμβριο του 2013 ξεκινήσαμε τις πρώτες στερεωτικές εργασίες στο ναό της Παναγίας της Βαλτεσινής, έναν ναό στο όριο της ετοιμορροπίας, χρονολογημένο από τη σωζόμενη τοιχογράφηση του στον 18^ο αι., ανακαλύψαμε ένα σπάραγμα τοιχογραφίας με την απεικόνιση του προσώπου της Παναγίας, μάλλον του τέλους του 14^{ου} – αρχών του 15^{ου} αι., προσεκτικά φυλαγμένο στις κτιστές υποδομές του ιερού βήματος, που αποδεικνύει μία προγενέστερη χρονολογικά φάση του μνημείου και επαναπροσδιορίζει τα χρονολογικά και τοπογραφικά ζητήματα στην χριστιανική συνοικία της Κυριώτισσας.

Η εξαιρετικά σημαντική άποψη του Παπαζώτου για τη σημασία της ζωγραφικής

της Παλιάς Μητρόπολης της Βέροιας γίνεται τώρα ευρύτατα αντιληπτή και αποδεκτή χάρη στη συστηματική αποκατάσταση του μνημείου που παρέδωσε ξανά στην πόλη το κορυφαίο μνημείο της δίνοντάς της τη θέση που της αξίζει, ως σημαίνουσας και πρώτης μετά τη συμβασιλεύουσα Θεσσαλονίκη.

Η προσέγγιση του ζωγραφικού διακόσμου της Παλιάς Μητρόπολης ως κατεξοχήν δείγμα πάλης των αντιθέτων και η εκτίμηση για την παλαιοχριστιανικού τύπου κλίμακα του αρχιτεκτονήματος αποτελούν δύο θεμελιώδεις διαπιστώσεις του, οι οποίες πλέον γίνονται απόλυτα κατανοητές όχι μόνο από τον ειδικό επιστήμονα αλλά κυρίως από τον απλό επισκέπτη της αποκατεστημένης Παλιάς Μητρόπολης. Στον Παπαζώτο επίσης οφείλουμε, χάρη στην ενδελεχή από μέρους του διερεύνηση των βυζαντινών κειμένων, τη σύνδεση του διακόσμου του μνημείου με τα κρίσιμα πολιτικά γεγονότα των δύο πρώτων δεκαετιών του 13^{ου} αι., της εποχής των Κομνημοδουκάδων της Ηπείρου και ιδιαίτερα του πρώτου δεσπότη της Θεόδωρου, που μετέτρεψε τη Βέροια σε σταθμό –προπύργιο για την ανακατάληψη της Θεσσαλονίκης, τοποθετώντας την στην αιχμή των εξελίξεων.

Προστασία - διαχείριση

Πέρα όμως από τη σεβαστή επιστημοσύνη του, βλέπουμε πόσο αδιάκοπα φροντίζει για την προστασία και τη διαχείριση των μνημείων της Βέροιας. Στα κείμενά του αγωνιά και επισημαίνει την έλλειψη πολιτιστικής πολιτικής που στέρησε από τους ναούς της πόλης τα οργανικά συνδεδεμένα με αυτούς συμπαρακολουθήματα, τα σπίτια ή τα κελλιά που αγκάλιαζαν τις ενοριακές εκκλησίες, τα οικογενειακά παρεκκλήσια και τα καθολικά μονών.

Ιδιαίτερα έντονα τον απασχόλησαν επίσης τα θέματα της αρχαιοκαπηλίας και εργάστηκε ιδιαίτερα επάνω στην έρευνα και την διεκδίκηση για την επιστροφή των χαμένων θησαυρών της Βέροιας και ιδιαίτερα της πιο σημαντικής, γνωστής έως εμάς τουλάχιστον, εικόνας του Αγίου Πέτρου που αποτελεί το κόσμημα της συλλογής του αμερικανικού ινστιτούτου που ειδικεύεται στην βυζαντινή τέχνη, Dumbarton Oaks.

Στο πλαίσιο αυτής της προβληματικής ήταν σωστή η αίσθησή του ότι οι 540 εικόνες ναών της Βέροιας, που είχαν περισυλλεγεί από τα μέσα της δεκαετίας του '60 στο ναό του Προφήτη Ηλία και αργότερα στο αρχαιολογικό μουσείο της Βέροιας, θα έπρεπε να μείνουν στο μουσείο, προκειμένου οι επεμβάσεις συντήρησής τους να είναι οι βέλτιστες σύμφωνα με τις σωστότερες μεθόδους συντήρησης.

Φυλλομετρώντας το αρχείο των μνημείων της Βέροιας βλέπουμε σε έγγραφα της δεύτερης περιόδου του στην πόλη, στη δεκαετία του '80, ότι μεριμνά για τον προγραμματισμό και την οργάνωση των επεμβάσεων στα βυζαντινά μνημεία της με επιμονή στον σχεδιασμό των απαιτούμενων μελετών γνωρίζοντας ότι αποτελούν τη βάση κάθε επιστημονικής και συστηματικής προσέγγισης.

Παρακαταθήκες

Μία ακόμη πτυχή της πολύμορφης προσφοράς του προς την πόλη αποτελούν οι πολλές και ανεκτίμητες παρακαταθήκες του.

Για τη Βέροια, για παράδειγμα, δεν γνωρίζουμε τόσα πράγματα από τις πηγές, όπως ξέρουμε για τη Θεσσαλονίκη ή τις Σέρρες, όμως χάρη στο έργο του Θανάση Παπαζώτου η εσωτερική εξέλιξη της ιστορίας των μνημείων της Βέροιας με μοναδικό μίτο μόνον αυτά καθ'αυτά τα ζωγραφικά, επιγραφικά και αρχιτεκτονικά σπαράγματα, είναι απολύτως προσδιορισμένη. Το δεδομένο αυτό αποτελεί την πιο ισχυρή παρακαταθήκη και τη βάση για οποιαδήποτε μελλοντική προσπάθεια προστασίας, διαχείρισης και ανάδειξης των βυζαντινών της μνημείων.

Μία αγωνία του, που συνειδητοποιώ εκ των υστέρων θυμούμενη τα λόγια του, ήταν η ίδρυση του Βυζαντινού Μουσείου Βέροιας, η οποία στην εποχή της υπηρετήσής του αποτελούσε επιχειρησιακό στόχο της 11^{ης} Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, για τον οποίο φρόντισε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Στη μονογραφία του για τις βυζαντινές εικόνες της Βέροιας επιλέγει να παρουσιάσει ένα σύνολο εικόνων, δεσποτικές, επιστύλια τέμπλων και εικόνες προσκυνηταρίων, εκκλησιαστικών και ιδιωτικών, που χρονολογούνται από τα μέσα του 11^{ου} μέχρι και τα μέσα του 17^{ου} αι.. Από τις δημοσιευμένες αυτές εικόνες, που ίσως για την έμπειρη ματιά του συγκέντρωναν όλα τα χαρακτηριστικά της ζωγραφικής τέχνης της Βέροιας, μίας τέχνης υψηλής και πρωτοποριακής για τα βυζαντινά χρόνια και επίσης δημιουργικής για τα επόμενα, όλες σχεδόν πλην ελαχίστων, αποτέλεσαν τον βασικό καμβά για τη μουσειολογική πλοκή του σημερινού Βυζαντινού Μουσείου Βέροιας. Επομένως, δεν είναι καθόλου υπερβολή να πούμε ότι στην ουσία υπήρξε ο κύριος επιμελητής της έκθεσης των εικόνων του μουσείου.

Θα ήθελα να αναφερθώ και σε ένα ακόμη έργο του, το οποίο με την πρώτη ματιά φαίνεται εκλαϊκευμένο, μια και πρόκειται για τον οδηγό του ΤΑΠΑ για τα μνημεία της Βέροιας με τίτλο: *Οδοιπορικό στη Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή Βέροια*. Στο βιβλίο αυτό χαράσσει διαδρομές περιήγησης στην πόλη ανάλογα με την διασπορά των μνημείων και τα σύνολα που αυτά σχηματίζουν στον σύγχρονο πολεοδομικό ιστό. Νομίζω ότι και σε αυτήν την περίπτωση υπήρξε αρκετά μπροστά για την εποχή του, παίρνει τον επισκέπτη από το χέρι και βήμα-βήμα τον οδηγεί σε μία περιπλάνηση, όπου η επιστημονική συνέπεια είναι ισότιμη με τις αξίες διατήρησης της ιστορικότητας του τοπίου, συνθέτοντας έναν πραγματικά απολαυστικό περίπατο. Το σπουδαίο είναι ότι το έργο του αυτό αποτελεί σήμερα πια ζητούμενο ανάπτυξης για τις τοπικές κοινωνίες, μιας και τα αναπτυξιακά προγράμματα των δήμων σε συνέργεια με τις εφορείες αρχαιοτήτων στοχεύουν ακριβώς στη δημιουργία διαδρομών ενοποίησης των ιστορικών πυρήνων των πόλεων.

Σήμερα στη Βέροια, μετά από την πρώτη φάση των εργασιών αναστήλωσης των μνημείων της στις δεκαετίες '60 μέχρι και τα μέσα του '90, έχουν ολοκληρωθεί δύο κύρια, μεγάλης κλίμακας έργα αποκατάστασης, η συντήρηση του αρχαιολογικού χώρου του Αγίου Παταπίου και η Αποκατάσταση της Παλιάς Μητρόπολης της

Βέροιας. Κατά την εξέλιξη της υλοποίησης αυτών των έργων, η Εφορεία Αρχαιοτήτων Ημαθίας αντιμετώπισε και επέλυσε μείζονα αναστηλωτικά ζητήματα και θέματα συντήρησης ζωγραφικού διακόσμου, τα οποία θα αποτελέσουν αναμφίβολα αντικείμενο συζήτησης από την επιστημονική κοινότητα, έχουν όμως ήδη χαράξει μερικές πολύ βασικές αρχές διαχείρισης για τα θέματα της αποκατάστασης που θα αποτελέσουν οδηγό για την διαχείριση των μνημείων της Βέροιας τα επόμενα χρόνια.

Καθώς βρισκόμαστε ήδη στην δεύτερη φάση επέμβασης επί των βεριοιώτικων χριστιανικών μνημείων στη σύγχρονη εποχή, ονειρεύεται κανείς τα μνημεία, αποκατεστημένα, με συμβατούς τρόπους ως προς την προστασία του κτιριακού κελύφους και με βάση την αντιστρεψιμότητα στη συντήρηση της ζωγραφικής τους. Το βέλτιστο θα ήταν η διαχείριση των εγκαταστάσεών τους να παρέχει την μεγαλύτερη δυνατή ασφάλεια, ώστε να επιστραφούν στα μνημεία τα σεμνύματα και οι χάρες τους. Αν θα μπορούσαμε να αποκαταστήσουμε όχι μόνο τη δομή αλλά και τα εσωτερικά των ναών με τα τέμπλα και τις εικόνες τους, με βάση την καταγραφή του Παπαζώτου της δεκαετίας του '70, τότε θα έχουμε κάνει ένα πολύ μεγάλο βήμα και αναστηλωτικό και ουσίας, γιατί αποκαθιστούμε την μορφή της κατά προσορισμόν χρήσης αυτών των μνημείων, δημιουργώντας όμως παράλληλα ένα «μουσειακό» πανόραμα 37 αιθουσών, διεσπαρμένων σε όλη την πόλη. Το εγχείρημα αυτό είναι φιλόδοξο και απαιτεί τη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων, της Εφορείας Αρχαιοτήτων, της Ιεράς Μητρόπολης και του Δήμου, εάν όμως οι προσπάθειες προς αυτήν την κατεύθυνση τελεσφορήσουν, τότε η Βέροια πραγματικά θα αναδείξει το συγκριτικό της πλεονέκτημα έναντι των υπολοίπων πόλεων με βυζαντινή πολιτιστική κληρονομιά, όπως η Θεσσαλονίκη ή η Καστοριά, γιατί διατηρεί τα καλύτερα παραδείγματα ζωγραφικής για την εποχή τους αδιάλειπτα από τα τέλη του 12^{ου} μέχρι και τα μέσα σχεδόν του 18ου αι. Για τα αριστουργήματα της κάθε εποχής αλλά και για το συνολικό χρονολογικό εύρος της καλλιτεχνικής δημιουργίας η Βέροια αξίζει μία ξεχωριστή θέση.

Ο Παπαζώτος ανέσυρε την πόλη ως σύνολο και ανέδειξε τα επιστημονικά της ζητήματα, στους ανθρώπους που εργάζονται σήμερα στην Εφορεία Αρχαιοτήτων και σε αυτούς που θα ακολουθήσουν αναλογεί να εξασφαλίσουν τη σωστή διατήρηση των μνημείων αλλά και να επικοινωνήσουν τους θησαυρούς τους αποκαθιστώντας την παράδοση που χάθηκε.

Είχα την τύχη απλώς να γνωρίσω τον Θανάση Παπαζώτο το καλοκαίρι του 1995, τις πρώτες μέρες της εργασίας μου στην αρχαιολογική υπηρεσία, και δεν θα ξεχάσω τον απόλυτο σεβασμό, την ευγένεια και την κατανόησή του προς τους νέους. Παίρνοντας το θάρρος από αυτήν την τόσο σύντομη γνωριμία θα ήθελα να του πω ότι στα χρόνια που θα 'ρθουν θα αναδείξουμε επιστημονικά την παλαιοχριστιανική Βέροια, θα δώσουμε στις εκκλησίες πίσω την ατμόσφαιρα και τον περίγυρο που χάθηκε, θα υποστηρίξουμε με τις κατάλληλες υποδομές τους βυζαντινούς περίπατους και θα μεταδώσουμε στους επόμενους τα νέα στοιχεία που θα προκύψουν από το έργο της αποκατάστασης των μνημείων, για να προσθέσουμε με τη σειρά μας ένα μικρό βοτσαλάκι στο ψηφιδωτό της ιστορίας της.

ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Ολυμπία Μπέτσα, φιλόλογος -msc Πολιτισμικών Σπουδών & Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση

Οι κινηματογράφοι της πόλης (γ' μέρος)

Η έβδομη τέχνη αγγίζει, ταξιδεύει, κοινωνικοποιεί. Οι δρόμοι της πόλης κουβαλάνε σκιές κινηματογραφικής έξαρσης και ζωντανεύουν μνήμες από εποχές που άφησαν το άρωμα τους στις καρδιές των παλαιότερων μαζί με μια επίγευση νοσταλγίας. Στην αναζήτηση της παρουσίας της έβδομης τέχνης στη μικρή μας πόλη, θα ήταν μεγάλη παράλειψη να μην αναφερθούμε στο «Πάνθεον».

Ο κινηματογράφος ΠΑΝΘΕΟΝ

Το «Πάνθεον» ήταν ένας από τους παλαιότερους κινηματογράφους και είχε διάρκεια ζωής περίπου εξήντα χρόνια. Δεν ήταν πάνω σε κεντρικό δρόμο, αλλά σε μια στοά απέναντι από τη Δημοτική Αγορά της πόλης. Οι πληροφορίες που ακολουθούν είναι από συνέντευξη που μου παραχώρησαν κάποιοι από τους εργαζόμενους και συγκεκριμένα η Βικτωρία Πανανοπούλου το γένος Γούτα, ο σύζυγος της Γιώργος Πανανόπουλος και τα παιδιά τους Ηρώ Πανανοπούλου και Φώτης Πανανόπουλος, τους οποίους ευχαριστώ για το χρόνο και την υπομονή τους. Η στοά ονομαζόταν «στοά Γούτα» από τον ιδιοκτήτη Γιάννη Γούτα, ο οποίος σε ηλικία 14 χρόνων ταξίδεψε στην Αμερική και όταν επέστρεψε, επένδυσε τα χρήματα του αγοράζοντας τα καταστήματα της στοάς από το μέχρι τότε ιδιοκτήτη Καλογήρου περίπου τη δεκαετία του '30. Εκεί μέσα βρισκόταν το εξοχικό κέντρο «Αλτ»¹, μια αποθήκη της ένωσης Γεωργικών Προϊόντων, διάφορα καταστήματα και το «Πάνθεον».

α. Το «Πάνθεον» του Πυλορώφ

Ο Δημήτριος Πυλορώφ νοίκιασε ένα από τα καταστήματα της στοάς και το μετέτρεψε σε κινηματογράφο στις αρχές της δεκαετίας του '30 (βλ. εικ. 1). Ο χώρος δεν ήταν πολύ μεγάλος. Ήταν στο βάθος της στοάς δεξιά, στην είσοδο υπήρχε το ταμείο με ταμιά για μεγάλο χρονικό διάστημα την Άννα Κοσμίδου, αριστερά υπερυψωμένο ένα μικρό θεωρείο με δέκα ξύλινα χωρίσματα και τέσσερις καρέκλες το καθένα² και η πλατεία που είχε χωρητικότητα περίπου διακοσίων θέσεων. Παίζονταν έργα ελληνικού και ξένου κινηματογράφου (βλ. εικ. 2), ενώ από το καλοκαίρι του 1952 ο ιδιοκτήτης χρησιμοποιούσε το χώρο της Εληάς για να προβάλλει ταινίες στο θερινό κινηματογράφο «Εληά», όπως διαβάζουμε στην εφημερίδα «ΑΣΤΗΡ ΒΕΡΡΟΙΑΣ» στο φύλλο 736/152 τη Δευτέρα 6 Ιουλίου 1953. Το 1968 ο κινηματογράφος γκρεμίζεται και το 1969 ο γιατρός Ευάγγελος Καλαμπαλίκας με τη σύζυγο του Αναστασία Γούτα – Καλαμπαλικά βγάζουν άδεια για την ανέγερση νέου χώρου υπό την επίβλεψη του

1 Βλ. Ο. Μπέτσα, «Οι δρόμοι της πόλης - Χρονικά, Τα εξοχικά κέντρα» Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ημαθίας, ΕΜΙΠΗ, 26 (Μάιος – Αύγουστος 2015), σ. 28

2 Βλ. Νικόλαος Καλλιγιάς, Αναπολώντας στους δρόμους της πόλης, Βέροια 2014, σελ. 10-12

Γιώργου Παναγόπουλου.

β. Ο νέος κινηματογράφος

Ο νέος κινηματογράφος είναι πολύ μεγαλύτερος. Μπαίνοντας δεξιά υπάρχει το ταμείο, το φουαγιέ και το κυλικείο. Οι σκάλες πριν από το κυλικείο οδηγούν στον εξώστη και στη μηχανή προβολής. Οι τουαλέτες βρίσκονται κάτω. Η πλατεία είναι χωρητικότητας εξακοσίων θέσεων πλέον, ενώ στον εξώστη υπάρχουν διακόσιες θέσεις. Τα καθίσματα είναι βελούδινα. Η σκηνή είναι μια από τις μεγαλύτερες σκηνές κινηματογράφου με 17 περίπου μέτρα πλάτος. Πίσω από τη σκηνή υπάρχουν τέσσερα ευρύχωρα καμαρίνια. Τα εγκαίνια του κινηματογράφου γίνονται το φθινόπωρο του 1971 με την ταινία «Ο ταξιδιώτης της βροχής», ένα θρίλερ με πρωταγωνιστές τους Τσαρλς Μπρόνσον και Μαρλέν Ζομπέρ (βλ. εικ. 3). Μεγάλες εμπορικές επιτυχίες ήταν το «Love story» με τον Ράιαν Ο' Νηλ και την Άλι Μακ Γκρόου (βλ. εικ. 4), «Ο Νονός», «Φράουλες και αίμα», που παίχτηκε και για τους μαθητές των σχολείων, ενώ το «Yuppi du» του Αντριάνο Τσελεντάνο ήταν μεγάλη εισπρακτική αποτυχία. Το «Πάνθεον» συνεργαζόταν με την «Paramount Pictures» μέσω ατζέντηδων στη Θεσσαλονίκη. Όταν μια ταινία γινόταν επιτυχία παιζόταν από μία έως τρεις εβδομάδες, έκοβε πάνω από 3.000 εισιτήρια και είχε και όρθιους θεατές. Συνήθως, γίνονταν τρεις προβολές την ημέρα – από τις 10.00 ή τις 14.00 μέχρι αργά το βράδυ και ο κινηματογράφος λειτουργούσε όλη την εβδομάδα. Μηχανικοί προβολής ήταν οι: Θέμος Οδοιπορίδης, Γρηγόρης Χατζής και Μανώλης Δεληφώτης.

Στον κινηματογράφο γίνονταν, επίσης, ομιλίες, εκδηλώσεις, εκλογές συνδικαλιστών (π.χ. των δασκάλων), του αναγκαστικού δασικού συνεταιρισμού Σελίου κ.ά. Εκτός από ταινίες στη σκηνή του «Πάνθεον» μπορούσε κανείς να απολαύσει παραστάσεις πολιτιστικών συλλόγων, συναυλίες – μία από τις πιο χαρακτηριστικές συναυλίες που άφησε εποχή για τον παλμό και τη ζωντάνια της νεολαίας ήταν αυτή της ορχήστρας του 6^{ου} στόλου, που απαρτιζόταν από Αμερικάνους με άσπρες στολές και έπαιζε τζαζ και ροκ γύρω στο 1972, μεσούσης της δικτατορίας – και φυσικά θεατρικές παραστάσεις.

Γ. Οι θίασοι

Ο θίασος Βέμπο, Τραϊφόρου, Χατζηχρήστου έπαιξαν στη σκηνή του «Πάνθεον» στα μέσα του 1970. Μαζί τους είναι και η κόρη της Βέμπο. Η Βέμπο πίνει ασταμάτητα ούισκι και τελικά βγαίνει στη σκηνή μεθυσμένη. Τραγουδάει γνωστές της επιτυχίες με πλέι μπακ και στο «Παιδιά της Ελλάδος» προσπαθεί να τραγουδήσει και αυτή μαζί με το πλέι μπακ. Το αποτέλεσμα δεν είναι και ό,τι καλύτερο, μοιάζει κωμικό, μα η μεγάλη ντίβα επιμένει. Εξαιρετικά αρχοντική παρουσία, «κλασική Σμυρνιά», ήταν η Άννα Καλουτά. Ο Χατζηχρήστος όταν πρωτοείδε τη θέση του κινηματογράφου, μέσα στη στοά, μακριά από το κέντρο, διαμαρτυρήθηκε κι επέδειξε έναν αρκετά αγενή χαρακτήρα. Στη συνέχεια, όμως, η έντονη αντίδραση του δεν αποδείχθηκε λογική, καθώς εντέλει ο κινηματογράφος «βούλιαξε» από κόσμο και οι εργαζόμενοι αναγκάστηκαν να δανειστούν καρέκλες από τα γύρω μαγαζιά.

Κάποια άλλη φορά είχε έρθει ο Ξανθόπουλος με το θίασο του, ο οποίος δημιούργησε εξαιρετικά καλή εντύπωση, με την ευγενική και καλοσυνάτη του συμπεριφορά. Με το πέρας της παράστασης, οι συντελεστές, οι ιδιοκτήτες και εργαζόμενοι του κινηματογράφου πήγαν στο κέντρο «Τρία Σκαλοπάτια». Ο Ξανθόπουλος φορούσε μια καφέ σκούρη μπλούζα ζιβάγκο, ένα κεραμιδί καστόρι

σακάκι και με το που εμφανίστηκε στο κέντρο χειροκρότησαν οι θαμώνες, τον παρακάλεσαν να τραγουδήσει και ευθύς αμέσως τους έκανε τη χάρη. Στη συνέχεια ένα παιδάκι που πουλούσε μικροαντικείμενα τον πλησίασε για να του πουλήσει, αλλά εκείνος διακριτικά του έδωσε χρήματα χωρίς να αγοράσει τίποτα. Ένας άλλος ηθοποιός που χαράχτηκε ανεξίτηλα στη μνήμη ήταν ο Στάθης Ψάλτης. Έπαιξε με το στρατιωτικό θέατρο το «Φιόρο του Λεβάντε», την περίοδο που υπηρετούσε τη θητεία του στη Βέροια. Ήταν σοβαρός άνθρωπος, δεν είχε τη γελαστή και κωμική όψη με την οποία καθιερώθηκε στη μνήμη του κόσμου και κάποτε συμβούλευσε το Φώτη Πανανόπουλο να μη γίνει ηθοποιός ποτέ, γιατί παρά το γεγονός ότι είχε πονοκέφαλο και δεν αισθανόταν καλά, έπρεπε να βγει και να κάνει τον κόσμο να γελάσει και να διασκεδάσει.

Δ. Τα είδη των ταινιών

Ο κινηματογράφος δούλεψε αρχικά με μεγάλες επιτυχίες του ελληνικού και ξένου κινηματογράφου. Έπειτα, ήταν η εποχή των γουέστερν (καουμπόικων) και κάπου στα τέλη της δεκαετίας '70, προβάλλονταν με μεγάλη επιτυχία ταινίες καράτε (με τον Μπρους Λη και τον Τσάκι Τσαν). Στη δεκαετία του '80 το «Πάνθεον» στρέφεται στις αισθησιακές ταινίες, αφού το βίντεο μπαίνει στα σπίτια δημιουργώντας πλήγμα στους κινηματογράφους. Η πελατεία αλλάζει, είναι άντρες (νεαροί, φαντάροι, μεγαλύτεροι) που επιθυμούν να απολαύσουν τις αισθησιακές ταινίες και κύριο μέλημα τους είναι να μην πάνε τα χρήματα τους «στράφι». Για αυτό κάθε φορά που βγάζουν εισιτήριο, κάνουν την ίδια ερώτηση: «έχει τίποτα ή τσάμπα ήρθαμε;». Πολλές φορές ανάμεσα στις ταινίες που ήταν πιο «σοφτ» ο μηχανικός προβολής για να ικανοποιήσει τους θεατές «έριχνε» ένα τρίλεπτο «γουέστερν», όπως χαρακτηριστικά αποκαλούσαν τις πιο προκλητικές ερωτικές ταινίες. Η προβολή γινόταν με κάθε επιφύλαξη και τσιλιαδόρους που έλεγχαν μην τυχόν εμφανιστεί ο εισαγγελέας και τους συλλάβει για παραβίαση του νόμου «περί χρηστών ηθών». Πολλές φορές σταματούσε ο ήχος, κολλούσε η ταινία ή σκοτείνιαζε η εικόνα και το κοινό φώναζε στο μηχανικό προβολής: «Φως και γράμματα χασάπη».

Ε. Οι «τσαμπατζήδες»

Γνωστοί ήταν και οι «τσαμπατζήδες» οι οποίοι συχνάζαν στους κινηματογράφους και έμπαιναν να παρακολουθήσουν την ταινία χωρίς να πληρώσουν εισιτήριο με διάφορες δικαιολογίες όπως: «είναι το παιδί μου μέσα, ένα λεπτό να το φωνάξω» ή «ψάχνω τον τάδε» κ.ά. Άλλοι έμπαιναν λάθρα δίχως να γίνονται αντιληπτοί από τον/την ταμία που έκοβε εισιτήρια μαζί με κάποιον δημόσιο υπάλληλο από άλλες υπηρεσίες. Αυτοί δήλωναν την πρόθεση να γίνουν επόπτες και βοηθούσαν τον/την ταμία του κινηματογράφου.

ΣΤ. «ΩΡΑΙΟ ΚΛΙΜΑ»

Με τη φράση αυτή και τη γλυκιά αναπόληση εκείνης της εποχής επισφραγίστηκε η κουβέντα μας. Με θύμησης από τη στοά, την ταβέρνα που πίνανε τα ουζάκια, τα καταστήματα, τις ώρες της καλοκαιρινής ραστώνης, το αεράκι που φυσούσε τα ζεστά καλοκαίρια, το συναδελφικό κλίμα και τη διάθεση αλληλεγγύης μιας εποχής που κοιτούσε τους ανθρώπους στα μάτια έκλεισε η συζήτηση. «ΩΡΑΙΟ ΚΛΙΜΑ ΑΓΑΠΗΣ».

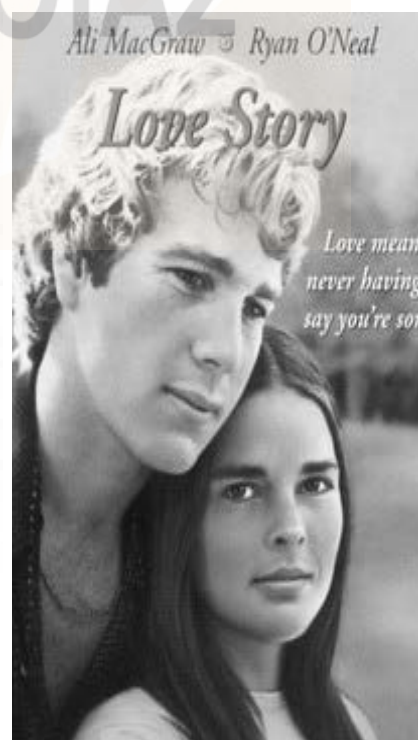

2. Εργαζόμενοι του ΠΑΝΘΕΟΝ, στη μέση ο Δ. Πυλορώφ
(πηγή: Παλιές Φωτογραφίες της Βέροιας, σελίδα στο facebook)

3.

4.

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

π. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, Δρ. Εκκλ. Ιστορίας

Το μοναστήρι του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, κατά την περίοδο 1950 – 1994

α. Εισαγωγικά

Η περίοδος μεταξύ των ετών 1950 - 1994 φαίνεται να αποτελεί μία από τις λιγότερο μελετημένες σελίδες της ιστορίας του μοναστηριού του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας. Αν και στο παρελθόν έχουν πραγματοποιηθεί ενδιαφέρουσες προσπάθειες καταγραφής της ιστορικής πορείας του μοναστηριού και κατά τη συγκεκριμένη εποχή, εντούτοις η εικόνα που έχει μέχρι στιγμής παρουσιαστεί διέπεται από σημαντικά κενά και ελλείψεις.

Η σημαντικότερη προσπάθεια αναζήτησης πληροφοριών που θα μπορούσαν, μερικώς, να καλύψουν το ερευνητικό κενό της περιόδου πραγματοποιήθηκε από τον καθηγητή της Α.Ε.Α.Θ. Δημήτριο Αγγ. Παπάζη¹. Παρά τις όποιες ερευνητικές ελλείψεις, που αναπόφευκτα εντοπίζονται και στην προσπάθεια αυτή (κάτι που φαίνεται να συνδέεται κυρίως με τη δυσκολία πρόσβασης σε πηγές της νεώτερης και σύγχρονης εκκλησιαστικής ιστορίας) η μελέτη του Παπάζη για την ιστορία της Σφίνιτσας αποτελεί, μέχρι στιγμής, την ασφαλέστερη βάση για περαιτέρω αναζητήσεις και εκτιμήσεις. Το παρόν δημοσίευμα επιδιώκει να καλύψει μέρος των κενών αυτών, κυρίως αναφορικά με ζητήματα μοναχικής παρουσίας και δράσης στη μονή, μεταξύ των ετών 1950 – 1994.

β. Προσωπογραφικά – Ηγούμενοι και μοναχοί του μοναστηριού

Κατά το έτος 1971, στο *Ημερολόγιο της Εκκλησίας της Ελλάδος* καταγράφεται η «πληροφορία» ότι μέχρι το 1940 μόναζαν στο μοναστήρι της Σφίνιτσας είκοσι μοναχοί², άποψη η οποία ασφαλώς φαίνεται ότι αποτελεί μία αυθαίρετη και φανταστική εκτίμηση της εποχής, που σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί από τις υπάρχουσες πηγές ιστορικής πληροφόρησης. Στα τέλη της δεκαετίας του 1940 και στις αρχές της δεκαετίας του 1950 συναντάμε στο μοναστήρι της Σφίνιτσας τουλάχιστον δύο μοναχούς, τον ηγούμενο αρχιμανδρίτη Παΐσιο Καλοφωνά (ή Κα-

1 Δημήτριος Αγγ. Παπάζης, "Το μοναστήρι του αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας – Ιστορική προσέγγιση (1788 – 1994)", *Επιστημονική Επετηρίς Α.Ε.Α.Θ.* (2011) 680 – 682.

2 *Ημερολόγιον της Εκκλησίας της Ελλάδος* (1971) 281.

λόφωνο) και το μοναχό Γρηγέντιο, ο οποίος στη συνέχεια χειροτονήθηκε διάκονος και πρεσβύτερος από το μητροπολίτη Βεροίας και Ναούσης Αλέξανδρο Δηλανά, λαμβάνοντας το όνομα Γρηγόριος³. Κατά την περίοδο αυτή (ca 1942 – 1953) στο μοναστήρι της Σφίνιτσας διέμενε και η μοναχή Κυριακή Θεοδωροπούλου, η οποία στη συνέχεια μετέβη στο μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου Κορινού⁴.

Γύρω στα τέλη της δεκαετίας του 1950 (t.p.q. 1957) χρέη ηγουμένου του μοναστηριού ανέλαβε ο ιερομόναχος Σπυρίδων Χρ. Μαυρωνάς. Ο π. Σπυρίδων γεννήθηκε το 1911 στο χωριό Νησάκι⁵. Γονείς του ήταν ο Χρήστος και η Ραλού. Χειροτονήθηκε διάκονος στις 27 Ιουλίου του 1942 και πρεσβύτερος στις 20 Ιουλίου του 1957. Πιθανότατα κατά το ίδιο έτος ανέλαβε και τα καθήκοντα του ηγουμένου της Σφίνιτσας, υπηρετώντας, παράλληλα, ως εφημέριος στο χωριό Λιανοβέργι⁶.

Ο ηγούμενος Σπυρίδων φαίνεται ότι επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ανακαίνιση του μοναστηριού. Σύμφωνα με πληροφορίες που καταγράφει το 1961 ο Γ. Χιονίδης, μεταξύ των ετών 1959 – 1961 πραγματοποίησε «κάποια προσπάθεια για την αξιοποίηση της περιουσίας του μοναστηριού, ενώ ανακαινίστηκαν επιτυχημένα αρκετά οικοδομήματα, με τη φροντίδα όλων των αρμοδίων και ιδιαίτερα του ηγουμένου κ. Σπυρίδωνα»⁷. Κατά την περίοδο της ηγουμενίας του π. Σπυρίδωνος πραγματοποιήθηκε η τελική διευθέτηση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος του δασοκτήματος της Σφίνιτσας, το οποίο μέχρι και το 1963 ανήκε εξ αδιαιρέτου στη μονή (με ποσοστό 4/5) και στο ελληνικό δημόσιο (με ποσοστό 1/5)⁸. Κατά το 1967 ή στις αρχές του 1968 ο π. Σπυρίδων αναχώρησε από τη μητρόπολη Βεροίας και Ναούσης για το Άγιο Όρος⁹.

Κατά τη δεκαετία του 1960 ως μέλη της αδελφότητας του μοναστηριού της Σφίνιτσας εμφανίζονται δύο ακόμη κληρικοί της μητροπόλεως Βεροίας και Ναούσης. Πρόκειται για τον Ναουσαίο αρχιμανδρίτη και ιεροκήρυκα Πέτρο Καρατρούπκο, ο οποίος υπηρετούσε ως εφημέριος στην ενορία Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Ναούσης και τον καταγόμενο από τη Θεσσαλονίκη αρχιμανδρίτη Κάλλιστο Χριστίδη, εφημέριο του ιερού ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου του χωριού Άγιος Γεώργιος Βεροίας. Οι δύο αυτοί κληρικοί στη συνέχεια αναχώρησαν από τη μητρόπολη Βεροίας, ο π. Πέτρος για τις Η.Π.Α. και ο π. Κάλλιστος για τη Βραζιλία¹⁰.

Το 1968 νέος ηγούμενος του μοναστηριού διορίστηκε ο ιερομόναχος Θεόφιλος Μαυρονάνος, ο οποίος ταυτόχρονα συνέχιζε να επιτελεί τα καθήκοντα του εφη-

3 Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., Βεβαίωσις [μετονομασίας του μοναχού Γρηγεντίου σε Γρηγόριο], (αταξινόμητα λυτά έγγραφα). Πρόκειται για τον μετέπειτα ηγούμενο του μοναστηριού αρχιμ. Γρηγόριο Τσάκωνα (1973 – 1982), όπως θα δούμε στη συνέχεια.

4 Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, "Προσωπογραφικά ζητήματα του μοναστηριού του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, κατά την περίοδο 1930 - 1950", *Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας* (Ε.Μ.Ι.Π.Η.) 28 (Ιανουάριος – Απρίλιος 2016) 27 – 28.

5 Δεν γνωρίζουμε από τα διαθέσιμα στοιχεία σε ποια περιοχή ανήκει το συγκεκριμένο χωριό.

6 Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., *Κληρικολόγιο του 1967*, 120.

7 Γεώργιος Χ. Χιονίδης, *Σύντομη ιστορία του χριστιανισμού στην περιοχή της Βέροιας*, Βέροια 1961, 60.

8 Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, " Το μοναστηριακό δάσος της Σφίνιτσας – Μία προσέγγιση των ιδιοκτησιακών του μεταβολών (18^{ος} – 20^{ος} αι.)", *Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας* (Ε.Μ.Ι.Π.Η.) 30 (Σεπτέμβριος – Δεκέμβριος 2016) 15. – 26.

9 Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., *Κληρικολόγιο του 1967*, 120.

10 Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., *Κληρικολόγιο του 1967*, 103, 187.

μερίου της ενορίας Τριλοφιάς. Ο π. Θεόφιλος (κατά κόσμο Βασίλειος) γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1917. Γονείς του ήταν ο Γεώργιος και η Άννα. Χειροτονήθηκε διάκονος στις 10 Απριλίου του 1944 και πρεσβύτερος την 1^η Οκτωβρίου του 1950¹¹.

Κατά τη διάρκεια της ηγουμενίας του, ο π. Θεόφιλος φαίνεται ότι κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες ανακαίνισης και επιδιόρθωσης εγκαταστάσεων του μοναστηριού και κυρίως του καθολικού του¹². Σχετικά με τις εργασίες ανακαίνισης του καθολικού της μονής, στο *Ημερολόγιο της Εκκλησίας της Ελλάδος* του έτους 1968 καταγράφονται οι ακόλουθες πληροφορίες: «Η Ι. Μονή ανακαινίσθη πλήρως, προνοία του Σεβ. Μητροπολίτου πρ. Βεροίας και Ναούσης κ. Καλλινίκου, αποπερατωθέντος άρτι και του Ι. Ναού αυτής, θαυμασίας Βασιλικής, δαπάναις της ιδίας Ιεράς ιστορικής Μονής, οργανωθέντων των οικονομικών αυτής»¹³. Σχετικά με τις ανακαινιστικές εργασίες της εποχής στο μοναστήρι, ο Απ. Τζαφερόπουλος αναφέρει ότι «το εσωτερικό του ναού εντυπωσιάζει με τις τεράστιες διαστάσεις του, γυμνό μάλιστα καθώς είναι, ύστερα από την ανακαίνιση του 1968, από το δραστήριο ηγούμενο και μοναδικό κάτοικο του μοναστηριού Θεόφιλο Μαυρονάνο, ο οποίος εκτελεί συγχρόνως και χρέη εφημερίου Τριλοφιάς»¹⁴. Ο π. Θεόφιλος Μαυρονάνος φαίνεται ότι έμεινε στη θέση του ηγουμένου του μοναστηριού μέχρι και τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1970. Στις 21 Μαΐου 1977 έλαβε από το μητροπολίτη Παύλο το οφίκιο του αρχιμανδρίτη, ενώ υπηρετούσε ως εφημέριος στην ενορία Λουτρού¹⁵.

Κατά το έτος 1972, στο δυναμικό της μονής καταγράφεται ο αριθμός των τριών μοναχών¹⁶. Ένα χρόνο αργότερα, το 1973, ως ηγούμενος του μοναστηριού εμφανίζεται ο ιερομόναχος Γρηγόριος Τσάκωνας, ενώ στο δυναμικό της μονής συνεχίζεται να καταγράφεται ο αριθμός των τριών μοναχών¹⁷.

Ο π. Γρηγόριος γεννήθηκε στην Καλαμάτα το 1908. Γονείς του ήταν ο Αναστάσιος και η Ελένη. Στο μοναστήρι της Σφίνιτσας φαίνεται ότι εγκαταστάθηκε γύρω στα μέσα της δεκαετίας του 1940. Αν και γνωρίζουμε ότι το αρχικό μοναχικό του όνομα ήταν Γρηγέντιος, ωστόσο δεν μας έχουν διασωθεί πληροφορίες σχετικά με το έτος και τον τόπο της μοναχικής του κουράς. Όπως αναφέραμε και προηγουμένως, κατά το έτος 1947 εμφανίζεται ως ηγουμενοσύμβουλος της Σφίνιτσας, επί ηγουμενίας του αρχιμανδρίτη Παϊσίου Καλοφωνά¹⁸. Στις 26 Ιουλίου του 1947 χειροτονήθηκε διάκονος και μία ημέρα αργότερα (27 Ιουλίου 1947) πρεσβύτερος, από τον μητροπολίτη Βεροίας και Ναούσης Αλέξανδρο Δηλανά, λαμβάνοντας το όνομα Γρηγόριος. Παράλληλα με τα μοναχικά του καθήκοντα, υπηρέτησε ως εφημέριος στον ιερό ναό Αγίου Γεωργίου Νεοχωρίου Σφίνιτσας, τουλάχιστον κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960¹⁹, ενώ στις αρχές της δεκαετίας του 1970 εμφανίζεται

11 Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., *Κληρικολόγιο του 1967*, 121.

12 Απόστολος Μ. Τζαφερόπουλος, *Τουριστικός οδηγός Ημαθίας*, Θεσσαλονίκη 1969, 175 – 178.

13 *Ημερολόγιο της Εκκλησίας της Ελλάδος* (1968) 409.

14 Τζαφερόπουλος, *Τουριστικός οδηγός Ημαθίας*, ό.π., 176.

15 Άγιος Αντώνιος ο Νέος ο Βερροιεύς (Ιούνιος – Αύγουστος 1977) 4.

16 *Ημερολόγιο της Εκκλησίας της Ελλάδος* (1972) 255.

17 *Ημερολόγιο της Εκκλησίας της Ελλάδος* (1973) 268.

18 Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., *Ανακεφαλαίωσις προϋπολογισμού 1947 – 1948 [της ιεράς μονής αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας]*, (αταξινόμητα λυτά έγγραφα).

19 Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., *Κληρικολόγιο του 1967*, 173.

ως εφημέριος του χωριού Κυψέλη²⁰.

Το 1975 ο π. Γρηγόριος έλαβε από το μητροπολίτη Βεροίας και Ναούσης Παύλο το οφίκιο του αρχιμανδρίτη. Σε σχετικό δημοσίευμα του περιοδικού της μητροπόλεως «Άγιος Αντώνιος ο Νέος ο Βερροιεύς» καταγράφεται η ακόλουθη είδηση: «14 Σεπτεμβρίου [1975], Κυριακή (Τιμίου Σταυρού), εις την πανηγυρίζουσαν Ιεράν Μονήν του Αγ. Αθανασίου Σφηνίτσης, κατά την Θ. Λειτουργίαν ο σεβ. Μητροπολίτης απένειμε το οφίκιον του Αρχιμανδρίτου εις τον Ηγούμενον της Ι. Μονής Ιερομόναχον Γρηγόριον Τσάκωνα, όστις υπέρ την 40ετίαν διηκόνησεν ευδοκίμως τον μοναχικόν βίον»²¹.

Ο αρχιμανδρίτης Γρηγόριος υπηρέτησε ως ηγούμενος του μοναστηριού μέχρι το 1981. Στις 27 Απριλίου 1981 απεβίωσε έπειτα από σύντομη ασθένεια, σε ηλικία 72 ετών. Η κηδεία του πραγματοποιήθηκε στο μοναστήρι από το μητροπολίτη Παύλο και κληρικούς της μητρόπολης²². Στις 3 Ιουνίου του 1982 πραγματοποιήθηκε στο μοναστήρι της Σφίνιτσας αρχιερατικό συλλείτουργο και ιερατική σύναξη των κληρικών της μητροπόλεως, η οποία ολοκληρώθηκε με την πραγματοποίηση, από τον μητροπολίτη και όλους τους παριστάμενους κληρικούς, επιμνημόσυνης δέησης (τρισαγίου) στον τάφο του μακαριστού ηγουμένου²³.

γ. Το μοναστήρι κατά τη δεκαετία του 1970 – Η προσπάθεια εγκατάστασης γυναικείας αδελφότητας στη μονή και η «Ειδική Σχολή Ιερατικής Μορφώσεως»

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 σημειώθηκαν στο μοναστήρι της Σφίνιτσας δύο σημαντικές προσπάθειες αξιοποίησης και χρήσης των υποδομών του, οι οποίες είχαν πρόσφατα υποβληθεί σε ανακαινιστικές εργασίες. Η πρώτη από αυτές συνδέεται με την επιδίωξη του μητροπολίτη Παύλου για εγκατάσταση στο μοναστήρι μίας νέας γυναικείας μοναχικής αδελφότητας²⁴, η οποία ωστόσο δεν στάθηκε δυνατό να ευδοκιμήσει για πολύ καιρό. Πρόκειται για την περίπτωση της προσωρινής εγκατάστασης στη Σφίνιτσα μίας μικρής αδελφότητας τριών γυναικών μοναχών, κατά το έτος 1973, οι οποίες ωστόσο παρέμειναν στο μοναστήρι για διάστημα μικρότερο από ένα έτος²⁵.

Η σημαντικότερη εξέλιξη της ιστορίας του μοναστηριού κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 υπήρξε η λειτουργία στις εγκαταστάσεις του της «Ειδικής Σχολής Ιερατικής Μορφώσεως» της μητροπόλεως Βεροίας και Ναούσης. Η Σχολή αυτή ιδρύθηκε με την απόφαση της 23^{ης} Ιουνίου του 1976 της *Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος*, η οποία δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως την 26^η Ιουνίου 1976. Η *Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος* έλαβε αυτή την απόφαση

20 Νίκος Αδαλόγλου, *Ξενάγηση στα μοναστήρια της Ημαθίας. Ευεργέτες και δωρητές της Βέροιας. Φιλανθρωπικά ιδρύματα της Βέροιας. Το χρονικό των "Ολυμπίων"*, Θεσσαλονίκη 1988, 147.

21 *Άγιος Αντώνιος ο Νέος ο Βερροιεύς* (Οκτώβριος 1975) 4.

22 *Άγιος Αντώνιος ο Νέος* πολιούχος Βεροίας (Μάιος 1981) 4.

23 *Άγιος Αντώνιος ο Νέος* πολιούχος Βεροίας (Αύγουστος – Σεπτέμβριος 1982) 4.

24 Αδαλόγλου, *Ξενάγηση στα μοναστήρια*, ό.π., 95.

25 Αναλυτικότερες πληροφορίες για την προσπάθεια αυτή πρόκειται να δημοσιευτούν σε μελέτη μας για την ιστορία του γυναικείου μοναχισμού στη μητρόπολη Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας, η οποία ευελπιστούμε ότι σύντομα θα ολοκληρωθεί.

προκειμένου να καλύψει αφενός ορισμένες από τις κενές εφημεριακές θέσεις, κυρίως παραμεθόριων και δυσπρόσιτων ορεινών και νησιωτικών ή απομονωμένων χωριών και αφετέρου προκειμένου να δώσει την ευκαιρία σε ορισμένους πιστούς και ευσεβείς χριστιανούς να λάβουν το χάρισμα της ιεροσύνης και να υπηρετήσουν την Εκκλησία, οι οποίοι ατυχώς δεν κατόρθωσαν, για διάφορους λόγους, να συνεχίσουν τις σπουδές τους πέρα από το Δημοτικό Σχολείο²⁶.

Η Σχολή λειτούργησε στο μοναστήρι της Σφίνιτσας για δύο συνεχόμενες περιόδους, από το 1976 έως το 1978²⁷. Σχολάρχης διετέλεσε ο αρχιμανδρίτης Γρηγόριος Σοφός και καθηγητές κληρικοί και θεολόγοι της μητρόπολης. Κατά την πρώτη περίοδο (1976 – 1977) χειροτονήθηκαν στο μοναστήρι και αποφοίτησαν από τη Σχολή 17 ιερείς²⁸. Συνολικά οι απόφοιτοι της Σχολής υπήρξαν 25 κληρικοί, οι οποίοι διορίστηκαν σε κενές εφημεριακές θέσεις της μητρόπολης. Η Σχολή διέκοψε τη λειτουργία της το 1978 «λόγω συμπληρώσεως όλων των εφημεριακών κενών», όπως αναφέρεται σε σχετική ανακοίνωση της μητρόπολης²⁹.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι στο μοναστήρι της Σφίνιτσας πραγματοποιήθηκαν στις 27 Μαρτίου του 1977 ομαδικές βαπτίσεις και γάμοι Αθιγγάνων της περιοχής³⁰. Το γεγονός αυτό καταγράφεται στο περιοδικό της μητρόπολης ως εξής: «Την Κυριακήν, 27 Μαρτίου 1977, εις την αρχαίαν Ι. Μονήν του Αγ. Αθανασίου Σφινίτσης, κατά την τέλεσιν πανηγυρικής Θείας Λειτουργίας, ο Σεβ. Μητροπολίτης Βεροίας και Ναούσης κ. Παύλος, εβάπτισε 37 αθιγγάνους, άνδρες, γυναίκες και παιδιά, διαφόρων ηλικιών, και εν συνεχεία ετέλεσε 7 γάμους των. Εις την ανωτέρω συγκινητικήν εκδήλωσιν παρευρέθησαν και πολλοί χριστιανοί εκ Βεροίας, Ναούσης και περιχώρων και έγιναν ανάδοχοι και παράνυμφοι των νεοφωτίστων. Εις τους Νεοφωτίστους προσέφερεν ο Σεβασμιώτατος, ως ενθύμιον και ευλογίαν, από ένα χρυσό σταυρό και υπεσχέθη ότι θα πράξη ό,τι είναι δυνατόν και διά την κοινωνικήν των αποκατάστασιν»³¹.

δ. Τα τελευταία χρόνια του μοναστηριού πριν από τη μετατροπή του σε γυναικεία κοινοβιακή μονή (1981 – 1994)

Με τον θάνατο του αρχιμανδρίτη Γρηγορίου Τσάκωνα η θέση του ηγουμένου της Σφίνιτσας παρέμεινε χηρεύουσα, μέχρι και το 1984³². Ωστόσο, στο μοναστήρι συνέχισαν να πραγματοποιούνται μοναχικές κουρές και χειροτονίες νέων μοναχών και κληρικών της μητρόπολης και κατά το διάστημα αυτό.

Στις 26 Ιουνίου του 1983, Κυριακή της Πεντηκοστής, ο μητροπολίτης Παύλος πραγματοποίησε στη Σφίνιτσα τη μοναχική κουρά του απόφοιτου του Εκκλησια-

26 Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, «Σύμμεικτη τριλογία για την ιστορία της τοπικής Εκκλησίας Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας», *Ο κόσμος της Ορθοδοξίας στο παρελθόν και στο παρόν*, Θεσσαλονίκη 2006, 641 – 643.

27 Αναλυτικότερα για τη λειτουργία της Σχολής (κυρίως για την περίοδο 1976 – 1977) βλ. Βουδούρης, «Σύμμεικτη τριλογία», ό.π., 641 – 672.

28 Άγιος Αντώνιος ο Νέος ο Βερροιεύς (Ιούνιος – Αύγουστος 1977) 4.

29 Ο άγιος Αντώνιος ο νέος πολιούχος Βεροίας (Ιούλιος – Αύγουστος 1978) 4.

30 Αδαλόγλου, *Ξενάγηση στα μοναστήρια*, ό.π., 96.

31 Άγιος Αντώνιος ο Νέος ο Βερροιεύς (Απρίλιος 1977) 4.

32 *Ημερολόγιον της Εκκλησίας της Ελλάδος* (1984) 461.

στικού Λυκείου Λαμίας Αλεξάνδρου Αποστολίδη, δίνοντάς του το μοναχικό όνομα Παύλος (πρόκειται για το σημερινό μητροπολίτη Δράμας Παύλο)³³. Στις 7 Απριλίου του 1984 (Σάββατο του Ακαθίστου) πραγματοποιήθηκε στη Σφίνιτσα η χειροτονία σε διάκονο του μοναχού Γεδεών Παπαλέξη από τη Λάρισα, απόφοιτου του Εκκλησιαστικού Λυκείου Λαμίας, ο οποίος έλαβε το όνομα Διονύσιος³⁴. Στον εσπερινό της Κυριακής της 30^{ης} Δεκεμβρίου του 1984 τελέστηκε στη Σφίνιτσα η μοναχική κουρά του θεολόγου Παναγιώτη Συνιόλα από τη Βέροια, ο οποίος έλαβε το μοναχικό όνομα Παύλος. Την 1^η Ιανουαρίου του 1985, ο π. Παύλος χειροτονήθηκε διάκονος στον ιερό ναό Αγίου Αντωνίου Βεροίας³⁵.

Κατά το έτος 1985, διορίστηκε ηγούμενος του μοναστηριού ο ιεροκήρυκας της μητροπόλεως αρχιμανδρίτης Γρηγόριος Σοφός³⁶, ο οποίος στα μέσα της δεκαετίας του 1970 είχε υπηρετήσει στο μοναστήρι ως σχολάρχης της «Ειδικής Σχολής Ιερατικής Μορφώσεως»³⁷. Κατά την περίοδο αυτή, εμφανίζονται εγγεγραμμένοι στο δυναμικό της αδελφότητας της μονής πέντε μοναχοί.

Ένα χρόνο αργότερα, στις 14 Σεπτεμβρίου του 1986 πραγματοποιήθηκε στο μοναστήρι της Σφίνιτσας η μοναχική κουρά του Νικολάου Αθανασίου του Δημητρίου και της Ουρανίας, ο οποίος έλαβε το μοναχικό όνομα Θεοφάνης³⁸. Ο π. Θεοφάνης γεννήθηκε στο χωριό Κύμινα του νομού Θεσσαλονίκης, στις 11 Μαρτίου του 1959. Στις 28 Δεκεμβρίου του 1986 χειροτονήθηκε από τον μητροπολίτη Παύλο διάκονος³⁹ και στις 8 Φεβρουαρίου του 1987 πρεσβύτερος⁴⁰, στο μοναστήρι του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας. Στις 24 Νοεμβρίου του 1988 έλαβε το οφίκιο του αρχιμανδρίτη⁴¹ από το μητροπολίτη Παύλο, στον μητροπολιτικό ναό Πέτρου και Παύλου Βεροίας, κατά την εορτή του οσίου Νικοδήμου του Βεροιέως⁴².

Το 1988 ο π. Γρηγόριος Σοφός ανέλαβε χρέη ηγουμένου στην ιερά μονή Τιμίου Προδρόμου (Σκήτη) Βεροίας. Στη θέση του ηγουμένου (ηγουμενεύοντος) της Σφίνιτσας τον διαδέχθηκε ο ιερομόναχος Θεοφάνης Αθανασίου. Ηγουμενεύων της ιεράς μονής Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας διετέλεσε από την ημέρα της εις πρεσβύτερο χειροτονίας του μέχρι και τον Μάιο του 1994⁴³, περίοδος που συνδέεται με τη μετάβαση στο μοναστήρι της νέας γυναικείας αδελφότητας, με επικεφαλής την ηγουμένη Ολυμπιάδα Ντίτορα. Κατά το έτος 1988 στο δυναμικό της Σφίνιτσας εμφανίζονται εγγεγραμμένοι έξι μοναχοί⁴⁴. Ο ρόλος του ηγουμενεύοντος π. Θεοφάνη, στα επόμενα χρόνια, φαίνεται να συνδέεται κυρίως με διαχειριστικά ζητήματα των περιουσιακών στοιχείων της μονής⁴⁵. Κατά το έτος 2004 ο αρχιμανδρίτης Θεοφάνης

33 Όσιος Αντώνιος πολιούχος Βεροίας (Ιούλιος - Σεπτέμβριος 1983) 4.

34 Όσιος Αντώνιος πολιούχος Βεροίας (Μάιος 1984) 4.

35 Όσιος Αντώνιος πολιούχος Βεροίας (Φεβρουάριος 1985) 4.

36 Ημερολόγιον της Εκκλησίας της Ελλάδος (1985) 475.

37 Βουδούρης, «Σύμμεικτη τριλογία», ό.π., 646 – 647.

38 Όσιος Αντώνιος πολιούχος Βεροίας (Οκτώβριος 1986) 4.

39 Όσιος Αντώνιος πολιούχος Βεροίας (Ιανουάριος 1987) 4.

40 Όσιος Αντώνιος πολιούχος Βεροίας (Μάρτιος 1987) 4.

41 Ημερολόγιον της Εκκλησίας της Ελλάδος (1991) 561.

42 Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., Αρχείο Κληρικών – Φάκελος «Αθανασίου Θεοφάνη – Αρχιμ.», λυτά έγγραφα.

43 Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., Αρχείο Κληρικών – Φάκελος «Αθανασίου Θεοφάνη – Αρχιμ.», λυτά έγγραφα.

44 Ημερολόγιον της Εκκλησίας της Ελλάδος (1988) 174 – 175.

45 Στις 24 Νοεμβρίου 1989 ο ηγούμενος Θεοφάνης συνυπέγραψε με τους εμπόρους δασικών προϊόντων Ευάγγελο Δάιο από τη Νάουσα και Δροσιά σύζυγο Βασιλείου Τσαμήτρου από τη Βέροια συμ-

Αθανασίου αποφοίτησε από το τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας, της Θεολογικής Σχολής του Α.Π.Θ. Στις 10 Ιανουαρίου του 2010 υπέβαλε προς τη μητρόπολη Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας αίτηση χορήγησης «κανονικού απολυτηρίου», με σκοπό τη μετάβασή του στη μητρόπολη Πειραιώς⁴⁶.

ε. Καταληκτικά

Η νεότερη και σύγχρονη ιστορία του μοναστηριού της Σφίνιτσας, από το 1950 έως και το 1994, φαίνεται ότι αποτελεί μία περίοδο κατά την οποία το μοναστήρι κατόρθωσε να αναδειχθεί σε ένα από τα σημαντικότερα εκκλησιαστικά ιδρύματα της τοπικής μητροπολιτικής περιφέρειας. Αν και σε ολόκληρη τη διάρκεια της εξεταζόμενης εποχής δεν κατορθώθηκε η συγκρότηση μιας μόνιμης και οργανωμένης μοναστικής αδελφότητας στη μονή, ωστόσο πραγματοποιήθηκαν σημαντικές προσπάθειες αποκατάστασης και ανακαίνισης τόσο του καθολικού όσο και των υπολοίπων εγκαταστάσεών της.

Εντούτοις, από τις αρχές τις δεκαετίας του 1930 μέχρι και τη δεκαετία του 1980 το μοναστήρι συνέχισε να διατηρεί τον χαρακτήρα της «εν ενεργεία» ανδρικής μονής. Επικεφαλής του μοναστηριού υπήρξαν διάφοροι ιερομόναχοι – αρχιμανδρίτες, που κατείχαν το αξίωμα του ηγουμένου / ηγουμενεύοντος, οι οποίοι παράλληλα υπηρετούσαν ως εφημέριοι παρακείμενων ενοριών. Η διαπίστωση ότι κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1970 και 1980 στο δυναμικό του μοναστηριού εμφανίζονται ως εγγεγραμμένοι ορισμένοι ιερομόναχοι της μητροπολιτικής περιφέρειας δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ως μία νεότερη προσπάθεια συγκρότησης οργανωμένης κοινοβιακής αδελφότητας, καθώς το γεγονός αυτό συνδέεται, κατά βάση, με την αναγκαιότητα ένταξης των ιερομονάχων σε κάποια υφιστάμενη μονή.

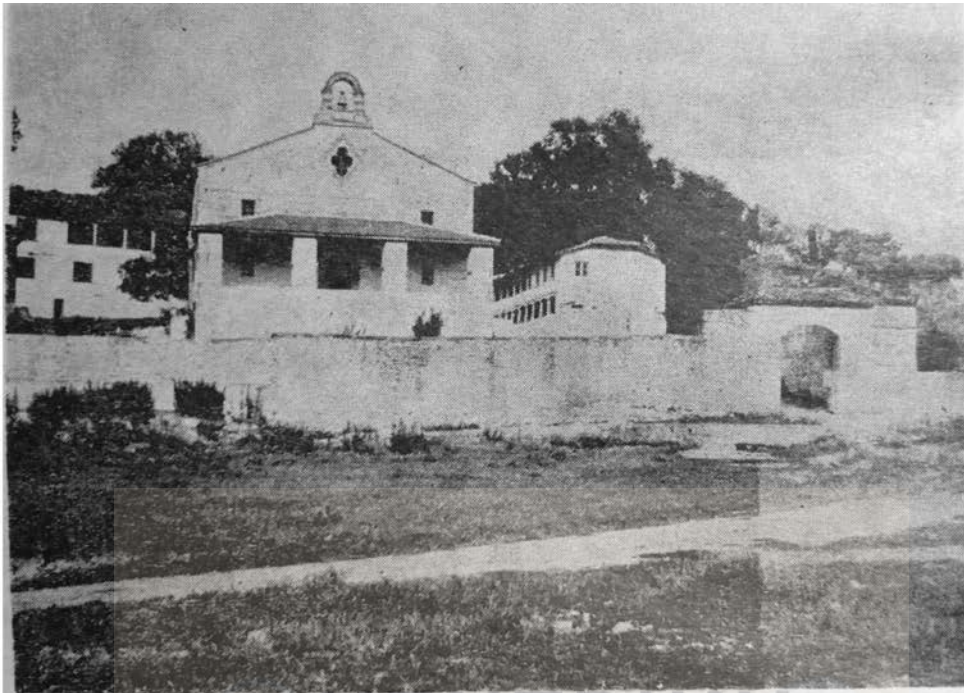
Η συνεχής παρουσία μοναχών και ιερομονάχων στη Σφίνιτσα, από την περίοδο της επαναλειτουργίας του μοναστηριού κατά το έτος 1930 μέχρι και την εγκατάσταση στη μητρόπολη Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας του νέου μητροπολίτη Παντελεήμονος Καλπακίδη, κατά το έτος 1994, συνέβαλε στη διατήρηση των κτιριακών εγκαταστάσεων της μονής σε σχετικά αξιοπρεπή κατάσταση, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα το μοναστήρι αυτό να αποτελέσει ένα από τα πρώτα «φυτώρια άνθησης» του σύγχρονου μοναχισμού στην περιοχή, με την εγκατάσταση μιας νεοσύστατης γυναικείας αδελφότητας, υπό την καθοδήγηση της ηγουμένης Ολυμπιάδος. Έκτοτε, στο μοναστήρι πραγματοποιήθηκαν εντατικότερες και εκτεταμένες ανακαινιστικές και επισκευαστικές εργασίες, οι οποίες οδήγησαν στη σημερινή του εικόνα.

φωνητικό εκμισθώσεως του δασοκτήματος της Σφίνιτσας με σκοπό την υλοτόμησή του, λαμβάνοντας ως προκαταβολή υπέρ της μονής το ποσό του 1.000.000 δραχμών.

46 Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., Αρχείο Κληρικών – Φάκελος «Αθανασίου Θεοφάνης – Αρχιμ.», λυτά έγγραφα.

ΗΓΟΥΜΕΝΟΙ ΤΗΣ Ι. Μ. ΑΓ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΦΙΝΙΤΣΑΣ
(ca 1950 – 1994)

α/α	Όνομα	Οφίκιο - Θέση στη Μονή	Περίοδος ηγουμενίας	Φωτογραφία
1	π. Σπυρίδων Χρ. Μαυρωνάς	Ιερομόναχος Ηγούμενος	Τέλη δεκ. 1950 (1957;) – 1968	
2	π. Θεόφιλος Γ. Μαυρονάνος	Ιερομόναχος Ηγούμενος	1968 – 1973	
3	π. Γρηγόριος Αν. Τσάκωνας	Αρχιμανδρίτης Ηγούμενος	1947 Μοναχός Γρηγέντιος 1947 – 1973 Ιερομόναχος 1973 – 1982 Ηγούμενος	
4	π. Γρηγόριος Σοφός	Αρχιμανδρίτης Ηγούμενος	1985 – 1988	
5	π. Θεοφάνης Αθανασίου	Αρχιμανδρίτης Ηγούμενος	1988 – 1994	

Ἡ μονὴ Ἀγίου Ἀθανασίου Σφηνίτσης.

Το μοναστήρι στα τέλη της δεκαετίας του 1960

[Πηγή: Τζαφερόπουλος, *Τουριστικός οδηγός Ημαθίας*, ό.π., 176]

Ἡ γυναικεία μοναχική αδελφότητα της Σφίνιτσας
της δεκαετίας του 1970

[Πηγή: Αδαλόγλου, *Ξενάγηση στα μοναστήρια*, ό.π., 95]

π. Κάλλιστος Χριστίδης

π. Πέτρος Καρατρούπτος

Ομαδική βάπτισα αθιγγάνων υπό του σεβασμιωτάτου κ. κ. Παύλου που έγινε στην Ιερά Μονή Αγ. Αθανασίου Σφηνίτσας.

Βάπτισα Αθιγγάνων στην Ι. Μ. Αγ. Αθανασίου Σφρίνιτσας
[Πηγή: Τζαφερόπουλος, Τουριστικός οδηγός Ημαθίας, ό.π., 96]

Οἱ ἱερεῖς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Βεροίας καὶ
Ναούσης κατὰ τὴν Ἱερατικὴν Σύναξιν τῆς 3.6.82
εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Ἀγίου Ἀθανασίου Σκη-
νίτιδος, τελοῦν τρισάγιον εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ μακα-
ριστοῦ ἡγουμένου Γρηγορίου Τσάκωνα.

[Πηγή: Ἅγιος Αντώνιος ο Νέος πολιούχος Βεροίας (Αύγουστος – Σεπτέμβριος 1982) 4]

Στιγμιότυπον ἀπὸ τὴν Κουράν τοῦ Μοναχοῦ Θεοφάνους.

Στιγμιότυπον ἀπὸ τὴν μετάβασιν τοῦ Σεβασμιωτάτου καὶ τοῦ νέου Μοναχοῦ Θεοφάνους, τῶν Ἱερέων καὶ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸν Ναὸν εἰς τὸ Ἱγουμενεῖον, ψάλλοντας ὡς εἴθισται τὸ «Ἄξιον ἔστί· ὡς ἀληθῶς».

[Πηγή: Ὁσιος Αντώνιος πολιούχος Βεροίας (Οκτώβριος 1986) 4]

ΤΑ ΝΑΟΥΣΑΙΚΑ

Θεοδώρα Μαυρίδου, καθηγήτρια Φ.Α. - MSc Παιδαγωγικής - Δημιουργικής Μάθησης

ΑΙ ΕΠΙΤΕΥΧΘΕΙΣΑΙ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΣΕΛΙ ΒΕΡΜΙΟΥ (1962,1963)

Ομάδα χιονοδρομίας Ναούσης 1962-63

Οι 22^{οι} Πανελλήνιοι Αγώνες Χιονοδρομίας πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με δημοσιεύματα της εφημερίδας «Ελευθερία», το Φεβρουάριο του 1962 στο χιονοδρομικό κέντρο του Βερμίου όρους, γνωστό σε πανελλήνιο επίπεδο με την ονομασία «Σέλι». «Οι εφετερινοί Πανελλήνιοι αγώνες χιονοδρομιών οι οποίοι διεξήχθησαν εις το Βέρμιον εσημείωσαν επιτυχίαν».

Ερμηνεύοντας τα αποτελέσματα, διαπιστώνουμε ότι στους αγώνες αυτούς έλαβαν μέρος μόνον άρρενες αθλητές, οι οποίοι ανταγωνίστηκαν σε αγωνίσματα αλπικού σκι, όπως την ελεύθερα κατάβαση, τη τεχνική κατάβαση ή slalom και τη γιγαντιαία τεχνική κατάβαση, καθώς και σε αγωνίσματα των δρόμων αντοχής. Οι διακριθέντες στις πρώτες θέσεις αθλητές ανήκαν στα σωματεία της Βέροιας, της Καστανιάς, της Νάουσας, των Αθηνών, της Φλώρινας, ενώ μερικοί εξ αυτών στελέχωναν παράλληλα και την αγωνιστική ομάδα των δυνάμεων καταδρομών με έδρα τον Όλυμπο».

«ΑΙ ΕΠΙΤΕΥΧΘΕΙΣΑΙ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΜΕΡΑΝ ΤΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΣΕΛΙ ΒΕΡΜΙΟΥ»:

Τεχνική Κατάβασις Ανδρών:

1. Δ. Πάππος Δυνάμεις Καταδρομών 1'58"1/10
2. Σ. Πλατίτσας Όμιλος Χιονοδρομών Ναούσης 1'59"4/10
3. Β. Μακρίδης Δυνάμεις Καταδρομών 2'16"8/10
4. Ι. Τριανταφυλλίδης Δυνάμεις Καταδρομών 2'16"8/10

Γιγαντιαία Τεχνική Κατάβασις Ανδρών:

1. Β. Μακρίδης Δυνάμεις Καταδρομών 1'20"4/10
2. Δ. Μαραγκουδάκης Δυνάμεις Καταδρομών 1'21"4/10

Τεχνική Κατάβασις Εφήβων:

1. Κ. Καρυδάς Όμιλος Χιον. Ναούσης 2'4"8/10
2. Γ. Πεσμαζόγλου Όμιλος Χιον. Αθηνών 2'5"4/10
3. Π. Λεφούσης Όμιλος Χιον. Ναούσης 2'23"4/10

Γιγαντιαία Τεχνική Κατάβασις Εφήβων:

1. Κ. Καρυδάς Όμιλος Χιον. Ναούσης 1.05.8
2. Θ. Γιαννόπουλος Χιον. Όμιλος Καστανιάς 1.06.8
3. Γ. Πεσμαζόγλου Όμιλος Χιον. Αθηνών 1.10.4

Ελευθέρα Κατάβασις Εφήβων

1. Κ. Καρυδάς Όμιλος Χιον. Ναούσης 1'42"6/10
2. Γ. Πεσμαζόγλου Όμιλος Χιον. Αθηνών 1'44"2/10
3. Θ. Γιαννόπουλος Χιον. Όμιλος Καστανιάς 1'44"7/10

Σκυταλοδρομία 3Χ5000μ.

1. Ομάς Καταδρομών
2. Ομάς Χιονοδρομών Φλωρίνης
3. Ομάς Χιονοδρομών Ναούσης

Ανώμαλος Δρόμος ανδρών 15.000μ.

1. Α. Βερροιώτης Χιον. Όμιλος Καστανιάς 1 ώρα 8'26"
2. Α. Μπούρης Όμιλος Χιον. Φλωρίνης 1 ώρα 8'39"
3. Α. Ζιούζιας Όμιλος Χιον. Ναούσης 1 ώρα 10'42"

Ανώμαλος Δρόμος Εφήβων

1. Δ. Ανδρεάδης Χιον. Όμιλος Καστανιάς 20'46"
2. Π. Λάφας Όμιλος Χιον. Φλωρίνης 22'24"
3. Ν. Σαμαράς Όμιλος Χιον. Ναούσης 23'10"

Το προβλεπόμενο από το αγωνιστικό πρόγραμμα της Ομοσπονδίας Χιονοδρομίας αγώνισμα της ελευθέρας κατάβασης ανδρών πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο του ίδιου έτους στον Όλυμπο με συμμετοχή είκοσι αθλητών από διαφορετικά σωματεία. Αναλυτικά: «Εις τον Όλυμπον και εις το εκεί Κέντρον Εκπαιδεύσεως Χιονοδρομών, παρουσία πολυάριθμων θεατών από διαφόρους πόλεις της Ελλάδος, του ταξιάρχου

κ.Κων.Κόλλια διοικητού των Δυνάμεων Καταδρομών και πολλών αξιωματικών, διεξήχθη το παρά της Ε.Ο.Χ. του Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου οργανωθέν αγώνισμα ελευθέρας καταβάσεως των XXII Πανελληνίων Χιονοδρομικών Αγώνων. Εις το αγώνισμα, του οποίου η κατάταξις υπολογίζεται και δια το «Κύπελλον Ολύμπου», επί διαδρομής από της κορυφής Αγ.Αντώνιος εις το καταφύγιον Β'Ολύμπου, συμμετέσχον είκοσι χιονοδρόμοι και εσημειώθησαν τα εξής αποτελέσματα»:

1. Β. Μακρίδης Δυν. Καταδρομών
Ο. Χ. Βέροιας 3'29"
2. Δ. Πάππος Δυν. Καταδρομών
3'34"6
3. Δ. Μαραγκουδάκης Δυν.
Καταδρομών Ο. Χ. Βέροιας
3'56"4
4. Ιωάν. Τριανταφυλλίδης Ο.Χ.
Καστανιάς 4'19"4
5. Δ. Παπανέστορας Δυν.
Καταδρομών Ο. Χ. Φλωρίνης
4'25"6
6. Ενάγ. Μάιδος Δυν. Καταδρομών
Ο. Χ. Αθηνών 4'51"

Ο Σταύρος Πλατίτσας και
ο Τάσος Βαγγόπουλος μπροστά από το
καταφύγιο του ΕΟΣ Ναούσης στο Σέλι

Το επόμενο έτος, 1963, οι 23^{οι} Πανελλήνιοι Αγώνες Χιονοδρομίας πραγματοποιήθηκαν κι αυτοί στο Σέλι με κακές καιρικές συνθήκες «παρουσία πολυάριθμων θεατών με επικεφαλής τον Νομάρχη Ημαθίας». Οι αθλητές που διακρίθηκαν προέρχονταν από σωματεία που γειτνιάζουν στο Βέρμιο (Βέροιας, Νάουσας, Καστανιάς), το Χιονοδρομικό Όμιλο Αθηνών, Φλώρινας, Βόλου και της ομάδος καταδρομέων Ολύμπου. «Τα σημειωθέντα αποτελέσματα», αναφέρει ο αρθρογράφος «κρίνονται ως λίαν ικανοποιητικά, αι δε επιτευχθείσαι επιδόσεις θεωρούνται ενδεικτικά της ανόδου του τεχνικού επιπέδου των Ελλήνων χιονοδρόμων, ιδιαίτερος δε των νεωτέρων εξ αυτών, οι οποίοι ηγωνίσθησαν εις την κατηγορίαν των εφήβων».

Γιγαντιαία Κατάβασις Ανδρών

1. Δ. Πάππος Δυν. Καταδρομών 1'33"2
2. Ε. Γιαννόπουλος Χ.Ο. Καστανιάς 1'34"3
3. Β. Μακρίδης Ο.Χ. Βέροιας 1'38"3
4. Κων. Καρυδάς Δ.Κ. 1'44"7
5. Πέτρος Καρανίκας Ο.Χ. Βέροιας 1'50"3
6. Θρ. Σιδηρόπουλος Χ.Ο. Καστανιάς 1'56"3

Τεχνική Κατάβασις Ανδρών

1. Δ. Πάππος Δ.Κ. 2'02''6
2. Β. Μακρίδης Ο.Χ. Βέροιας 2'14''9
3. Τηλ. Μπαλντούμης Δ.Κ. 2'18''4
4. Κ. Καρυδάς Δ.Κ. 2'37''
5. Μ. Ρίσκα Ο.Χ. Αθηνών 2'42''
6. Θρ. Σιδηρόπουλος 2'53''

Στο αγώνισμα της σκυταλοδρομίας 3Χ5000μ. πρώτη τερμάτισε η ομάδα του Χιονοδρομικού Ομίλου Καστανιάς. Οιαθλητές Χειμωνίδης, Ανδρεάδης και Βερροιώτης ανέβηκαν στο πρώτο σκαλί του βάθρου με χρόνο, 1 ώρα 9'43''.

Δεύτερη τερμάτισε η ομάδα της Νάουσας με χρόνο 1 ώρα 13'35'' αποτελούμενη από τους αθλητές Σαμαρά, Κων. και Στ. Ζιούζια και τρίτη τερμάτισε η ομάδα των Δυνάμεων Καταδρομών με χρόνο 1 ώρα 20'20'' και μέλη τους Μάνθο, Ελευθεριάδη και Δογιάμα.

Γιγαντιαία Κατάβασις Εφήβων

1. Γ. Πεσμαζόγλου Ο.Χ. Αθηνών. 1'47''2
2. Ε. Τριποδάκης Ο.Χ. Αθηνών. 1'50''
3. Μ. Σίμιτσεκ 1'56''4
4. Γιαννόπουλος Ο.Χ.Κ. 1'56''8
5. Βάσος Ο.Χ. Φλωρίνης 2'1''8
6. Στάινχαουερ Ο.Χ. Αθηνών. 2'3''8

Τεχνική Κατάβασις Εφήβων

1. Τριποδάκης Ο.Χ. Αθηνών 1'49''3
2. Στάινχαουερ Ο.Χ. Αθηνών 1'52''9
3. Αμοιρίδης Ο.Χ. Καστανιάς 2'4''3
4. Πεσμαζόγλου Ο.Χ. Αθηνών 2'7''3
5. Βάσος Ο.Χ. Φλωρίνης 2'8''6
6. Τσαντίλης Ο.Χ. Αθηνών 2'9''3

Τεχνική Κατάβασις Παίδων

1. Π. Αλεξανδρή Ο.Χ. Αθηνών 33''1
2. Αρης Ανδρεάδης Χ.Ο. Καστανιάς 35''7
3. Θ. Λιανίδης Χ.Ο. Καστανιάς 38''1
4. Γ. Ταμπούρης 42''7
5. Θ. Μιντζέλος Ο.Χ.Β. 49''3.

ΠΗΓΕΣ:

- Εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, Αθήναι, 24-02-1962
- Εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, Αθήναι, 24-03-1962
- Εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, Αθήναι, 28-03-1962
- Εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, Αθήναι, 1-03-1962
- Εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, Αθήναι, 2-02-1963
- Εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, Αθήναι, 27-02-1963

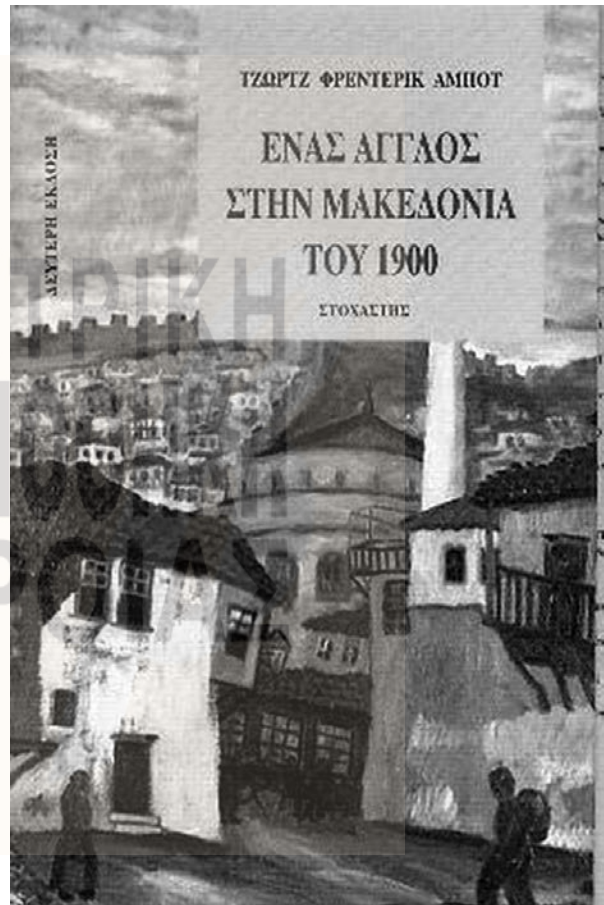
ΤΑ ΦΟΥΜΛΟΥΚΙΩΤΙΚΑ

Ιωάννης Μοσχόπουλος, δικηγόρος – ερευνητής

Ένας Άγγλος περιγράφει πως βίωναν το Οθωμανικό φορολογικό σύστημα οι αγρότες στη Μακεδονία του 1900

Ο George Fr. Abbott μας δίνει μία αλγεινή εικόνα του αντίκτυπου του οθωμανικού συστήματος φορολόγησης στους χωρικούς της Μακεδονίας το 1900. Περιγράφει λοιπόν πως όταν στο χωριό¹ μαθεύτηκε η πρόωρα επικείμενη άφιξη των ταξιλντάρ, δηλαδή των φοροεισπρακτόρων, [...] Η σχετική είδηση διαδόθηκε με ταχύτητα μιας ηλεκτρικής εκκένωσης και η προ ολίγων ωρών αισιοδοξία έδωσε τη θέση της σε μια σκοτεινή μελαγχολία.

Ο προύχοντας του χωριού συγκάλεσε συμβούλιο των γερόντων, προκειμένου να καταρτίσουν τους καταλόγους των φορολογουμένων και να καθορίσουν το μερίδιο του καθενός στο κοινό φορτίο. Το τουρκικό φορολογικό σύστημα είναι ένα αριστούργημα απλότητας: καθορίζεται ένα συνολικό ποσό, με βάση το χονδρικό υπολογισμό του πληθυσμού, και η κατανομή του στα φυσικά πρόσωπα επαφίεται στους ίδιους τους χωρικούς. Αυτό το σύστημα δεν αποτελεί οθωμανική επι-

νόηση. Οι Τούρκοι δεν έχουν εφεύρει τίποτα, ούτε καν υπερβασίες. Το συμβούλιο του χωριού που συναντούμε σήμερα αποτελεί επιβίωση της ρωμαϊκής κουρίας, δηλαδή του συμβουλίου των γαιοκτημόνων, το οποίο εισήχθη στην Ανατολική Αυτοκρατορία από τον Μεγάλο Κωνσταντίνο. Όπως το αρχαίο πρωτότυπό του, αυτό το συμβούλιο φέρει την ευθύνη της συγκέντρωσης των φόρων που οφείλει να καταβάλει κάθε ιδιοκτήτης γης στην περιοχή και είναι υποχρεωμένος να καλύψει όλες τις ελλείψεις [...] Έχει διαπιστωθεί ότι η συλλογική ευθύνη των κοινοτήτων των χωριών όσον αφορά στην καταβολή των φόρων ενθαρρύνει την οκνηρία και επιφέρει την

¹ Η περιγραφή του Αμποτ αφορά χωριό της Ανατολικής Μακεδονίας, αλλά προφανώς παρόμοιες πρακτικές επικρατούσαν και σε άλλες πεδινές επαρχίες.

καταστροφή που την ακολουθεί. Στην Τουρκία τα πράγματα είναι ακόμα χειρότερα. Η κατανομή των φόρων κατά περιοχές υποσκάπτει κάθε φιλοπονία και ατομική πρωτοβουλία από τη μια πλευρά, ενώ από την άλλη, η τοποθέτηση αυτοκρατορικών φοροσυλλεκτών υπεράνω του υπεύθυνου συμβουλίου ανοίγει διάπλατα την πόρτα για τη διαφθορά και τη δωροδοκία, καθώς αυτοί οι κύριοι μπορούν να απαιτήσουν τους φόρους όποτε τους αρέσει και σε μερικές περιπτώσεις όσο συχνά τους αρέσει. Μια ανάπαυλα, αν καταστεί δυνατό να επιτευχθεί, εξαγοράζεται πολύ ακριβά. [...]

Από την πλευρά τους, οι φόροι είναι τόσο ψηλοί αυτοί καθ' εαυτούς και συχνά διογκώνονται σε τέτοιες διαστάσεις, ώστε ο αγρότης βρίσκει μερικές φορές ότι είναι προς το συμφέρον του. Έτσι συχνά τα οπωροφόρα κόβονται και τα σπαρτά ξεριζώνονται, γιατί οι επιβαλλόμενοι φόροι είναι εντελώς υπέρογκοι σε αναλογία με την αξία των προϊόντων. Ακόμα και φόροι που έχουν επίσημα καταργηθεί από την κυβέρνηση, εξακολουθούν να εισπράττονται «κατά λάθος». Τελικά οι Μακεδόνες είναι ίσως οι βαρύτερα φορολογούμενοι αγρότες του κόσμου. Εκτός από τον έγγειο φόρο και τη δεκάτη, οι τελευταίοι πληρώνουν φόρο εξαίρεση από τη στρατιωτική θητεία,² την οποία οι χριστιανοί απαγορεύεται να υπηρετήσουν. Πληρώνουν φόρο για παιδεία την οποία δεν λαμβάνουν ποτέ από το κράτος. Πληρώνουν φόρους για οτιδήποτε αγοράζουν, οτιδήποτε πωλούν, οτιδήποτε εισάγουν και οτιδήποτε εξαγουν, οτιδήποτε μεταφέρουν, οτιδήποτε ζυγίζουν, οτιδήποτε κατέχουν και ακόμα και για πολλά που δεν κατέχουν.

Ο τρόπος συλλογής αυτών των φόρων, καθιστά τη σχετική δοκιμασία πιο δεινή και αποτελεί το πιο αποτρόπαιο και το πιο ταπεινωτικό χαρακτηριστικό της. [...] Στη Μακεδονία, επικρατεί ακριβώς η αντίθετη αρχή. Ο φορολογούμενος δεν θεωρείται ότι δικαιούται οποιαδήποτε περιττή λεπτότητα. Αντίθετα, φαίνεται ότι οι Τούρκοι αξιωματούχοι δεν πιστεύουν ότι έχουν πράξει το καθήκον τους καταλλήλως πριν υποχρεώσουν τον ασθενή να αδειάσει μέχρι τον πάτο του το ποτήρι του φαρμάκου. Διασκεδάζουν με τα βάσανα που επιφέρουν και απολαμβάνουν με χαιρέκακο τρόπο το θέαμα του πόνου τον οποίο προκαλούν. [...]

Το συμβούλιο αποτελείτο από δώδεκα δημογέροντες και δύο νεαρούς που προσφέρθηκαν να χρησιμεύουν ως γραμματείς. Έδρα του ήταν μια ψάθα από βούρλα, που είχε απλωθεί στη σκιά του καμπαναριού και μεταφερόταν καθώς η μέρα προχωρούσε, ακολουθώντας τη σκιά. Οι περισσότεροι από τους δώδεκα δεν ήταν μόνο κατ' όνομα γέροντες, αλλά και στην πραγματικότητα. Φορούσαν όλοι την τοπική ενδυμασία: φουσκωτά παντελόνια, φαρδιά ζώνη και σκουρόχρωμα πουκάμισα. Μερικοί φορούσαν μια απομίμηση του τουρκικού τουρμπανιού υπό τη μορφή ενός τυλιγμένου γύρω από το φέσι τους μεταξωτού μαντιλιού. [...] Φέροντας όλον αυτό τον εξοπλισμό, οι δημογέροντες κάθονταν σταυροπόδι σε ένα κύκλο, τρίβοντας τα ντυμένα με κάλτσες πόδια τους με το ένα χέρι και κρατώντας ένα τσιγάρο ή ένα κομπολόι στο άλλο.

Τα κατάστιχα εμφανίσθηκαν και ανοίχτηκαν [...] Διαβάστηκε το όνομα καθενός ιδιοκτήτη, έγινε μια σύντομη συζήτηση για την οικονομική κατάστασή του, του χρεώθηκε το πρόπον ύψος φόρων που καταγράφηκε με μελάνι και στεγνώθηκε με

2 Μπεντέλ 1 ασκερί.

άμμο, η οποία έκανε τη δουλειά της πούδρας, αφού το απορροφητικό χαρτί δεν χρησιμοποιείται ακόμα ευρέως σε αυτά τα μέρη. Υπήρχε πολύ φασαρία αλλά όχι αταξία σε αυτή την αγροτική συνέλευση. Πραγματικά, αυτοί οι αμόρφωτοι αγρότες μου φαίνονταν να επιδεικνύουν κατά την επιτέλεση των οικονομικών καθηκόντων τους, ένα βαθμό δημόσιου πνεύματος, δικαιοσύνης και ικανότητας που θα αποτελούσαν τίτλο τιμής για πολύ πιο πομπώδη σώματα και ειλικρινά θα λυπόμουν αν αυτό το σύστημα κατηργείτο. Παρά τα όποια ελαττώματά του, αυτό το σύστημα προσφέρει την ευκαιρία για την άσκηση ορισμένων ανθρώπινων αρετών. Αν ο Νικόλας είχε φτωχύνει, ο Δημήτρης που ήταν εύπορος, υποχρεωνόταν να πληρώσει γι' αυτόν. Ο Γιώργης που είχε δύο γιούς, υγιείς και εργατικούς, έπρεπε να βοηθήσει το φτωχό γείτονά του, Γιάννη, που τα παιδιά του ήταν τόσο μικρά για να αποτελούν οτιδήποτε άλλο από βάρος για τους γονείς τους. Ένα περιστασιακό χωριάτικο ευφυολόγημα ζώηρενε πού και πού τη συνεδρίαση και κάλυπτε με το μανδύα του κωμικού τον τραγικό σκελετό της πραγματικότητας. Μεταφορικά, αλλά και κυριολεκτικά, η σκηνή αποτελούσε ένα μείγμα λιακάδας και σκιάς που δεν ήταν δυσάρεστο στον αμερόληπτο παρατηρητή.

Την επομένη εμφανίστηκαν οι ταξιλντάρ, συνοδευόμενοι από ένα ισχυρό απόσπασμα χωροφυλακής. Ένα ακάθαρτο κοπάδι Εβραίων γυπών πλανιόταν γύρω από τους αξιωματούχους, προσελκνύμενο από την οσμή της λείας. Καθώς η επίσκεψη ήταν απροσδόκητη, πολλοί από τους φτωχότερους δεν ήταν σε θέση να συγκεντρώσουν τα ανάλογα χρήματα σε μικρό χρονικό διάστημα. Μερικοί από αυτούς είχαν συλληφθεί και μαστιγωθεί, ενώ τα σπίτια τους ερευνώνταν και σε οτιδήποτε είχε κάποια αξία γινόταν κατάσχεση. Ούτε τα τραπέζια της κουζίνας ή τα προικιά των θυγατέρων τους δεν γλύτωναν. Άλλοι πάλι έχασαν τα βόδια [...] τους. [...] Το αποκορύφωμα όλων αυτών ήταν ότι οι χωροφύλακες εγκαταστάθηκαν στα σπίτια των χωρικών και σε αντάλλαγμα αυτής της αναγκαστικής φιλοξενίας διέπρατταν όλες τις βιαιοπραγίες που μπορεί να διατάξει μια ένοπλη και ανεύθυνη συμμορία λιμοκτονούντων ανδρών.

Εκείνη τη νύχτα οι ταξιλντάρ και οι μπράβοι τους την πέρασαν γλεντώντας, τρώγοντας και πίνοντας και οι χωρικοί τρέμοντας από το φόβο. Από την πλευρά μου, αδημονούσα να ξημερώσει για να μπορέσω να απομακρυνθώ από μια σκηνή αθλιότητας που μου προξενούσε οργή, χωρίς να μου προσφέρει τον τρόπο για να την ανακουφίσω.

Πριν αποσυρθώ για να αναπαυθώ, ο οικοδεσπότης μου με παρακάλεσε να καταστήσω γνωστή στην Αγγλία την κατάσταση που επικρατούσε εκεί. Δεν ήταν η πρώτη ούτε η τελευταία φορά που μου απηύθυναν παρόμοιες παρακλήσεις. Αυτοί οι απλοϊκοί άνθρωποι έχουν την ψευδαίσθηση ότι η μεγάλη Βρετανία προορίζεται να αποβεί ο σωτήρας τους. Δεν γνωρίζουν ότι οι Βρετανοί πολιτικοί έχουν κατά νου πιο υψηλόφρονες στόχους από μια donkitchική σταυροφορία για τη σωτηρία των καταπιεζομένων [...]»³

3 Τζωρτζ Φρέντερικ Αμποτ, *Ένας Άγγλος στην Μακεδονία του 1900*, μετ.: Ιωσήφ Κασσεσιάν και Χριστίνα Κασσεσιάν, Αθήνα, Στοχαστής, 2004-2005 [έκδοση πρωτοτύπου 1903]. Αμποτ 1903, σ. 220-224.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ...

Δρ. Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδας, γραμματέας Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Η ίδρυση και τα εγκαίνια της Παιδόπολης «Καλή Παναγιά» Βέροιας

Η διαδικασία εξασφάλισης του χώρου για την ανέγερση Πρεβαντορίου, όπως προβλεπόταν αρχικά, φαίνεται σύμφωνα με το αρχειακό υλικό, ότι ξεκίνησε από το έτος 1946, για να ολοκληρωθεί το επόμενο έτος 1947. Με βάση το αρχειακό υλικό, από το αρχείο των αποφάσεων του Δημοτικού Συμβουλίου του Δ. Βέροιας και κάποια δημοσιεύματα του Τύπου θα γίνει αναφορά στις ενέργειες για την ίδρυση της Παιδόπολης «Καλή Παναγιά», στα εγκαίνιά της και στα πρόσωπα που συνέβαλαν στο εγχείρημα αυτό.

Η έναρξη της διαδικασίας επιλογής χώρου για την ανέγερση «Παιδικής Στέγης» εντός των ορίων του Δήμου Βέροιας μπορεί να τοποθετηθεί χρονικά στις αρχές του έτους 1946. Προς το συμπέρασμα αυτό συνηγορεί το τηλεγράφημα του Δήμαρχου Βέροιας, Μιχαήλ Γεωργιάδη, το οποίο αποστέλλεται προς την οργάνωση NearEast, την 16^η Απριλίου 1946 και μέσω του οποίου ο ίδιος εξεδήλωνε τη σύμφωνη γνώμη Δήμου και Μητροπολίτη για την παραχώρηση της απαιτούμενης εκτάσεως για την ανέγερση της παιδικής στέγης¹.

Ήδη από το τηλεγράφημα του Γεωργιάδη γίνεται αντιληπτό ότι όσον αφορά στο ιδιοκτησιακό καθεστώς του χώρου ανέγερσης της παιδικής στέγης εμπλέκονται η μητρόπολη Βεροίας και Ναούσης και ο Δήμος Βέροιας. Τούτο, γίνεται πλέον ξεκάθαρο με αφορμή την αλληλογραφία της «Ελβετικής Δωρεάς για τα θύματα πολέμου» με το Δήμο Βέροιας για την οριστικοποίηση της παραχώρησης². Από την ίδια αλληλογραφία απορρέουν και τα στοιχεία βάσει των οποίων γίνεται γνωστό ότι το «Πρεβαντόριο» επρόκειτο να αναπτυχθεί σε χώρο συνολικής έκτασης 305.000 τ.μ. εκ των οποίων τα 85.000 τ.μ. ανήκαν στη Μονή Καλής Παναγιάς, η οποία υπαγόταν στον Ιερό Ναό του Αγίου Αντωνίου και υπεύθυνη για την διαχείριση της ήταν το εκκλησιαστικό συμβούλιο του ναού του αγίου Αντωνίου, ενώ τα 220.000 τ.μ. αποτελούσαν δημοτική έκταση³. Με βάση το παραπάνω ιδιοκτησιακό καθεστώς υπεύθυνοι για την παραχώρηση των αντίστοιχων μεριδίων ήταν το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο του ναού του Αγίου Αντωνίου και το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Βέροιας.

Σχετικά με την παραχώρηση των 220.000 τ.μ. από το Δήμο Βέροιας, η «Ελβετική Δωρεά» ζήτησε με επιστολή της⁴ τη λήψη απόφασης Δημοτικού Συμβουλίου, με την οποία θα νομιμοποιούνταν και θα ετίθετο και επίσημα σε ισχύ η προφορική παρα-

1 Βλ. Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Βέροιας 113/1947 «Περί παραχωρήσεως Δημοτικής εκτάσεως εις το Διεθνές Κομιτάτον του Ερυθρού Σταυρού συνεπικουρούμενον υπό της Ελβετικής Δωρεάς δια τα θύματα πολέμου δια το ανεφερθέν Πρεβαντόριον Δοβράς», Βέροια, 15-7-1947, σ.2 (διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο www.veriahistory.gr).

2 Βλ. Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Βέροιας 113/1947, ό.π., επισυναπτόμενο 4 «Αίτημα του Αντιπροσώπου της εν Ελλάδι Αποστολής της Ελβετικής Δωρεάς δια τα θύματα του πολέμου προς το Δήμαρχο Βέροιας για παραχώρηση χώρου προς ανέγερση μόνιμης εγκατάστασης για τα ορφανά και άπορα ελληνόπουλα», Θεσσαλονίκη, 12-7-1947 (διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο www.veriahistory.gr).

3 Βλ. Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Βέροιας 113/1947, ό.π., σ.3.

4 Βλ. παραπάνω υποσημείωση 2.

χώρηση του τέως Δημάρχου Μ. Γεωργιάδη. Προς το σκοπό αυτό ο τότε Δήμαρχος Βέροιας Στ. Τσιράκογλου συγκάλεσε Δημοτικό Συμβούλιο την 15^η Ιουλίου 1947 με μοναδικό θέμα: «Περί παραχωρήσεως δημοτικής εκτάσεως εις το Διεθνές Κομιτάτον του Ερυθρού Σταυρού συνεπικουρούμενον υπό της Ελβετικής Δωρεάς δια τα θύματα πολέμου, δια το αναγερθέν Πρεβατόριον Δοβράς»⁵. Στην πρόσκληση σημειώνεται ότι ήδη είχαν επισκεφτεί το Δήμαρχο από την 12^η Ιουλίου ο Ελβετός Πρόξενος και ο Αντιπρόσωπος του Ελβετικού Ερυθρού Σταυρού, με σκοπό να συζητηθεί το εν λόγω ζήτημα, ενώ την 15^η Ιουλίου καλούνταν οι Δημοτικοί Σύμβουλοι να συμφωνήσουν στην παραχώρηση των 220.000 τ.μ. δημοτικής έκτασης, για το γνωστό σκοπό (sic), παρουσία των δύο ξένων διοικητικών παραγόντων.

Η συνεδρίαση της 15^{ης} Ιουλίου πραγματοποιήθηκε παρουσία του Δημάρχου Βέροιας, δέκα εκ των δεκαέξι δημοτικών συμβούλων, του Ελβετού Προξένου στη Θεσσαλονίκη και του αντιπροσώπου της Ελβετικής Δωρεάς για τα θύματα πολέμου⁶. Στην αρχή διαβάστηκε η επιστολή – αίτημα της Ελβετικής Δωρεάς για την παραχώρηση, καθώς και το τηλεγράφημα του τέως Δημάρχου Γεωργιάδη, με το οποίο εκφραζόταν η πρώτη συμφωνία για την παραχώρηση. Κατόπιν, το λόγο έλαβε ο δήμαρχος Τσιράκογλου, ο οποίος στην τοποθέτησή του ανέφερε, ότι ουσιαστικά το Δημοτικό Συμβούλιο καλούνταν να επικυρώσει την πρώτη απόφαση του δημάρχου Γεωργιάδη και ουσιαστικά δεν είχε ιδιαίτερα περιθώρια διαφορετικής αντιμετώπισης και επιλογής. Παρά ταύτα, ο Δήμαρχος αναφέρθηκε στο ισχύον νομικό πλαίσιο των παραχωρήσεων, τονίζοντας ότι δεν μπορεί να παραχωρηθεί δημοτική έκταση σε οργανισμό που έχει την έδρα του στο εξωτερικό και για το λόγο αυτό έπρεπε να γίνουν οι απαιτούμενες ενέργειες, ούτως ώστε να δημιουργηθεί το νομικό πλαίσιο για την παραχώρηση⁷.

Ακολούθησε η τοποθέτηση του αντιπροσώπου της ελβετικής δωρεάς για τα θύματα πολέμου, ο οποίος ευχαρίστησε το Δημοτικό Συμβούλιο για την αγαθή προαίρεσή του για την παραχώρηση. Επιπλέον, προσπάθησε να συμβάλει στην εξεύρεση λύσης στο ανακύψαν νομικό ζήτημα, το οποίο εξέφρασε προηγουμένως ο Δήμαρχος, λέγοντας ότι η Ελβετική Δωρεά δικαιούται να ορίσει διαδόχους της άλλους οργανισμούς ή το Υπουργείο Πρόνοιας ή και το Δήμο Βέροιας με την υποχρέωση της χρήσης με τον ίδιο σκοπό, κάτι που επιθυμούσε και ο Δήμος. Για το λόγο αυτό, συμφωνήθηκε το συγκεκριμένο να αποτελέσει όρο του προσυμφώνου με τη ρητή δέσμευση της Ελβετικής Δωρεάς ότι σε περίπτωση που απολεσθεί ο σκοπός για τον οποίο γίνεται η παραχώρηση, τότε η έκταση θα επιστραφεί εξολοκλήρου στον Δήμο Βέροιας με όλες τις εγκαταστάσεις, ο οποίος θα έχει τη δυνατότητα να συνεχίσει τη λειτουργία του ιδρύματος⁸.

Τελικά, η απόφαση του Δ.Σ. προέβλεπε την έγκριση της δωρεάν παραχώρησης στο Διεθνές Κομιτάτο του Ερυθρού Σταυρού, συνεπικουρούμενου από την Ελβετική Δωρεά για τα θύματα πολέμου, έκτασης 220.000 τ.μ. στην περιοχή «Παναγιάς Καλής» (Δοβρά) με σκοπό την ανέγερση μόνιμων εγκαταστάσεων για την περίθαλψη των ορφανών και απόρων Ελληνοπαίδων των κατεστραμμένων χωριών και της πόλης της Βέροιας, εφόσον επιτρέπεται από τον νόμο η μεταβίβαση της κυριότητας της έκτασης στο Διεθνές Κομιτάτο του Ερυθρού Σταυρού, συνεπικουρούμενου από την Ελβετική Δωρεά, ως ξένης οργάνωσης. Παράλληλα, όριζε ότι σε περίπτωση που

5 Βλ. Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Βέροιας 113/1947, ό.π.

6 ό.π., σ. 1.

7 ό.π., σ.σ. 2-3.

8 ό.π., σ.σ. 3-4.

εκλείψει ο σκοπός για τον οποίο προορίζεται, η έκταση με όλες τις εγκαταστάσεις περιέρχεται στον Δήμο Βέροιας, ο οποίος θα μπορεί να συνεχίσει τη λειτουργία του ιδρύματος⁹.

Η απόφαση του Δ.Σ. βρήκε πρόσκομμα στη φάση έγκρισής της από τη Νομαρχία, αφού ο Νομάρχης της περιόδου Τσουμπτσής ζήτησε να υποβληθεί νέα απόφαση με την οποία α) να καθορίζονται λεπτομερώς τα όρια της παραχωρούμενης έκτασής του προς ανέγερση Πρεβαντορίου, β) να αναγράφεται ότι η έκταση αυτή δεν είναι αναγκαία για το Δήμο και γ) να κατατεθεί σχεδιάγραμμα της έκτασης¹⁰. Το Δ.Σ., λαμβάνοντας υπόψη τις υποδείξεις του Νομάρχη, συνήλθε την 21^η Αυγούστου 1947 προκειμένου να συμπληρώσει την 113/1947 απόφασή του. Από τα όσα απαιτούσε ο Νομάρχης το Δ.Σ. ήταν σε θέση να αποδεχθεί και να βεβαιώσει μόνο το ότι η έκταση δεν είναι αναγκαία, καθώς δεν υπήρχαν ούτε στοιχεία που να τεκμηριώνουν τα ακριβή όρια της έκτασης, ούτε σχεδιάγραμμα του εν λόγω τεμαχίου¹¹. Τελικά, η νέα απόφαση, 171/1947, συμπληρώνει την προηγούμενη με την αναφορά ότι η παραχωρούμενη έκταση περιβάλλεται από άλλη δημοτική έκταση και η εν λόγω παραχωρούμενη έκταση δεν είναι αναγκαία για το Δήμο, λαμβάνοντας υπόψη και την ωφελιμότητα του σκοπού για τον οποίο παραχωρείται. Παράλληλα, ο Δήμαρχος δεν παρέλειψε να ενημερώσει τον Νομάρχη για την έλλειψη τοπογραφικού διαγράμματος, λόγω καταστροφής του δημοτικού αρχείου κατά την κατοχική περίοδο. Επίσης, ζήτησε να εγκριθεί η απόφαση του Δ.Σ. αφού πρώτα η αρμόδια υπηρεσία της Νομαρχίας εργαστεί για την σύνταξη τοπογραφικού¹². Το επόμενο διάστημα μέχρι τα εγκαίνια, όπως διαπιστώνεται από το αρχείο του Δημοτικού Συμβουλίου, δε φαίνεται να απασχόλησε το Δ.Σ. της Βέροιας θέμα σχετικό με το Πρεβαντόριο Δοβράς.

Τα εγκαίνια της Παιδόπολης, όπως συνάγεται από τον τοπικό Τύπο, πραγματοποιήθηκαν στις 17 Ιανουαρίου 1951¹³, ημέρα Τετάρτη, ενώ η Παιδόπολη είχε ξεκινήσει τη λειτουργία της λίγες ημέρες πριν, εντός του Δεκεμβρίου του 1950¹⁴. Στην τελετή των εγκαίνιων παραβρέθηκαν οι Βασιλείς Παύλος και Φρειδερίκη, ο Πρόεδρος της Κυβέρνησης Σ. Βενιζέλος, υπουργοί της Κυβέρνησης, ο Πρεσβευτής της Ελβετίας, Πρόξενος της Ελβετίας στη Θεσσαλονίκη, η Πρόεδρος του Πατριωτικού Ιδρύματος Αθηνών άλλοι τοπικοί παράγοντες. Σύμφωνα με την ειδησεογραφία της περιόδου, τους Βασιλείς υποδέχτηκε ο Μητροπολίτης Βεροίας και Ναούσης Αλέξανδρος, ο Νομάρχης, οι Δήμαρχοι Βέροιας και Νάουσας κ.α., ενώ ο Πρόεδρος της Κυβέρνησης και οι Υπουργοί έφτασαν λίγο αργότερα, όταν όλοι βρισκόταν στο ναό για τον αγιασμό των εγκαίνιων. Κατά την άφιξη των Βασιλέων η εφημερίδα Αστήρ Βεροίας αναφέρει: «... Τούς Βασιλείς προσεφώνησε ο μικρός τρόφιμος Ίωάννης Χαριτάτος τούς δὲ Πρεσβευτήνκαὶ Πρόξενοντῆς Ελβετίας ὁ μικρός τρόφιμος Χρ. Τιμιπαρής». Μετά το τελετουργικό, ακολούθησε προσφώνηση του Μητροπολίτη Αλέξανδρου προς τον Πρόεδρο της Κυβέρνησης. Με αυτήν ο μητροπολίτης εξέφρασε τη χαρά του για τα

9 ό.π., σ. 4.

10 Βλ. Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Βέροιας 171/1947, «Καθορισμός ορίων παραχωρούμενης εκτάσεως», Βέροια, 24-8-1947, επισυναπτόμενο 3 «Αίτημα του Νομάρχη προς το Δήμαρχο για υποβολή απόφασης, η οποία θα καθορίζει τα όρια του παραχωρούμενου δωρεάν οικοπέδου προς ανέγερση Πρεβαντορίου στη θέση Δοβρά, συνοδευόμενη από σχεδιάγραμμα του οικοπέδου ως συμπληρωματική της απόφασης» (διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο www.veriahistory.gr).

11 Βλ. Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Βέροιας 171/1947, ό.π., σ. 1.

12 Βλ. Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Βέροιας 171/1947, ό.π.

13 Ανώνυμος, «Τα προχθεσινά εγκαίνια της παιδουπόλεως Καλή Παναγιά», *Αστήρ Βεροίας*, 22-1-1951, σ.1.

14 Ανώνυμος, «Η παιδούπολις Παναγιάς Καλής», *Αστήρ Βεροίας*, 17-12-1950, σ.2 και Αντωνία Χαρίση, *Παιδόπολη «Καλή Παναγιά». Εκεί που η ιστορία συνάντησε τα παιδιά*, Βέροια, 2017, σ. 57.

εγκαίνια του κοινωφελούς έργου και εξήρε την αγάπη, τη στοργή και το έργο της βασίλισσας, η οποία μη φειδόμενη κόπων και μόχθων, ενδιαφέρεται για τα ορφανά και άπορα Ελληνόπουλα, τα οποία αποτελούν το μέλλον της πατρίδας. Ακολούθησαν οι πολυχρονισμοί των Βασιλέων, του Πρωθυπουργού και των λοιπών επισήμων και ξενάγηση στις εγκαταστάσεις της Παιδόπολης¹⁵.

Συμπεράσματα

Αρχικά, όσον αφορά το χρονικό πλαίσιο της έναρξης των συζητήσεων και των ενεργειών για την ίδρυση του Πρεβαντορίου μετέπειτα Παιδόπολης «Καλή Παναγιά» προκύπτει ότι την ίδια στιγμή που οι πρώτες Παιδοπόλεις ξεκινούσαν τη λειτουργίας τους (Παιδόπολη Αγία Ειρήνη Θεσσαλονίκης)¹⁶, στη Βέροια λαμβάνονταν από το Δ.Σ. οι πρώτες αποφάσεις για την παραχώρηση της έκτασης ανέγερσης της Παιδόπολης. Επίσης, η λειτουργία της ξεκίνησε το Δεκέμβριο του 1950¹⁷, πολύ αργότερα από τις υπόλοιπες. Ως εκ τούτου, η Παιδόπολη της Βέροιας ακολουθεί χρονικά των υπολοίπων Παιδοπόλεων της Μακεδονίας και ως προς τη δημιουργία και ανέγερσή της και ως προς τη λειτουργία της και είναι μια από τις δώδεκα παιδοπόλεις που συνέχισαν να λειτουργούν μετά το 1950¹⁸. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Παιδόπολη δεν λειτούργησε κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου και η λειτουργία της ξεκίνησε ακόμη και μετά την επαναφορά πολλών παιδιών στις εστίες τους, τον Ιούνιο του 1950. Συνεπώς, το δυναμικό της αποτελούνταν από παιδιά πολιτικών κρατουμένων, ανταρτών, εξόριστων ή ορφανών και από του δύο γονείς τους¹⁹. Τέλος, όπως προκύπτει και από προφορικές μαρτυρίες το κλίμα που επικρατούσε στην Παιδόπολη της Βέροιας διέφερε σημαντικά από το στρατιωτικό χαρακτήρα που είχαν άλλες παιδοπόλεις στον ελλαδικό χώρο, κάτι που οφείλεται αφενός στην μετεμφυλιακή περίοδο, κατά την οποία λειτούργησε και αφετέρου στο προσωπικό της, το οποίο ανέπτυξε ιδιαίτερες σχέσεις με τα παιδιά²⁰.

Σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς, διαπιστώνεται ότι οι ιδιοκτήτες της έκτασης, Δήμος Βέροιας και Εκκλησιαστικό Συμβούλιο Αγίου Αντωνίου –Μητρόπολη Βεροίας, συμφώνησαν άμεσα στην παραχώρηση της έκτασης, ενώ όσον αφορά τη δημοτική έκταση άξιο αναφορά είναι το γεγονός της προφορικής δέσμευσης του τέως Δημάρχου Βέροιας Μ. Γεωργιάδη για την παραχώρηση, κάτι το οποίο, όπως αποδεικνύεται, ουσιαστικά δέσμευσε τον επόμενο Δήμαρχο Τσιράκογλου. Μια τέτοια πολιτική κίνηση μπορεί να ερμηνευτεί μόνο στο πλαίσιο της ισχύουσας τότε πολιτικής κατάστασης, όπου οι τοπικοί άρχοντες, όντας και αυτοί διορισμένοι από την Κυβέρνηση των Αθηνών υπάκουαν στις οδηγίες της, πολύ περισσότερο όταν

15 Ανώνυμος, «Τα προχθεσινά...», ό.π.

16 Η παιδόπολη Αγία Ειρήνη στη Θεσσαλονίκη ήταν η πρώτη που ιδρύθηκε το 1947 και ξεκίνησε τη λειτουργία της. Περισσότερα βλ. Χαρίση, ό.π., σ.σ. 47-48.

17 Χαρίση, ό.π., 61, 63.

18 Στη βιβλιογραφία ο αριθμός των παιδοπόλεων, που συνέχισαν τη λειτουργία τους κυμαίνεται από δώδεκα έως δεκατέσσερις. Στη δεύτερη περίπτωση συμπεριλαμβάνονται, πιθανότατα, και κέντρα παιδιών με ανίατα νοσήματα. Βλ. Χαρίση, ό.π., 51, Ελένη Παπαγεωργίου, *Το παιδομάζωμα κατά τον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο*, διδακτορική διατριβή Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα 2008, σ. 41 και Τιφτίκογλου Χρυσοβαλάντου, *Η παιδούπολη «Άγιος Δημήτριος» στο Ωραιόκαστρο (1958-2003): Μουσειολογικός νοηματικός προγραμματισμός και σχεδιασμός μιας έκθεσης*. Τιφτίκογλου Χρυσοβαλάντου, Διπλωματική Εργασία που κατατέθηκε στο Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών "Μουσειολογία" Τμήμα Αρχιτεκτόνων – Πολυτεχνική Σχολή, Θεσσαλονίκη, 2014, σ. 32, όπου αναφέρεται ότι συνέχισαν την λειτουργία τους 13 ή 14 παιδοπόλεις, στηριζόμενη σε ιδιωτικό αρχείο.

19 Χαρίση, ό.π., σ.σ. 51-52.

20 Χαρίση, ό.π., σ. 53.

τα ζητήματα, τα οποία καλούνταν να διαχειριστούν, σχετιζόνταν με το παλάτι και την προσπάθεια απόκτησης λαϊκών ερεισμάτων, όπως το συγκεκριμένο ζήτημα της ίδρυσης των Παιδοπόλεων για τη φύλαξη των μικρών παιδιών²¹. Προς την κατεύθυνση αυτή συνηγορεί και η στάση του Νομάρχη, ο οποίος, όπως φαίνεται, δεν στάθηκε καθόλου στο νομικό ζήτημα για την παραχώρηση, το οποίο ετέθη από τον Δήμαρχο Τσιράκογλου αλλά για να ολοκληρώσει την έγκριση της απόφασης ζήτησε κάποια τυπικά δικαιολογητικά.

Τέλος, αξίζει να σχολιαστεί η στάση του Μητροπολίτη Βεροίας και Ναούσης Αλεξάνδρου, όσον αφορά την παρουσία του στα εγκαίνια της Παιδόπολης και τη ρητορεία του περί «Παιδομαζώματος». Ο Μητροπολίτης Αλέξανδρος είναι γνωστός στην έρευνα της τοπικής ιστορίας τη συγκεκριμένη περίοδο²². Εκκλησιαστικός ανήρ εθνικών φρονημάτων, που ο λόγος και τα κηρύγματά του διαπνέονται από ζωηρό ενδιαφέρον για την πορεία και τη «σωτηρία» της πατρίδας. Παράλληλα, καταφέρεται εναντίον του κομμουνισμού και θεωρεί τους οπαδούς του παραστρατημένους, που παρεξέκλιναν από την ορθή πορεία, στην οποία τους προσκαλεί να επιστρέψουν με κάθε μέσο²³. Ο ίδιος συμμετείχε σε συλλαλητήριο, το οποίο οργανώθηκε στις 29 Δεκεμβρίου του 1949 έξω από το ναό του Αγίου Αντωνίου εναντίον του «Παιδομαζώματος» του Δ.Σ.Ε.²⁴ Τότε, ο μητροπολίτης εξέφρασε τον πόνο και τον αποτροπιασμό του ενάντια στην εφαρμογή του παιδομαζώματος από πλευράς της Αριστεράς και καλούσε το συγκεντρωμένο πλήθος να διαμαρτυρηθεί και να εκφράσει την αντίθεσή του προς κάθε κατεύθυνση και κυρίως προς τις μεγάλες δυνάμεις. Παράλληλα, θέση για το ίδιο ζήτημα έλαβε και ο Αρχιεπίσκοπος Σπυρίδων ο οποίος σε εγκύκλιο σημειώματά του για τη γιορτή των Χριστουγέννων αναφερόταν στο γεγονός του παιδομαζώματος σημειώνοντας ότι «ὁ θηριώδης Ἡρώδης ἀνεβίωσεν», παρομοιάζοντας τα παιδιά του «παιδομαζώματος» με τα νήπια που εσφάγησαν από τον Ηρώδη μετά τη γέννηση του Χριστού²⁵. Παράλληλα, παρομοίασε την πρακτική του Δ.Σ.Ε. με την πρακτική των Οθωμανών και τον Γενιτσαρισμό. Στα εγκαίνια της Παιδόπολης επιβραβεύει τη Βασίλισσα για την δραστηριότητά της για τη σωτηρία των ορφανών και άπορων παιδιών από τον εσωτερικό εχθρό²⁶. Με τον τρόπο αυτό δείχνει ότι συντάσσεται και αυτός με την οπτική της κρατικής πολιτικής, της Βασίλισσας και του εράνου, και ιδεολογικά, αφού και για αυτόν τα παιδιά αποτελούσαν το μέλλον της πατρίδας. Συνεπώς, η σωτηρία της πατρίδας περνούσε μέσα από τη σωτηρία των παιδιών και όλοι έπρεπε να δουλέψουν προς αυτήν την κατεύθυνση. Γίνεται για άλλη μια φορά αντιληπτό ότι τα παιδιά μπαίνουν στο ιδεολογικό στόχαστρο των πολιτικών αντιπάλων ως αυτά που θα συμβάλουν στη διαμόρφωση της μελλοντικής πολιτικής κατάστασης στη χώρα και συνεπώς μεταβάλλονται σε μέσο άσκησης πολιτικής και ιδεολογικής προπαγάνδας για την επίτευξη των στόχων των δύο πλευρών.

21 Χαρίσι, ό.π., σ.σ. 35 κ.ε. και αποφάσεις Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Βέροιας, ό.π.

22 Για την αρχιερατεία και τη δράση του μητροπολίτη Αλεξάνδρου στην κατοχική, μετακατοχική και εμφυλιακή περίοδο βλ. Βλ. Τιμόθεος Χαλκιάς (Αρχιμ.), *Εκκλησία και κοινωνία στη Βέροια* (Ανέκδοτη Μεταπτυχιακή Εργασία), Θεσσαλονίκη, 2011, και Εμμανουήλ Ξυνάδας, «Η στάση της Τοπικής Εκκλησίας της Βέροιας στην Κατοχή και τον Εμφύλιο, όπως αυτή αποτυπώνεται στον «εκκλησιαστικό λόγο», *Μιλάμε για τη Βέροια του 20^{ου} αιώνα (1940-1950)*, εισήγηση στην Δ' Επιστημονική Ημερίδα Τοπικής Ιστορίας, Βέροια, 2014, υπό έκδοση στα Πρακτικά.

23 Ο Βεροίας και Ναούσης Αλέξανδρος, «Ο Χριστιανισμός στο πλευρό της Ελλάδος», *Νέα Βέροια*, 1 (18-8-1947), 1 και Χαλκιάς, ό.π., Ξυνάδας, ό.π.

24 Ανώνυμος, «Η προχθεσινή όγκωδης συγκέντρωση διαμαρτυρίας διὰ τὸ παιδομαζώμα», *Αστήρ Βερροίας*, 9-1-1950, 1,4 και Χαλκιάς, ό.π., 145-146.

25 Νικίας Θεοφίλου, *Αλέξανδρος Δηλανάς*, Αθήναι, 1953, σ. 78 και Ξυνάδας, ό.π.

26 Ανώνυμος, «Τα προχθεσινά...», ό.π.

ΤΑ ΠΡΟΧΘΕΣΙΝΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΛΗ ΠΑΝΑΓΙΑ

«αριέστησαν αἱ Α.Α.Μ.Μ. οἱ Βασιλεῖς, ὁ κ. Πρόεδρος τῆς

Κυβερνήσεως καὶ τὸ Κυβερνητικὸν ἐπιτελεῖον.

Τὴν παρελθούσαν Τετάρτην 17ην Ἰανουαρίου καὶ ὥραν 10,30 π. μ. ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια τῆς Παιδοπόλεως «Καλὴ Παναγία» εἰς τὰ ὅποια παρέστησαν αἱ Α.Α.Μ.Μ. οἱ Βασιλεῖς Παῦλος καὶ Φρειδερίκη ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Γ. Βενιζέλος καὶ οἱ Ὑπουργοὶ κ. κ. Ζέρβος καὶ Τερζόγλου.

Τοὺς Βασιλεῖς ὑπεδέχθησαν εἰς τὴν Παιδοπόλιν ὁ Ἐβασμιώτατος Μητροπολίτης μας κ. Ἀλέξανδρος ὁ Νομάρχης μας κ. Τσοῦπτης οἱ Δήμαρχοι Βεροίας κ. Δημόπουλος καὶ Ναούσης κ. Τέτουλος ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Ἑλβετίας καὶ ἡ κ. Στούκη ὁ πρόξενος τῆς Ἑλβετίας ἐν Θεσσαλονίκῃ κ. Μπῶλ, ἡ κ. Λίνα Τσαλδάρη Πρόεδρος τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρύματος Ἀθηνῶν ὁ Διοικητὴς Χωρικῆς Βεροίας κ. Πατάκας ἡ συντονίστρια κ. Ἀγγελιοπούλου ἡ ἀρχηγὸς τῆς Παιδοπόλεως Δνὶς Στεφανίδου καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐπίσημοι.

Τοὺς Βασιλεῖς προσεφώνησε ὁ μικρὸς τράφιμος Ἰωάννης Χαριστός τοὺς δὲ προσευτὴν καὶ Πρόξενον τῆς Ἑλβετίας ὁ μικρὸς τράφιμος Χρ. Τσιπαρῆς.

Εἶτα οἱ Βασιλεῖς μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισήμων μετέβησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Παιδοπόλεως τὴν ἱστορικὴν ἐκκλησίαν τὴν καλουμένην «Παναγία Νταβρά» ὅπου προεξάρχοντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου μας κ. Ἀλεξάνδρου ἐτελέσθη ἁγια-

σμός καὶ ἐπηκολούθησε ἡ συμβολικὴ παρῳδία τῶν κτιρίων τῆς παιδοπόλεως ἐκ μέρους τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλβετίας κ. Τσούκη εἰς τοὺς Βασιλεῖς.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἐτελεῖτο ὁ ἁγισμός ὁφίκετο ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Βενιζέλος καὶ οἱ Ὑπουργοὶ κ. κ. Ζέρβος καὶ Τερζόγλου καὶ οἱ τινες προσήλθον εἰς τὸν Ναόν.

Μετὰ τὸν ἁγισμὸν τοὺς Βασιλεῖς καὶ τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως προσεφώνησεν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης μας κ. Ἀλέξανδρος ἐκφράσας τὴν μεγάλην χαρὰν τοῦ διὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς Παιδοπόλεως ἐξῆλθε τὴν ἀγάπην καὶ μητρικὴν στοργὴν τῆς Βασιλίσσης διὰ τὰ ὅποια «Ἑλληνόπουλα καὶ ἡττις μὴ φειδομένη κόπων καὶ μόχθων καὶ θυσιῶν μεταβαίνει παντοῦ ἐγκαταίρει εὐαγὴ ἰδρύματα καὶ προστατεύει παντοιοῦτα τρόπως τὰ Ἑλληνόπουλα τὸ στήριγμα τοῦ μέλλοντος τῆς ἀγαπημένης μας πατρίδος. Ἡ Βασιλίσσα ἐυνέχισε ὁ Μητροπολίτης μας εἶναι σήμερον τὸ ἱνδάλμα ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑπέρα στοργικὴ ὅλων τῶν ὁρφανῶν καὶ ἀπάρων Ἑλληνοπαίδων καὶ εὐχεται ὅπως ὁ ὕψιστος τοῦς χοροὶς μακροήμεροι καὶ εὐτυχῆσαι εἰς δὲ τὸν πρωθυπουργὸν κ. Βενιζέλον καὶ τοὺς συνεργάτας τοῦ ὕπουργοῦς δύναμιν καὶ ὕψος ἵνα φέρουν εἰς οἷον πέρας τὸ γιγάντιον

ἔργον ποῦ ἔχουν ἐπωμισθῇ.

Εἶτα ἡ χορωδία τῆς Παιδοπόλεως ἔψαλε τὸν πολυχρονισμόν τοῦ Βασιλέως μετ' ὁ οὔτοι μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ τῶν Ὑπουργῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισήμων ἐπισκέφθησαν τὴν Παιδοπόλιν καὶ περιήλθον ὅλας τὰς ἐγκαταστάσεις τῆς ἐκφράσαντες τὴν ἱκανοποίησιν τῶν διὰ τὸ ἐπιτελούμενον ὑπὲρ τῶν μικρῶν τροφίμων ἔργον.

Εἶτα οἱ Βασιλεῖς μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ τῶν Ὑπουργῶν καὶ τῆς συνοδείας τῶν ἀχίχθησαν εἰς τὴν πόλιν μας ὑπὸ ρομφαίαν βροχὴν γενόμενοι ἐνδυσωδῶς δεκτοὶ ἐυνέχισαν δὲ τὸ ταξιδίον τῶν διὰ Κοζάνην καὶ λοιπὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν.

ΠΡΑΞΕΙΣ

ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΖΕΥΓΟΥΣ

Ἐπιστρέφοντες ἐκ τῆς ἀνὰ τὴν Ἑκτετὴν Μακεδονίαν Περιόδου των διηλήτων τῆς πόλεώς μας τὴν μεσημβρίαν τῆς Παρασκευῆς 17ης Ἰανουαρίου αἱ Α.Α.Μ.Μ. οἱ Βασιλεῖς Παῦλος καὶ Φρειδερίκη γενόμενοι ἀντικείμενον θεομῆτον ἐκδηλώσεων λατρείας ἐκ μέσους τοῦ λαοῦ τῆς πόλεώς μας

«Τα προχθεσινὰ ἐγκαίνια τῆς Παιδοπόλεως Καλὴ Παναγία»,
 Ἀστὴρ Βεροίας, 22-1-1951, 1.

ΚΕΝΤΡΟ
ΤΟΠΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ
&
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΒΕΡΟΙΑΣ
VERIA HISTORY

SCHWEIZER SPENDE AN DIE KRIEGSGESCHÄDIGTEN
DON SUISSE POUR LES VICTIMES DE LA GUERRE
DONO SVIZZERO PER LE VITTIME DELLA GUERRA

3520.47
15.7

Εν Θεσσαλονίκη τῇ 12 Ἰουλίου 1947

Πρὸς
τὸν Δήμον Βεροίας
Εἰς Βέροϊαν

ΑΡΑΤΙ.
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
15.7.47

Κύριε Δήμαρχε,
Κύριοι Σύμβουλοι,

Τὸ Ἑλβετικὸν Ἰδρυμα ΕΛΒΕΤΙΚΗ ΔΩΡΕΑ ΔΙΑ ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΠΟΛΕΜΟΥ, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Διεθνoῦς Κομιτάτου τοῦ Ἑρυθροῦ Σταυροῦ, ἀπεφάσισεν τὴν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ὑμετέρου Δήμου ἱδρύσιν ἰδία δαπάνῃ ἐνὸς καρίου διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ὀρφανῶν καὶ ἀπόρων Ἑλληνοκαίδων τῶν κατεστραμμένων χωρίων.

Πρὸς τοῦτο ἐξελέγη κατόπιν μελέτης ἡ περιοχὴ ἡ εὐρισκομένη περὶ τῆς Μονῆς ΚΑΛΗ ΠΑΝΑΓΙΑ (Δοβρά) συνολικῆς ἐκτάσεως 305.000 (τριακοσίων πέντε χιλιάδων) τετραγωνικῶν μέτρων, ἥς τμήμα ἐστὶ 85.000 (ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδων) τετραγωνικῶν μέτρων ἀνήκει κατὰ κυριότητα εἰς τὴν μονὴν τῆς ΚΑΛΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ὑπαγομένης εἰς τὸ Ἑκκλησιαστικὸν Συμβούλιον τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου Βεροίας.

Ἡδὴ πρὸς νομιμοποίησιν τῆς πρὸς ἡμᾶς παραχώρησεως τῆς περιοχῆς παρὰ τοῦ τέως Δημάρχου Βεροίας Κυρίου Γεωργιάδου παρακαλοῦμεν ὡς ἀληθεῖ ὑφ' Ὑμῶν ἀπόφασις δι' ἧς ἐκχωρῆται ἢ εἰς 220.000 (διακοσίων εἴκοσι χιλιάδων) τετραγωνικῶν μέτρων ὁλόκληρος περιοχὴ, ἥτις χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἀνέγερσιν μόνιμων ἐγκαταστάσεων πρὸς περίθαλψιν τῶν ὀρφανῶν καὶ ἀπόρων Ἑλληνοκαίδων τῶν κατεστραμμένων χωρίων.

Με τὴν ἐκφρασιν τῆς ὀψλης πρὸς Ὑμᾶς ἐκτιμήσεως, δεχθῆτε ἀξιότιμοι Κύριοι, τοὺς ἐγκαρδίους ἡμῶν χαιρετισμοὺς.

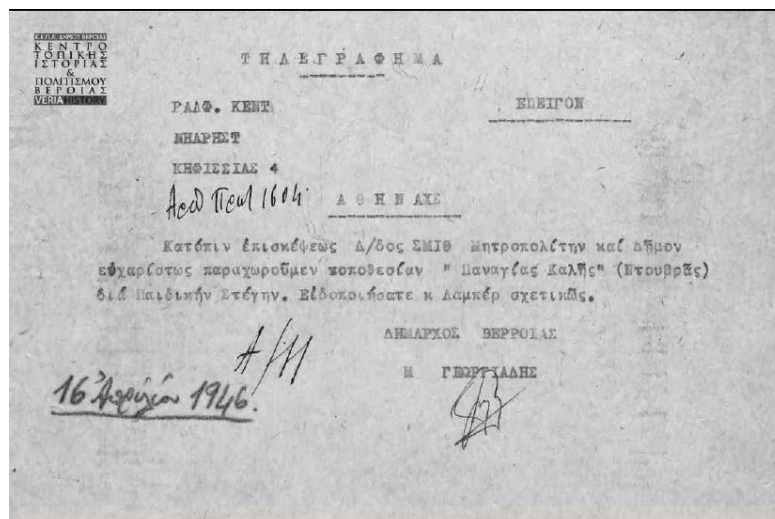
Διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι Ἀποστολὴν
τῆς ΕΛΒΕΤΙΚΗΣ ΔΩΡΕΑΣ
καὶ τοῦ Δ.Κ.Ε.Σ.

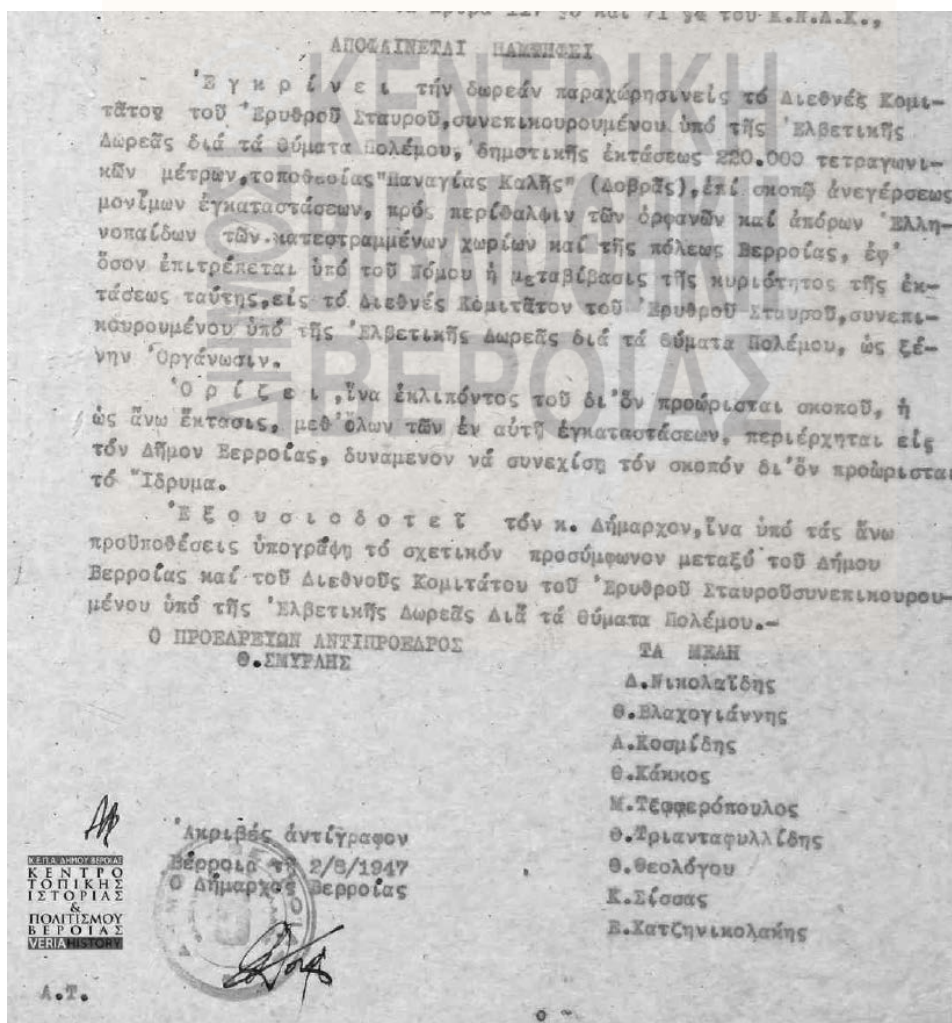
[Handwritten signature]

5. 46. 20/000 36696/207

Αἴτημα του Αντιπροσώπου της εν Ελλάδι Αποστολής της Ελβετικής Δωρεάς δια τα θύματα του πολέμου προς το Δήμαρχο Βέροιας για παραχώρηση χώρου προς ανέγερση μόνιμης εγκατάστασης για τα ορφανά και άπορα ελληνόπουλα.

Τηλεγράφημα του Δημάρχου προς τον ΡάλφΚέντς με το οποίο τον ενημερώνει ότι ο Δήμος παραχωρεί τοποθεσία "Καλής Παναγιάς" για παιδική στέγη.

Απόφαση 113/1947 Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Βέροιας σχετική με την παραχώρηση έκτασης για την ανέγερση εγκαταστάσεων προς περίθαλψη ορφανών και άπορων Ελληνοπαίδων

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Επιμέλεια: Αναστασία Ταναμπάση, ιστορικός – Δρ. ιστορίας

Θανάσης Παπαζώτος

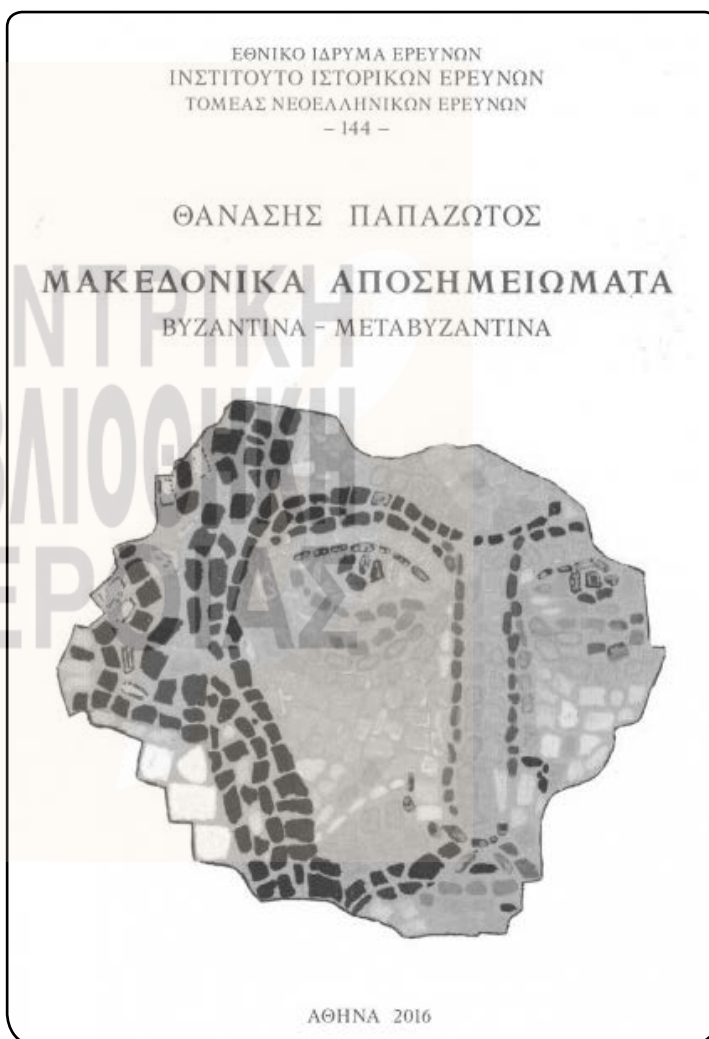
Μακεδονικά Αποσημειώματα.

Βυζαντινά – Μεταβυζαντινά

«Τα Αποσημειώματα είναι μικρά μελετήματα, που συμβάλλουν στην εξέταση ιστορικών και αρχαιολογικών θεμάτων των μνημείων της Μακεδονίας. Οι επισημάνσεις άγνωστων στην επιστήμη ναών ή τόπων, οι παρατηρήσεις σε αυτούς και η επανεξέταση στοιχείων άλλων γνωστών μνημείων ή θέσεων δίνουν το έναυσμα της συζήτησης», σημειώνει ο Θανάσης Παπαζώτος προλογίζοντας το πονήμά του είκοσι χρόνια πριν.

Η συζήτηση στην οποία καλούσε τους αναγνώστες του γύρω από την αρχαιολογία και την ιστορία της μεσαιωνικής Μακεδονίας δεν ξεκίνησε τελικά το 1996 αλλά το 2016, με την έκδοση του βιβλίου από το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών. Την ευθύνη της επιστημονικής επιμέλειας του πονήματος επωμίσθηκε ο Βαγγέλης Μαλαδάκης, ενώ επιμελήτρια ύλης και έκδοσης ανέλαβε η Ιόλη Βιγγοπούλου, σύζυγος του θανόντος αρχαιολόγου και συγγραφέα. Χορηγός της έκδοσης ανέλαβε η Εταιρεία Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Νομού Ημαθίας έχοντας αποτιμήσει την τεράστια αξία του συγκεκριμένου πονήματος.

Τα Μακεδονικά Αποσημειώματα είναι 45 αδημοσίευτα άρθρα του Θ. Παπαζώτου. Η ταξινόμησή τους έγινε σε 4 μεγάλες ενότητες. Όπως σημειώνει ο επιστημονικός επιμελητής της έκδοσης, Β. Μαλαδάκης, στα Μακεδονικά Αποσημειώματα

προβάλλει η σφαιρική αντίληψη που είχε ο Θ. Παπαζώτος για την ιστορία και την αρχαιολογία του βυζαντινού και μεταβυζαντινού κόσμου της Μακεδονίας.

Η πρώτη ενότητα, Τα Ιστορικο-Φιλολογικά, περιλαμβάνει 5 άρθρα που αποτυπώνουν όψεις της κοσμικής και εκκλησιαστικής πραγματικότητας της Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Μακεδονίας. Δύο άρθρα αναφέρονται, μάλιστα, στη Βέροια. Ειδικότερα, μέσα από τα 23 νομικά κείμενα του χαρτοφύλακα και αργότερα Αρχιεπισκόπου Δημητρίου Χωματιανού, προβάλλεται η Βέροια των αρχών του 13^{ου} αιώνα. Τα συγκεκριμένα έγγραφα παραθέτουν μεγάλο αριθμό οικογενειών της Βέροιας, πολύπλοκες οικογενειακές υποθέσεις τους, αλλά και πολύτιμες μαρτυρίες ιστορικού ενδιαφέροντος. Παράλληλα, μέσα από ένα τύπο επιστολαρίου του 18ου αιώνα, το οποίο φυλάσσεται στη Δημόσια Βιβλιοθήκη Βέροιας, αποκαλύπτεται ο τρόπος συγγραφής επιστολών ανάλογα με τον παραλήπτη, ο οποίος ενδέχεται να είναι ο Μητροπολίτης ή οι συγγενείς του εκάστοτε αποστολέα.

Η δεύτερη ενότητα, Τα Ιστορικοτοπογραφικά - Μνημεία, περιέχει 8 αποσημειώματα, εκ των οποίων 2 αναφέρονται στη Βέροια. Το πρώτο αποτελεί αφιέρωμα στο ναό της Παναγίας Κυριώτισσας της οδού Ανοίξεως, πριν την κατεδάφισή του το 1975. Ο Θ. Παπαζώτος, που καυτηριάζει την κατεδάφιση του ναού χαρακτηρίζοντάς την βέβηλη πράξη, αναφέρεται στις τοιχογραφίες, τις φορητές εικόνες και τα γλυπτά, που σώθηκαν και τα χρονολογεί. Το δεύτερο αποσημείωμα αναφέρεται στην εκκλησία της Αγίας Άννας, που βρισκόταν κάποτε πίσω από το Ναό των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου. Βασισμένος σε δύο φωτογραφίες των αρχών του 20ου αιώνα, ο Θ. Παπαζώτος περιγράφει το ναό.

Στην τρίτη ενότητα, Τα Ερμηνευτικά, καταχωρήθηκαν 4 άρθρα. Ο συγγραφέας μελετά τα σύμβολα της Θείας Ευχαριστίας σε παλαιοχριστιανικό θωράκιο, αναφέρεται στη σταυροπηγιακή μονή του Σωτήρος Χριστού του Καλοθέτου, ενώ αναλύει τα εγκαίνια στον Άγιο Βλάσιο Βέροιας με αφορμή ένα Χριστόγραμμα. Μελετά, τέλος, τις εικονογραφικές ιδιαιτερότητες στις 7 παραστάσεις της Δευτέρας Παρουσίας στους νάρθηκες ισάριθμων ναών της Βέροιας, εστιάζοντας στην προσωποποίηση της Ελεημοσύνης στην Παναγία Χαβιαρά και στη σπάνια παράσταση των Δέκα Παρθένων στο ναό του Αγίου Γεωργίου του άρχοντος Γραμματικού.

Η τέταρτη ενότητα, Η Ζωγραφική, είναι η εκτενέστερη, καθώς περιλαμβάνει 24 αποσημειώματα. Ταξινομούνται σε 3 μέρη, τα γενικά, τις τοιχογραφίες και τις εικόνες. Άξια μνείας είναι η αναφορά στις δύο κλεμμένες εικόνες από το τέμπλο του Αγίου Προκοπίου Βέροιας. Πρόκειται για τις εικόνες του Αποστόλου Πέτρου και του Αγίου Προκοπίου Χάρη στη συστηματική έρευνα του Θ. Παπαζώτου, η βυζαντινή εικόνα του Αγίου Προκοπίου του 14ου αιώνα επαναπατρίσθηκε στις 30 Νοεμβρίου 2011 και παραδόθηκε στο Βυζαντινό Μουσείο Βέροιας στις 6 Ιουλίου 2012.

Στο τέλος του βιβλίου προστέθηκε από τους επιμελητές της έκδοσης ένα Παράρτημα με εξαιρετικές καλλιτεχνικές δημιουργίες του Θ. Παπαζώτου, 2 από τις οποίες κοσμούν και τα εξώφυλλα του βιβλίου. Ξεχωρίζει ο πίνακας «Ανοίξη η τελευταία», ζωγραφισμένος τους τελευταίους μήνες της ζωής του.

ΦΟΡΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ «ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΧΩΡΑΦΑΣ»

Στις 19 Απριλίου 1981 ιδρύθηκε ο Πολιτιστικός Σύλλογος Πατρίδας «Ευστάθιος Χωραφάς» από Ποντίους προερχόμενους κυρίως από την Κασταμονή του Πόντου. Τα τελευταία χρόνια ο συγκεκριμένος Σύλλογος αποδεικνύεται από τους πιο δραστήριους κυρίως χάριν των εορταστικών εκδηλώσεων της ενορίας του χωριού, της Αγίας Παρασκευής.

Η Ε.Μ.Ι.Π.Η., πιστή στην ανάδειξη των Φορέων Ιστορίας και Πολιτισμού του νομού Ημαθίας, δίνει την ευκαιρία στο Σύλλογο να αυτοσυστηθεί:

Πατρίδα μ' αραεύω σε

Πολιτιστικός Σύλλογος Πατρίδας «Ευστάθιος Χωραφάς»

Γράφει ο Αντώνης Καγκελίδης,
πρόεδρος του "Ευ. Χωραφάς"

Αν με ρωτάς από πού είμαι, και καλά κάνεις και ρωτάς, ναι από την Πατρίδα είμαι, οπότε... από Πόντου άρξαται. Στο χωριό μου η ποντιακή παράδοση διατηρείται μέσα από τις άοκνες προσπάθειες τόσο των κατοίκων όσο και των δράσεων του Πολιτιστικού Συλλόγου. Μεγαλώσαμε με τα αρώματα της ποντιακής κουζίνας, τις ιστορίες της γιαγιάς –πάντα στα ποντιακά-, μέσα από τα ποντιακά γλέντια αλλά και τις θύμισες, την αγωνία των γονιών μας να μην ξεχάσουμε τις πατρίδες μας...

Κάθε χρόνο διοργανώνονται πολλές εκδηλώσεις καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, οι οποίες κορυφώνονται στις καλοκαιρινές εκδηλώσεις, στο πλαίσιο του εορτασμού της Αγίας Παρασκευής. Μια βδομάδα εκδηλώσεων που έχει όμως ως

παράλληλο σκοπό την ανάδειξη του θρησκευτικού χαρακτήρα της γιορτής και που περιλαμβάνει παραδοσιακά πανηγύρια με μουσικές του Πόντου αλλά και από διάφορα άλλα μέρη, όπως η Μικρά Ασία και η Κρήτη. Πρόθεση εξάλλου, του συλλόγου είναι να δώσει βήμα στο παραδοσιακό τραγούδι κάθε περιοχής του ελληνισμού.

Οι εκδηλώσεις του συλλόγου ξεκινούν στις 2 του Κουντούρ (του Φλεβάρη) τότε που εορτάζει η Υπαπαντή του Χριστού. Στο ναό της Υπαπαντής, εκεί όπου βρίσκονται τα κειμήλια των προγόνων μας, το Ευαγγέλιο, το άγιο δισκοπότηρο, οι καμπάνες που μεταφέρθηκαν από τα βάθη του Πόντου, μετά την ολοκλήρωση της καθιερωμένης λειτουργίας ξεκινάει η προσφορά φαγητού και ένα μικρό γλέντι στην αυλή της εκκλησίας.

Ακολουθεί η περίοδος της Αποκριάς και τα παραδοσιακά κούλουμα. Τότε προσφέρεται δωρεάν άφθονο κρασί, αχνιστή φασολάδα, χαλβάς που θρυμματίζεται και λιώνει στο στόμα, τουρσί, αλλά και ελιές για να τιμήσουμε το εθνικό μας δέντρο. Τα μέλη του Συλλόγου της Πατρίδας δεν περιορίζονται μόνο στην παροχή φαγητού, αλλά προσφέρουν στο ένθερμο κοινό παραδοσιακή ποντιακή μουσική και την ευκαιρία για ένα ακόμη πανηγύρι. Στις 19 Μαΐου διοργανώνονται εκδηλώσεις μνήμης της γενοκτονίας των θυμάτων των Ελλήνων του Πόντου στο μνημείο που χτίστηκε στο περιβάλλοντα χώρο του Πολιτιστικού Συλλόγου. Οι εκδηλώσεις ολοκληρώνονται κάθε χρόνο με τον ετήσιο χορό του. Η παρουσία του συλλόγου δε σταματάει εκεί, είναι εκεί όπου χρειάζεται να στηρίξει και να βοηθήσει με την παρουσία του.

Αξίζει να σημειωθεί ότι δεκάδες εθελοντές, μέλη του συλλόγου, προσφέρουν τη βοήθειά τους για να εξυπηρετήσουν με αγάπη και χαμόγελο χιλιάδες κόσμου. Ξεπερνούν τις δυνάμεις τους. Εξάλλου, είναι εθελοντές, όχι επαγγελματίες. Όλοι μαζί προσπαθούν να κρατήσουν την παράδοση ζωντανή, να φέρουν την παράδοση κοντά στα παιδιά τους, να στηρίξουν το έργο του συλλόγου, να αγοράσουν ποντιακές φορεσιές, να μάθουν την ποντιακή διάλεκτο και να μπορούν να τραγουδούν και να χορεύουν.

Αυτό όμως που δεν πρέπει να περάσει απαρατήρητο σε καμία περίπτωση είναι η εντυπωσιακή συμμετοχή των νέων ανθρώπων στα χορευτικά τμήματα του Πολιτιστικού Συλλόγου Πατρίδας «Ευστάθιος Χωραφάς». Μικρά παιδιά και έφηβοι, που μέσα στην κυψέλη του συλλόγου έρχονται σε επαφή με την πολιτιστική τους

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ “ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΧΩΡΑΦΑΣ”

Website: www.efstathioshorafas.gr - Email: info@efstathioshorafas.gr

παράδοση για να μπορέσουν όχι μόνο να είναι σε θέση να μας παρουσιάσουν τις χορευτικές τους ικανότητες σε κάθε ευκαιρία, αλλά κυρίως να μας καθησυχάζουν έμπρακτα σε σχέση με το ρόλο που θα έχει η παράδοση στη ζωή των μελλοντικών γενιών. Αντικρίζοντας στα μάτια των μικρών χορευτών τη γυαλάδα της περηφάνιας και τη συναίσθηση της αποστολής που έχουν αναλάβει, ως λαμπαδηδρόμοι μιας αρχαίας διαδρομής, εφησυχάζεις και αισιοδοξείς. Αυτά τα παιδιά των χορευτικών είναι η σπουδαιότερη απόδειξη της συγκλονιστικής δουλειάς που γίνεται στο σύλλογο της Πατρίδας, αλλά και η δικαίωση κάθε ανθρώπου που συμβάλλει με τον τρόπο του στην ενίσχυση του έργου του.

Πέραν των χορευτικών τμημάτων (αρχαρίων, μικρών, μεσαίων και ενηλίκων) στο σύλλογο λειτουργούν τμήματα σκακιού, ζωγραφικής, εκμάθησης ποντιακής γλώσσας, παρασκευής ποντιακών εδεσμάτων, εκμάθησης χορών κρητικών και δημοτικών, θεάτρου. Λειτουργεί οργανωμένη ακαδημία ποδοσφαίρου και στα άμεσα σχέδια του συλλόγου είναι να λειτουργήσει τμήμα βόλεϊ και μπάσκετ. Όσον αφορά την κοινωνική του δράση, στηρίζει οικονομικά και υλικά πολλούς φορείς, σωματεία, συλλόγους, σχολεία, εκκλησία κ.α. Ενώ πραγματοποιεί κατά την διάρκεια του χρόνου ενημερωτικές εκδηλώσεις σε διάφορους τομείς.

Για χάρη του συλλόγου τώρα, αλλά και στο πρόσωπό του για χάρη του χωριού, της πόλης, του νομού και της ελληνικής ποντιακής παράδοσης, χιλιάδες συμπολίτες μας βρίσκονται κάθε φορά σε κάθε εκδήλωσή του. Η ευχή όλων είναι τα γέλια να' ναι πολλά και οι χαρές δυνατές για να ακουστούνε όσο πιο μακριά γίνεται. Να τα ακούσει κι ο Χωραφάς και να γλυκαθεί για όσα δεν πρόλαβε να ζήσει και να υπερηφανευτεί γι' αυτά που πρόλαβε να πει: Ευστάθιε, «το Τουρκοχώρι εν Τεμόν!» Ας... συνεχίσουν οι χοροί, λοιπόν!

Ήταν κάπου στις αρχές Ιουνίου του 1921, όταν ο Ευστάθιος Χωραφάς αναφώνησε «Το Τουρκοχώρι εν Τεμόν» και οδήγησε τους συγχωριανούς του στη νέα τους Πατρίδα*. Την επέλεξε λόγω της ομοιότητας της περιοχής με τις δύο προηγούμενες αλησμόνητες πατρίδες (Κασταμονή και Ταχτάγραν) μαζί με το δάσκαλο Ορφανίδη Παύλο και συγχωριανούς τους. Αν ζούσε σήμερα ο Ευστάθιος Χωραφάς σίγουρα θα ένιωθε υπερήφανος και ίσως και να αναφωνούσε: «Παναγία μου, τι κόσμος!»

(*) Χρήσιμα στοιχεία της πορείας του ξεριζωμού:

Μέχρι 1878: (Ρωσοτουρκικός πόλεμος) κυρίως Κασταμονή Πόντου.

1878 - 1918: Ταχταγράν (Καρς Καυκάσου).

1918 - 1920: Οδοιπορικό - Οδύσσεια προς Ελλάδα.

1921: Πατρίδα Βέροιας.

Απώλειες: μέχρι την άφιξη στην Ελλάδα καμία. Από ελονοσία στο Καραμπουρνού Θεσσαλονίκης 450 νεκροί από τους 850.

Ηγέτης και επικεφαλής ο Ευστάθιος Χωραφάς (επωνυμία συλλόγου, κεντρικού δρόμου του χωριού και ακαδημίας ποδοσφαίρου).

Στοιχεία Επικοινωνίας με τον Σύλλογο

Email: info@efstathioshorafas.gr

Τηλ.: 6973330999

Διεύθυνση: Πατρίδα Δ. Βέροιας, Τ.Θ. 72

Πεπραγμένα

Οι «Νεράιδες και Κρήνες του χωριού» στο Σέλι – Γνωρίζω την ιστορία του τόπου μου - Εκπαιδευτικό παιχνίδι της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Το απόγευμα του Σαββάτου 12 Αυγούστου 2017 πραγματοποιήθηκε στον αύλειο χώρο του Τουριστικού Ομίλου Σελίου εκπαιδευτικό παιχνίδι της Εταιρείας Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ημαθίας με τίτλο: «Νεράιδες και Κρήνες του χωριού».

Το παιχνίδι απευθυνόταν σε παιδιά ηλικιών 7 έως 12 ετών και αφορούσε στη γνωριμία με την ιστορία του χωριού και ευρύτερα τη μυθολογία και τη γλώσσα μας με τελικό στόχο την εύρεση του θησαυρού που ήταν καραμέλες και σοκολάτες!!!

Οι νεράιδες και κρήνες στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση των μικρών ηλικιών αναφορικά με την τοπική ιστορία και στη συνειδητοποίηση της αξίας των κρηνών και κατ' επέκταση του νερού στην καθημερινότητα των προγόνων μας και όχι μόνο. Συμμετείχαν περίπου 30 παιδιά που ανταποκρίθηκαν με χαρά καθόλη τη διάρκεια του.

Το παιχνίδι παίχτηκε για πρώτη φορά το καλοκαίρι του 2015 στη Φυτειά, προσαρμοσμένο στην ιστορία της Φυτειάς και φέτος παίχτηκε για δεύτερη φορά στο Σέλι σε συνεργασία με τον Τουριστικό Όμιλο Σελίου (Τ.Ο.Σ.).

Με την ευχή να καλύψουμε όλη την ευρύτερη περιοχή παίζοντας και μαθαίνοντας και με τη δέσμευση ότι η Ε.Μ.Ι.Π.Η. θα προσαρμόσει το παιχνίδι για κάθε χωριό του νομού μας ελπίζουμε σύντομα να κάνουμε όλους τους μικρούς μας φίλους γνωστές - φορείς της τοπικής ιστορίας.

Η ΕΜΙΠΗ χορηγός της έκδοσης βιβλίου του αείμνηστου Θανάση Παπαζώτου

Η Ε.Μ.Ι.Π.Η., με αφορμή τα 20 χρόνια από το θάνατο του διακεκριμένου βυζαντινολόγου Θανάση Παπαζώτου, έκανε χορηγία την έκδοση του βιβλίου «Μακεδονικά Αποσημειώματα – Βυζαντινά, Μεταβυζαντινά», που ο ίδιος είχε γράψει, αλλά δεν πρόλαβε να εκδώσει, καθώς έφυγε πρόωρα από τη ζωή το 1996, σε ηλικία 45 ετών. Ο Θανάσης Παπαζώτος υπηρέτησε στην 11η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων αρχικά ως επιμελητής αρχαιοτήτων (1985-1988) και στη συνέχεια ως Διευθυντής της Εφορείας (1988-1990). Η έκδοση έγινε από το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών.

Με αφορμή την έκδοση, πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 17 Ιουνίου 2017 πραγματοποιήθηκε από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Ημαθίας και την Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας εκδήλωση αφιερωμένη στον αείμνηστο Θανάση Παπαζώτο, με τίτλο «Συναγωγή Μνήμης».

Στην εκδήλωση, εκ μέρους της Ε.Μ.Ι.Π.Η., απηύθυνε χαιρετισμό η Ολυμπία Μπέτσα, Πρόεδρος του Δ.Σ. της Εταιρείας Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας.

(φωτογραφίες από Verianet.gr και pliroforiodotis.gr)

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ Ε.Μ.Ι.Π.Η.

ΣΕΙΡΕΣ

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

1. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, *Ο Βεροιώτης Ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία (1862-1869)*, Βέροια, 2011
2. Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδας, *Ο Μητροπολίτης Κοσμάς Ευμορφόπουλος (1860-1901)*, Βέροια, 2014

ΜΙΛΑΜΕ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΡΟΙΑ ΤΟΥ 20ΟΥ ΑΙΩΝΑ

Πρακτικά Επιστημονικών Ημερίδων Τοπικής Ιστορίας

- Α' Στο λυκόφως της Οθωμανικής Περιόδου (1890-1910), Βέροια, 2012
- Β' Από την Αυτοκρατορία στο Εθνικό Κράτος (1910-1925), Βέροια, 2013
- Γ' Στη Βέροια του Μεσοπολέμου (1925-1940), Βέροια, 2015
- Δ' Η δεκαετία των μεγάλων ανατροπών και αναταραχών (1940- 1950), Βέροια 2017
- Ε' Από τον Εμφύλιο στη Χούντα (1950 - 1974), Βέροια 2017

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

Πρακτικά Επιστημονικών Ημερίδων Τοπικής Ιστορίας

1. Ημαθία: Σκιαγραφώντας την ιστορία της μέσα από της συλλογές των Γ.Α.Κ. Αρχεία Ν. Ημαθίας, Βέροια, 2014
2. Μιλάμε για τη Νάουσα του 20ου αιώνα, Υπό έκδοση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΗΜΑΘΙΑΣ

Τόμος Α' (2009), Βέροια, 2010

Τόμος Β' (2010), Βέροια, 2011

Τόμος Γ' (2011), Βέροια, 2012

Τόμος Δ' (2012) - Πρακτικά Α' Επιστημονικού Συνεδρίου για την Ημαθία, Βέροια, 2013

Τόμος Ε' (2013) - Πρακτικά Α' Επιστημονικού Συνεδρίου για την Ημαθία - Β' Μέρος, Βέροια, 2014

ΧΡΟΝΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Τεύχη 1 - 11 (2008-2010), Βέροια, 2011 (Συλλεκτική έκδοση)

Τεύχη 1 - 32 (2008-2017), Βέροια

ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

1. Βέροια 16 Οκτωβρίου 1912. Η απελευθέρωση της πόλης μέσα από κείμενα του 20ου αιώνα, Βέροια, 2012 (συλλογικός τόμος)

2. Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδας, Όψεις και πτυχές της βεροιώτικης Αποκριάς από τα οθωμανικά χρόνια ως τα τέλη του 20ου αιώνα, Βέροια, 2014

3. Παύλος Δ. Πυρινός, Βεροιώτικα και Ναουσαίικα σημειώματα, Βέροια, 2014

4. Θεοδώρα Μαυρίδου – Κωνσταντίνος Χατζηστυλλής, Ιωάννης Τζαναβάρας. Ένας ξεχωριστός καθηγητής στην κατοχική Νάουσα, Βέροια, 2015

5. Δημήτριος Κ. Βύζας, Τσόρνοβο – Φυτειά Ημαθίας, Βέροια, 2015

6. Θεοδώρα Μαυρίδου – Κωνσταντίνος Χατζηστυλλής, Γυμναστικός Σύλλογος Ποντίων Ναούσης «Ακρίτας» 1928 – 1956, Βέροια, 2016

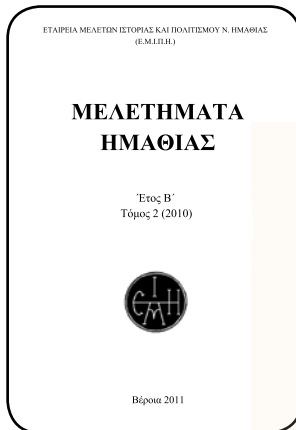
7. Χρήστος Σκούπρας, Κατοχή, Εαμική εξουσία, Εμφύλιος στην Ημαθία. Εφημερίδες - Απελευθέρωση - Κοινωνική ζωή, Βέροια, 2016

8. Αντωνία Χαρίση, Παιδόπολη Καλή Παναγιά. Εκεί που η Ιστορία συνάντησε τα παιδιά, Βέροια 2017

Οι εκδόσεις της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Σειρές Εκδόσεων

Μελετήματα Ημαθίας (τόμοι 1-4)

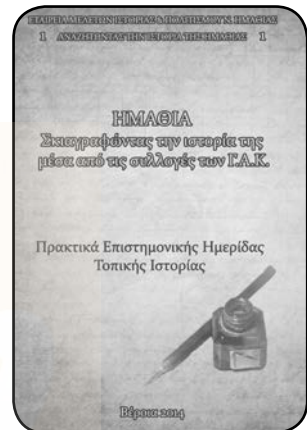
ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΗΜΕΡΙΔΩΝ Μιλάμε για τη Βέροια του 20ου αι. (τόμοι 1 - 3)

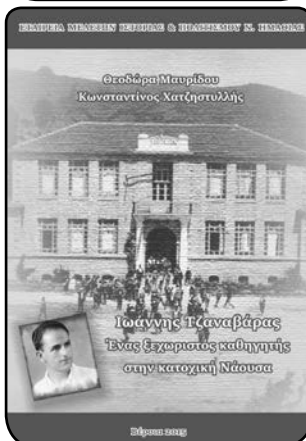
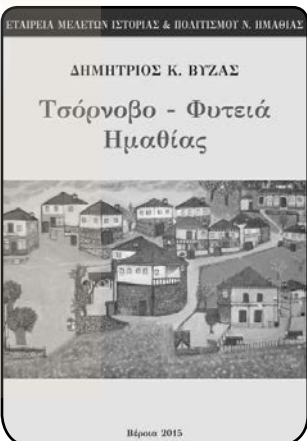
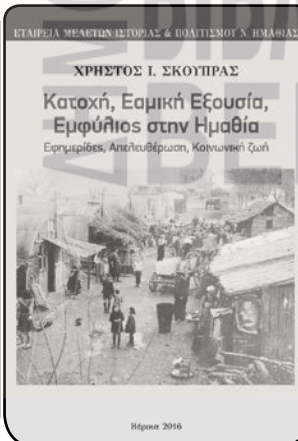
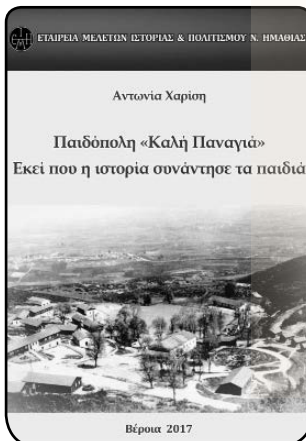
Πηγές & Μελέτες Ιστορίας & Πολιτισμού Ημαθίας (τόμοι 1 - 2)

Αναζητώντας την Ιστορία της Ημαθίας (τόμος 1)

Μεμονωμένες εκδόσεις (ενδεικτικά)

Σημεία διανομής (Βέροια)

Στα γραφεία της Ε.Μ.Ι.Π.Η. (Ολγάνου 22, Βέροια)
και στα Βιβλιοπωλεία:

Πυρινός (Βενιζέλου 50)

Επίκαιρο (Βενιζέλου 36)

Ηλιοτρόπιο (Τρεμπέσινας 12)

Ταχυδρομικά

(με αντικαταβολή, + έξοδα αποστολής)

Τηλ. παραγγελιών: 6946.901.531

